

KANSOJEN LUONNEHDINNAT JORDANEEN
***GETICA*-TEOKSESSA**

Maisterintutkielma

Laura Paukkala

Jyväskylän yliopisto

Kieli- ja viestintätieteiden laitos

Latinan kieli

Joulukuu 2020

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty: Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department: Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author: Laura Paukkala	
Työn nimi – Title: Kansojen luonnehdinnat Jordaneen <i>Getica</i> -teoksessa	
Oppiaine – Subject: Latinan kieli	Työn laji – Level: Maisterintutkielma
Aika – Month and year: 12/2020	Sivumäärä – Number of pages: 96
<p>Tiivistelmä – Abstract:</p> <p>Jordanes oli 500-luvulla elänyt historioitsija. Hänen elämästään ei tiedetä paljon, mutta hänen oletetaan eläneen Konstantinopolissa ja olleen goottilaista syntyperää. Hänen teoksensa <i>De origine actibusque Getarum</i> eli <i>Getica</i> pohjautuu Cassiodoruksen Goottien historiaan, joka on hävinnyt. Gootit olivat germaaniheimo, jolla oli merkittävä rooli Länsi-Rooman luhistumiseen johtaneissa tapahtumissa.</p> <p>Jordaneen <i>Getica</i> kuvaa goottien muuton heidän alkukodistaan Scandiasta ja heidän vaiheensa 500-luvulle asti. Tässä tutkimuksessa tarkastelen Jordaneen kuvauksia eri kansoista. Analysoin, minkälaisia kuvailevia sanoja ja muita retorisia keinoja hän käyttää kansoja luonnehtiessaan ja ehdotan syitä näille valinnoille.</p> <p>Tämä tutkimus osoittaa, että Jordanes on yhdenmukaisesti kuvannut kansat siten, että gootit näyttävät myönteisessä valossa ja tasavertaisina roomalaisten kanssa. Hänen käyttämänsä kuvailevat sanat ovat goottien kohdalla lähes yksinomaan positiivisia. Goottien vaiheiden kuvauksessa erottuu kolme pääteemaa, joilla goottien historia saadaan vaikuttamaan mahtavalta: goottien historian yhdistely roomalaisten hyvin tuntemiin taruihin, geeteistä ja skyytialaisista kansoista kertovien lähteiden hyödyntäminen ja goottikuningas Ermanarikin hahmon kohottaminen tarunhoitoiseen asemaan. Muiden barbaarikansojen kuvauksissa toistuvat elämellisyiden ja petollisuuden teemat, jotka erottavat gootit muista barbaarikansoista.</p> <p>Tutkimus osoittaa Jordaneella olleen toistuvia retorisia keinoja goottien suosimiseen sekä oman asiantuntijuutensa todistamiseen. Johtopäätösten tekemistä vaikeuttavat kuitenkin Jordaneen latinan ajoittainen tulkinnanvaraisuus sekä Cassiodoruksen vaikutus <i>Getican</i> kirjoittamisessa.</p>	
Asiasanat – Keywords: Jordanes, latinan kieli, gootit, myöhäisantiikki	
Säilytyspaikka – Depository: jyx.jyu.fi	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	7
1.1 TUTKIMUSAIHE JA METODI	7
1.2 TUTKIELMAN RAKENNE	9
1.3 AIEMPI TUTKIMUS.....	10
1.4 KÄSITTEISTÄ	12
2 JORDANES, CASSIODORUS JA GETICA.....	15
2.1 JORDANES JA HÄNEN TUOTANTONSA	15
2.2. CASSIODORUS JA HÄNEN HISTORiateoksensa	20
2.3 JORDANEEN GETICA	22
2.4 JORDANES JA CASSIODORUS SUHTEESSA OMAN AIKANSAN YLEISIIN ILMIÖIHIN: MIKSI GETICA KIRJOITETTIIN?	29
3 TUTKIMUKSEN KOHTEENA ETNOGRAFINEN HISTORiateOS.....	33
3.1 HISTORIANKIRJOITUS 500-LUVUN KONTEKSTISSA	33
3.2 GOOTEISTA	37
3.3 HUNNEISTA.....	42
3.4 MUISTA BARBAARIKANSOISTA	44
4 KANSOJEN LUONNEHDINNAT GETICASSA	47
4.1 KANSOJEN KUVAUS MYÖHÄISANTIIKIN KONTEKSTISSA: JOHDANTO	47
4.2 GOOTIT GETICASSA	49
4.2.1 ”Gootit ovat yhtä kuin geetit ja skyytit”	50
4.2.2 ”Gootit ovat roomalaisia”.....	53
4.2.3 Ermanarik Jordaneen gootikkäsityksen ruumiillistumana.....	62
4.3 HUNNIT GETICASSA.....	64
4.4 GETICAN ROOMALAISET	71
4.5 MUUT GETICASSA ESIINTYVÄT KANSAT	73
4.5.1 Pohjoisen kansat	73
4.5.2 Muut kansat.....	80
5 YHTEENVETO	88
BIBLIOGRAFIA	91

1 JOHDANTO

Kun tarkastellaan Rooman keisarikunnan hajoamista – tai pikemminkin muodonmuutosta – myöhäisantiikin aikana, kansainvaellukset tulevat pakostakin esille. Germaanisten kansojen kuningaskunnat syrjäyttivät poliittisesti suuria osia keisarikunnasta. Tästä syystä Rooman ja barbaarikansojen väliset suhteet olivat jatkuvassa muutoksessa ja kiinnostavat tutkijoita. Näiden suhteiden aiheuttama poliittinen ja yhteiskunnallinen ilmapiiri vaikutti oleellisesti muutosprosessin aikana kirjoitettuihin historiateoksiin. Roomalaisten reaktiota barbaarikansojen myötävaikuttamaan muutokseen myöhäisantiikin Rooman valtakunnassa onkin kuvattu tutkimuksessa usein. Tässä tutkimuksessa tarkastelen samoja tapahtumia toisesta näkökulmasta. Tutkin mahdollisesti goottilaissyntyisen, konstantinopolilaisesta näkökulmasta kirjoittavan Jordaneen suhtautumista eri kansoihin. Tutkimuskohteena on hänen noin vuonna 551 kirjoittamansa goottien historiaa käsittelevä teos *De origine actibusque Getarum*. Tässä tutkielmassa viitataan teokseen Theodor Mommsenin käyttöön ottamalla nimellä *Getica*. Tutkimukseni keskiössä ovat historiankirjoittajan valinnat.

500-luku sijoittuu ajallisesti myöhäisantiikin ja varhaiskeskiajan rajamaille. Myöhäisantiikista puhutaan yleensä silloin, kun halutaan korostaa Rooman valtakunnan jatkuvuutta. Jordanes sijoitetaan tutkimuskirjallisuudessa usein tähän kontekstiin. Yksinkertaisuuden vuoksi puhun tässä tutkielmassa myöhäisantiikista.

1.1 Tutkimusaihe ja metodi

Vaikka historiankirjoituksen pyrkimys totuuteen on peräisin jo Herodotokselta, siinä ei voida päästä täyteen neutraaliuteen. Historioitsijan on aina valittava jokin näkökulma, josta tapahtumia tarkastellaan. Minun tarkoitukseni on tutkia Jordaneen vaikuttimia *Getican* kirjoittamisessa.

Tutkielman ensimmäinen tavoite on se, että etsin ja poimin teoksesta kohdat, jotka sisältävät oleellisesti eri kansojen kuvailua. Toinen tavoite on analysoida tekstiotteet

arvioimalla, minkälaisia mielikuvia Jordanes on mahdollisesti halunnut välittää sanavalinnoillaan, minkälaisia arvolatauksia ja asenteita sanoihin liittyy ja mikä on mahdollisesti ollut näiden valintojen poliittinen tai henkilökohtainen tarkoitus. En rajaa aihetta pelkkiin adjektiiveihin vaan tutkin myös muunlaisia kuvailevia sanoja, jotka voivat olla esimerkiksi verbejä, adverbijä tai substantiiveja. Useissa kohdissa on tarpeen kääntää laajempi lauseyhteys, jotta konteksti käy paremmin ilmi.

Kolmas tavoite on tarkastella muita retorisia keinoja, joita Jordanes käyttää sanomansa välittämiseen. Tutkimukseni kannalta kiinnostavia ilmiöitä ovat esimerkiksi vierauden ja toiseuden käsitteet sekä se, millä kielellisillä keinoilla niitä ilmennetään.

Neljäs tavoite on selvittää, mitä teksti puolestaan paljastaa kirjoittajastaan: tutkin Jordaneen käsitystä kansojen hyvistä ja huonoista ominaisuuksista sekä sitä, kohdistaaako hän gootteihin minkäänlaista kritiikkiä.

Historiateoksessa mielikuvia välitetään paitsi yksittäisillä sanoilla myös laajemmilla tarinan kaarilla, joissa kuvaillaan kansojen ja heidän yksittäisten johtajiensa tekoja. Koska koko *Getican* käännöstä ei voi sisällyttää tähän tutkielmaan, on tarpeen pohjustaa kansojen välisiä suhteita tutkielmani teoriaosassa sekä analyysiosan johdannossa. Yksittäisten henkilöiden luonnehdinnat jätän tutkimuksen ulkopuolelle lukuun ottamatta hunnien Attilaa ja goottien Ermanarikia, joilla on Jordaneen kerronnassa huomattava rooli kansojensa edustajina.

Työssäni yhdistän kielitieteellisiä työkaluja historian tutkimukseen ja noudatan klassillisen filologian metodia, jonka mukaisesti tekstiä on tulkittava sen historiallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa. Lähtökohtainen oletukseni on, että Jordanes esittää kansat siten, että gootit näyttäytyvät myönteisessä valossa.

Tutkimusmateriaalina käytän Giuntan & Grillonen editiota *Iordanis De origine actibusque Getarum* (1991). Kaikki *Getica*-lainaukset ovat peräisin tästä editiosta. Kappaleiden numeroinnit ovat tästä syystä paikoin erilaisia kuin Mommsenin editiossa (1882) tai siihen pohjautuvissa käännöksissä. Kaikki suomenkieliset käännökset laadin itse. Kääntämisessä ja tulkinnassa suurena apuna on Charles

Christopher Mierow'n englanninkielinen käännös (1915), joka pohjautuu Mommsenin editioon.

1.2 Tutkielman rakenne

Johdannossa kerron tutkimusaiheen, tavoitteiden ja metodien esittelyn lisäksi siitä, miten Jordanesta ja *Geticaa* on aiemmin tutkittu. Lisäksi esittelen tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä sekä latinan termejä.

Johdannon jälkeen luvussa 2 käsittelen Jordanesta, Cassiodorusta ja *Geticaa*. Alaluvussa 2.1 kerron, mitä Jordaneesta henkilönä sekä *Getican* kirjoittamisolosuhteista tiedetään. Jordaneen teos pohjautuu Cassiodoruksen hävinneeseen Goottien historiaan, joten luvussa 2.2 taustoitan Cassiodoruksen elämää ja silloin vallinneita poliittisia olosuhteita. Alaluvussa 2.3 kerron Jordaneen teoksesta tarkemmin. Kuvailen Jordaneen käyttämiä lähteitä ja sitä, kuinka suuri osa Jordaneen *Geticasta* on peräisin Cassiodorukselta. Kerron myös käsikirjoitustraditiosta. Alaluvussa 2.4 selvennän teoksen kulttuurista ja poliittista kontekstia ja ehdotan mahdollisia syitä sille, miksi *Getica* on kirjoitettu. Nämä motiivit toimivat pohjana luvussa 4 esitetyille näkemyksille Jordaneen valintojen tarkoitusperistä yksittäisten kansojen kohdalla.

Luku 3 pohjustaa *Getican* historiallista kontekstia laajemmin. Alaluvussa 3.1 käsittelen sitä, miten historiankirjoituksen merkitys 500-luvulla eroaa modernista käsityksestä. Selvennän myös historiankirjoituksen alalajien syntyä ja sitä, miksi etnografisille historiateoksille oli juuri Jordaneen aikana kysyntää. Alaluvuissa 3.2, 3.2 ja 3.4 esittelen *Geticassa* käsitellyjä kansoja ja heimoja. Kiteytän, mitä kansoista nykytiedon mukaisesti tiedetään ja mikä heidän suhteensa gootteihin tai Rooman valtakuntaan oli *Geticassa* kuvattujen tapahtumien aikana. Tärkeimpien kansojen kohdalla kerron myös, mitä heistä oli kirjoitettu ennen Jordanesta.

Luvussa 4 analysoin Jordaneen retoriikkaa poimimissani *Getica*-lainauksissa. Johdantokappaleessa 4.1 kartoitan kansojen välisiä suhteita myöhäisantiikissa ja

Jordaneen näkökulmaa eri kansoihin. Luvun 4 muissa alaluvuissa jaottelen kansat viiteen osaan: gootit, hunnit, roomalaiset, pohjoiset kansat ja muut kansat. Näistä kolme ensimmäistä ansaitsevat oman kappaleensa, koska ne ovat selvästi päärooleissa *Geticassa*. Pohjoisen kansat, joista *Geticassa* on suhteellisen runsaasti kuvausta, ja muiden alueiden kansat jaan omiin alalukuihinsa tutkielman rakenteellisen selkeyden takia.

1.3 Aiempi tutkimus

Kansainvaellusten aikaa tarkasteltaessa ovat modernissa tutkimuksessa nousseet ensiarvoisen tärkeiksi kiinnostuksenkohteiksi eri heimot ja se, miten ne ovat muodostuneet. Etnisyys on noussut keskeiseksi käsitteeksi, jota ilman barbaarien roolia myöhäisantiikin maailmassa ei voida ymmärtää syvällisesti. Tieto kansainvaellusajan germaanisista kansoista on peräisin roomalaisten luomista kirjallisista lähteistä. Käsitys heistä on siten roomalaisten muokkaama. Roomalaiset käsittivät kuitenkin heimot yhtenäisinä biologisina entiteetteinä, vaikka ne todellisuudessa olivat jatkuvassa muutoksessa.¹

Jordanesta ja 500-luvun historioitsijoita on perinteisesti tutkittu näkökulmasta, joka korostaa Rooman valtakunnan heikentymistä ja luhistumista. Uudemmassa tutkimuksessa on siirrytty ajatusmalliin, jossa arvolatautuneet paradigmat on korvattu muutoksen ja jatkuvuuden näkökulmalla. Painopiste on samalla siirtynyt kristillisen kirjallisen kulttuurin vaikutuksen ymmärtämiseen. Tutkijoiden ymmärrys siitä, miten 500-luvun historiografiaa tulisi tulkita, on rikastunut uusilla käsityksillä etnisten ja muiden identiteettien rakentumisesta myöhäisantiikissa. Huomionarvoista on myös uudessa tutkimuksessa kehittynyt lähestymistapa, jossa pyritään ymmärtämään suullisen ja kirjallisen kulttuurin rajoitteita sekä sitä, miten ne vuorovaikuttivat keskenään.² Työssäni hyödynnän sekä perinteistä että uutta tutkimusta.

¹ Goffart 2006, 2.

² Croke 2003, 350.

Perinteisesti tutkimuksessa on oletettu, että Cassiodoruksen kaksitoistaosainen goottien historia olisi ollut kirjallisesti ansiokkaampi teos, jolle Jordanes ei kyennyt tekemään oikeutta heikon latinantaitonsa takia. Uudempi tutkimus on ottanut neutraalimman näkökulman. Yksiselitteistä vastausta siihen kysymykseen, miltä osin *Getica* on toisintoa Cassiodoruksen alkuperäisestä teoksesta, ei ole. On kuitenkin selvää, että se on vaatinut kirjoittajaltaan jokseenkin järjestelmällistä suunnittelua.³

Modernissa tutkimuksessa eräs ensimmäisistä tärkeistä teoksista on Herwig Wolframien saksankielinen teos *Geschichte der Goten* vuodelta 1979. Se käännettiin englanniksi 1988. Teos nosti etnisyyden ja etnogeneesin näkyväksi aiheeksi historiaa koskeviin keskusteluihin. Wolframien johtopäätös *Getican* kirjoittajasta oli se, että Jordanes olisi vain kopioinut Cassiodoruksen teoksen eikä tehnyt juuri lainkaan omia valintoja. Tähän lopputulemaan oli aiemmin tullut myös italialainen historioitsija Arnaldo Momigliano vuoden 1955 Cassiodorusta käsittelevässä artikkelissaan. Momigliano piti *Geticaa* propagandateoksena. Tätä näkemystä tuki myös Walter Goffart 2000-luvulla. Vuonna 2002 A. S. Christensen tutki *Geticaa* perusteellisesti teoksessaan *Cassiodorus, Jordanes and the History of the Goths*. Hänen keskeisenä johtopäätöksensä oli se, ettei roomalaisilla ollut juuri lainkaan tietoa gooteista. Tämän takia Jordaneen oli mahdollista kirjoittaa goottien historia, jossa hän hyödynsi roomalais-kristillisiä traditioita eikä niinkään germaanisista. Hunneja käsittelevistä teoksista on mainittava Otto Maenchen-Helfenin varsin laaja teos vuodelta 1973.

Kaikki edellä mainittu tutkimuskirjallisuus on käytössä tätä tutkielmaa työstäessä. Tärkeää näkemystä tutkielman työstämiseen tarjoavat myös Mommsenin ja Mierow'n kommentit sekä uudempaa tutkimusta edustava Pinton *Integrating Magna Dacia: A Narrative Reappraisal of Jordanes*.

³ Croke 1987, 122.

1.4 Käsitteistä

Kansojen ja etnisyyden käsitteet ovat moderneissa diskursseissa monitulkintaisia. Etnisyys määritellään nykyisin useimmiten sosiologisena käsitteenä: sitä pidetään pikemmin kulttuurin kuin biologian sanelemana. Kyseessä on kuitenkin kiistelty ja muuttuvainen termi, koska toiset tutkijat ovat vahvasti sillä kannalla, että etnisyys ei voi vaihtua ympäristön ja yksilön tavoitteiden mukaisesti.⁴ Etnisyys on yhteydessä myös identiteettiin. *Getican* mukaan esimerkiksi gootit kuvittelivat olevansa sukua hunneille jonkinlaisen muinaisen sukulaisuussuhteen kautta. Jordanes kuvaa myös sukulaisuuden gepidien kanssa, kun taas toisissa antiikin lähteissä gootit on yhdistetty esimerkiksi vandaaleihin. Etnisten ryhmien rajat olivat antiikin aikana häilyviä: germaanisista heimoista käytettiin keskenään vaihtuvia yleisnimityksiä.

Sanat kuten ”kansat” ja ”heimot” germaanisten väestöryhmien yhteydessä kantavat nykytutkimuksessa muuttunutta merkitystä verrattuna vielä muutaman vuosikymmenen takaiseen. Muutoksen käynnisti Reinhard Weskus kirjassaan *Stammesbildung und Verfassung* vuonna 1961. Germaanisista kansoja oli ennen pidetty homogeenisinä etnisinä yksikköinä, mutta uudemmassa tutkimuksessa niitä käsitellään jatkuvassa muutoksessa olevina instituutioina, joita pitävät yhdessä poliittinen johto sekä tietoisuus yhteisestä alkuperästä ja traditiosta. Kansojen nimet ovat siis pikemminkin kollektiivisia termejä poliittisten voimien yhdessä pitämille joukoille kuin etnisille ryhmille. Tutkimuksessa on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää ottaa huomioon ympäristö, jossa teksti on kirjoitettu. Jotta tekstin tarkoitus pystytään ymmärtämään, sitä on tarkasteltava aikalaisten näkökulmasta. Käytännössä germaanisten kansojen kohdalla voidaan kirjallisten lähteiden rajallisuuden takia tutkia pääasiassa roomalaisen ja kreikkalaisen intellektuellin maailman yleistä näkemystä heistä.⁵

Koska tutkimuskohteena on latinankielinen teos, on syytä määritellä myös latinan terminologiaa. Latinan kielessä yleisimmät sanat kansoista puhuttaessa ovat *gens* ja

⁴ Halsall 2007, 35–36.

⁵ Goetz 2003, 39–42.

natio. Sanoilla on eri etymologiat, mutta niitä voidaan pitää lähes synonyymeina: niiden eroista niin klassisessa kuin keskiaikaisessakaan kirjallisuudessa ei ole tehty riittävästi tutkimusta. Näistä hieman eroava sana on *populus*, jolla on poliittisempi merkitys. Se liittyy ainakin yksikkömuodossaan kansan tai väestön poliittiseen vaikutukseen jonkin valtakunnan sisällä, joskin sitä on käytetty myös etnisten yksikköjen merkityksessä. Antiikin auktorit käyttivät näitä sanoja vaihtelevasti: *gens* saattaa kansan lisäksi viitata sukuhaaraan, heimoon tai rotuun.⁶

Varhaiskeskiaikaisten kansojen etnisyyden tutkiminen samanaikaisen terminologian kautta on haasteellista, koska senaikaiset auktorit eivät havainnoineet näiden kansojen muodostumisprosessia: kansat nähtiin muuttumattomina yksikköinä, jotka saattoivat vaihtaa paikkaa mutta pysyivät samoina.⁷ Kansojen nimet yhdistettiin usein erottamattomasti maantieteeseen, alueeseen, josta kansa oli kotoisin, esimerkiksi ”daakialaiset”. Orosius, jota Jordanes käyttää toistuvasti lähteenään, viittasi sanalla *gentes* yksinomaan Rooman valtakunnan ulkopuolisiin kansoihin.⁸

Kansoista välittyviä mielikuvia tutkittaessa usein esille tuleva käsite on myös stereotypia. Stereotypiat ovat yleensä negatiivisia yleistyksiä, joiden tarkoituksena on tehdä eroa itsen ja vieraan joukon välille. Stereotypiaan läheisesti liittyvä käsite on ennakkoluulo. Sana juontuu latinan kielestä sanoista *praeiudicium* ’ennakkotuomio’ ja *praeiudico* ’päättää ennalta’. Stereotypiat ja ennakkoluulot johtuvat normaaleista kognitiivisista taipumuksista. Ne ovat yhtä perustavanlaatuisia ja primitiivisiä kuin inhimillinen taipumus asettaa asioita kategorioihin.⁹ Käsitteellä identiteetin ja toiseuden välisestä erosta on ollut oleellinen vaikutus ihmisen historian käännteisiin yhteisöllisen elämän alusta asti.¹⁰

Roomalaisessa kirjallisuudessa tyypillinen stereotypiaa edustava käsite on ”barbaari”. Kreikan sana βάρβαρος merkitsi kuitenkin alun perin vierasmaalaista; henkilöä, joka puhui käsittämätöntä kieltä. Sillä ei siis ollut negatiivista konnotaatiota. Konsepti ilmensi kuitenkin selvää tietoisuutta erilaisuudesta. Merkityksen muutos tapahtui

⁶ Goetz 2003, 42–44.

⁷ Goetz 2003, 59.

⁸ Goetz 2003, 46–47.

⁹ Schneider 2004, 27.

¹⁰ Cracco Ruggini 1987, 187.

luonnollisesti: barbaareilla ei ole kykyä puhua selvästi, joten heillä ei ole myöskään kykyä järkeilyyn.¹¹ Aristoteles piti ei-kreikkalaisia luonnollisina orjina, joiden älyllinen ja sosiaalinen alemmuus johtui ilmastollisesta sijainnista.¹² Roomalaiset alkoivat myöhemmin yhdistää *barbarus*-sanaan mielikuvia vaarallisuudesta. Tarkkaa tietoa siitä, milloin ja miksi tämä tapahtui, ei ole. Mahdollisesti käsitys omaksuttiin 300-luvulla eaa. ja liittyi läheisesti gallialaisten aiheuttamaan uhkaan. Ensimmäiseen vuosisataan eaa. mennessä gallialaiset olivat sulautuneet osaksi roomalaista kulttuuria, ja barbaareja koskevat käsitykset ja pelot siirtyivät koskemaan germaanisia heimoja.¹³

¹¹ Cracco Ruggini 1987, 190.

¹² Arist. *pol.* 1252 b 5–9, 1327 b 18–31. Ks. Heath 2008, 1–20.

¹³ Cracco Ruggini 1987, 191–192.

2 JORDANES, CASSIODORUS JA *GETICA*

2.1 *Jordanes ja hänen tuotantonsa*

Jordanes oli 500-luvulla elänyt bysanttilainen historioitsija. Jordaneen säilyneistä teoksista tunnetumpi ja historian tutkimuksellisesti merkittävämpi on goottien historian kokoava *Getica*, jonka hän kirjoitti noin vuonna 551. Hän kirjoitti lisäksi roomalaisten historiaa käsittelevän teoksen *Romana*. Teoksiin on viitattu aiemmin monilla eri nimillä. Lyhyet nimet *Getica* ja *Romana*, joilla teoksiin myös tässä tutkielmassa viitataan, on ottanut käyttöön Theodor Mommsen. *Romana* on luonteeltaan yleiskatsaus maailmanhistoriaan. Se alkaa luomiskertomuksesta ja kattaa Rooman historian Jordaneen päiviin asti mutta on pituudeltaan lyhyehkö. Jordaneen itse antama nimi teokselle on *De summa temporum vel origine actibusque gentis Romanorum*, mutta sitä on julkaistu myös muilla nimillä, kuten *De regnorum ac temporum successione*.¹⁴ Teoksen kirjoittamisen Jordanes aloitti jo ennen *Geticaa*, mutta se julkaistiin myöhemmin. *Geticaan* verrattuna *Romana* on huomattavasti suoraviivaisempi kertomus, jossa on myös vähemmän viittauksia lähteisiin.

De origine actibusque Getarum eli *Getica* pohjautuu Cassiodoruksen kaksitoistaosaiseen goottien historiaan, joka on hävinnyt. *Geticaa* on kuitenkin pidettävä itsenäisenä teoksena, sillä Jordanes joutui kirjoittamaan sen ulkomuistista.¹⁵ Omien sanojensa mukaan (*Get.* 2) hän oli aiemmin saanut Cassiodoruksen teoksen kolmeksi päiväksi lainaan tämän tilanhoitajalta. On luultavaa, että *Getica* ei tarkoitusperiltään ollut pelkästään historiateos vaan että sillä on ollut poliittisia taustavaikutuksia. Pinton mukaan Jordaneen tehtävänä on ollut sijoittaa goottien ja daakialaisten heimojen historia osaksi kreikkalaisten ja roomalaisten hyvin tunnettuja vanhoja taruja. Tätä päämäärää varten hänen on täytynyt hyödyntää useita lähteitä.¹⁶

¹⁴ Plate 1867, 607.

¹⁵ Croke 1987, 121.

¹⁶ Pinto 2016, 71.

Jordaneen elämästä tiedetään varsin vähän. Suurin osa tiedosta on peräisin vain muutamasta virkkeestä, joilla hän kertoo itsestään säilyneissä teoksissaan. Yleisimmän käsityksen mukaan hänen uskotaan olleen goottilaista syntyperää ja eläneen Konstantinopolissa.¹⁷ Latina oli todennäköisesti hänen kolmas tai neljäs kielensä, jonka hän oppi vasta aikuisiällä. Hän nimittäin toteaa itse (*Get.* 266) olleensa *agrammatus* ennen kääntymistään. Esim. Pizarron mukaan sana *agrammatus* ei kuitenkaan välttämättä viittaa luku- ja kirjoitustaidottomuuteen vaan siihen, ettei Jordaneella ollut soveltuvaa koulutusta grammatiikassa ja retoriikassa.¹⁸ Kääntymisellä (*conversio*) hänen oletetaan yleensä tarkoittavan kääntymistä kristinuskoon.

Jordaneen syntyperää koskevissa pohdinnoissa on myös kiinnitetty huomiota *Getican* päätöskappaleessa 316 esiintyvään virkkeeseen:

nec me quis in favorem gentis praedictae, quasi ex ipsa trahentem originem, aliqua addidisse credat, quam quae legi aut comperi.

”Älköön kukaan uskoko, että olisin lisännyt mitään muuta kuin mitä olen lukenut ja saanut selville sen kansan eduksi, josta olen puhunut, koska olen juuri siitä syntyisin.”

Virkkeessä esiintyvä adverbi *quasi* on monitulkintaisuudessaan askarruttanut tutkijoita. Sanan klassisen latinan mukainen merkitys on ”ikään kuin”, mutta myöhäislatinassa sillä on myös kausaalinen merkitys.¹⁹ Sanan tulkitseminen merkityksessä ”ikään kuin” kääntää lausuman merkityksen käännökseen nähden päinvastaiseksi: Jordanes kieltää puhuneensa ikään kuin olisi goottilaista syntyperää, eli hän ei pidä itseään goottina.²⁰ Käännökseen on kuitenkin yhdenmukaisesti valittu Jordaneen goottilaista syntyperää tukeva kääntämistapa. Tätä selittäviä syitä ovat

¹⁷ Heather 2005c. <https://www-oxfordreference-com.ezproxy.jyu.fi/view/10.1093/acref/9780199545568.001.0001/acref-9780199545568-e-3494>

¹⁸ Pizarro 2003, 47.

¹⁹ Galdi 2010, 359.

²⁰ Jordaneen tapaa käyttää sanaa *quasi* on tutkinut mm. Pinto: sanan käytössä *Geticassa* tai *Romanassa* ei käy ilmi selkeää johdonmukaisuutta, vaan se esiintyy molemmissa merkityksissään ja voidaan vain harvoissa tapauksissa kääntää täydellä varmuudella. Pinto 2016, 47.

teoksen gootteja suosiva näkökulma sekä Jordaneen kertomus isästään ja isoisästään, jota käsittelen seuraavaksi.

... et certi Alanorum cum duce suo nomine Candac, Scythiam minorem inferioremque Moesiam acceperunt. cuius Candacis, Alanoviamuthis patris mei genitor Paria, id est meus avus, notarius, quousque Candac ipse viveret, fuit; eiusque germanae filii Gunthigis, qui et Baza dicebatur, magistri militum, filii Andagis filii Andelae de prosapia Amalorum descendentes, ego item quamvis agrammatus, Iordanes, ante conversionem meam notarius fui. (*Get.* 265)

”... ja tietyt alaanit johtajansa kanssa, jonka nimi oli Candac, saivat haltuunsa Vähä-Skyytian ja Ala-Moesian. Tämän Candacin sihteeri oli isäni Alanoviamuthin isä, Paria, eli minun isoisäni, niin kauan kuin Candac itse eli. Myös minä, Jordanes, vaikka olin oppimaton ennen kääntymistäni, olin Candacin sisarenpojan Gunthigiksen sihteeri. Häntä sanottiin myös Bazaksi, ja hän oli armeijan komentaja.²¹ Hänen isänsä oli Andage, joka oli Amalusten sukuhaarasta polveutuvan Andelan poika.”

Jordaneen isoisä oli siis Paria, joka oli Candac-nimisen alaanijohtajan *notarius*. Jordanes itse taas oli *notarius* Candacin sisarenpojalle, Gunthigis-nimiselle Amalusuvun edustajalle, joka oli *magister militum* jossakin päin Rooman valtakuntaa.²² Tämä kappale sekä Jordaneen ilmeinen tietämys mainittujen Skyytian ja Moesian alueiden maantieteestä ovat syynä sille, että useat tutkijat uskovat Jordaneen olevan kotoisin Moesiasta.²³ Jordaneen isän huomattavan pitkä nimi Alanoviamuth(is) on tekstikriittisesti kiinnostava. Kyseessä on mahdollisesti hybridimuodoste, mutta korruptoituneesta tekstistä ei ole päästy yksimielisyyteen. Tästä muodosta on haluttu löytää sanat *Alanorum ducis*, jotka sopivat yhdistettäväksi attribuuttina Candacin nimeen. Von Grienbergerin mukaan alkuosa olisi lyhennelmä näistä sanoista, jolloin Jordaneen isän nimi olisi Uiiamuth.²⁴ Mommsenin teorian mukaan myös Jordanes olisi kuulunut alaanien heimoon, mutta Mierow’n mielestä tämä on tarpeeton oletus,

²¹ *Magister militum* oli korkein sotilasarvo myöhäisantiikin Roomassa. Nämä komentajat johtivat armeijoita alueellisesti sekä idässä että lännessä. Tomlin 2005. <https://www-oxfordreference-com.ezproxy.jyu.fi/view/10.1093/acref/9780198606413.001.0001/acref-9780198606413-e-3869>

²² Croke 2003, 368–369.

²³ Croke 2003, 368.

²⁴ Von Grienberger 1889, 406–409.

koska Jordanes ei osoita *Geticassa* suosintaa tätä heimoa kohtaan ja isän nimen kielitieteellinen tutkimus tukee goottisyntyperää.²⁵ Nimien Paria ja Alanoviamuth uskotaankin yleisesti, muttei yksimielisesti, olevan goottilaista alkuperää.²⁶

Nimi Jordanes ei kuitenkaan ole germaaninen, ja sen kirjoitusmuoto on ollut pitkään kiistanalainen: osa tutkijoista on ollut muodon *Jornandes* puolella.²⁷ Tämä muoto esiintyi myös ensimmäisissä painetuissa editioissa. Muodon *Jordanes* puolesta todistavat kuitenkin ensisijaiset käsikirjoitukset, sillä *Jornandes* tai *Iornandes* on esiintynyt vain toissijaisessa käsikirjoituslinjassa.²⁸ Aikalaiskirjoittajilta ei ole säilynyt mainintoja Jordaneesta, mutta häneen useasti viitannut Ravennan kosmografian nimetön kirjoittaja käytti *Jordanes*-muotoa todennäköisesti 600-luvulla kirjoitetussa teoksessaan.²⁹ Keskiajalla kumpakin muotoa on käytetty rinnakkain. Vasta 1800-luvulla tutkijat alkoivat kiistellä nimen oikeaoppisesta muodosta.³⁰ Vuonna 1846 Jacob Grimm³¹ esitti, että *Iornandes* olisi alkuperäinen goottilainen muoto ja pitäisi säilyttää. Tätä hän puolusti sillä, että Konrad Peutingerin (1515) ja Beatus Rhenauksen (1531) editioissa esiintynyt muoto oli juuri *Iornandes*. Grimm uskoi, että näillä julkaisijoilla oli ollut pääsy käsikirjoituksiin, joissa tämä muoto oli esiintynyt. Grimmillä ei kuitenkaan ollut käytössään tekstikriittistä editiota.³²

Vaikuttaa todennäköiseltä, että samaan aikaan on elänyt yksi tai useampia samanimisiä henkilöitä, mikä on aiheuttanut sekaannusta. Jordanes-niminen henkilö mainitaan paavi Pelagiuksen kirjeessä Tuscian piispoille vuonna 556.³³ Tunnetaan myös Crotonan piispa Jordanes, joka oleskeli Konstantinopolissa vuonna 551. Mierow'n mukaan on todennäköistä, että kyseessä on juuri *Getican* kirjoittanut Jordanes.³⁴ Näkemystä tukee se, että *Romanan* ensimmäisessä käsikirjoituslinjassa Jordanesta kutsutaan otsikossa nimityksellä *episcopus*. Jos hän olisi ollut Crotonan piispa, hän olisi elänyt lähellä Cassiodoruksen luostaria, jolloin hän olisi Mierow'n mukaan helposti voinut saada Cassiodoruksen Goottien historian käsiinsä. Lisäksi

²⁵ Mierow 1915, 3.

²⁶ Ks. esim. Wagner 1967, 4–17.

²⁷ Esim. Grimm 1846, 1–59.

²⁸ Mierow 1915, 2.

²⁹ *Ravenn.* esim. 1, 12.

³⁰ Christensen 2002, 86.

³¹ Grimm 1846, 1–59.

³² Christensen 2002, 86.

³³ Mansi 9, 718. Ks. Mierow 1915, 6.

³⁴ Mierow 1915, 6.

Jordanes omisti *Romanan* Vigilius-nimiselle henkilölle käyttäen esipuheessaan sanaa *frater*. Mikäli kyseessä oli paavi Vigilius, olisi Mierow'n mukaan järkeenkäyvää, että Jordanes oli piispa. Tavallinen munkki ei missään tapauksessa olisi kutsunut paavia veljeksi, mutta piispat ovat käyttäneet sanaa samanlaisessa yhteydessä muissa aikalaisteksteissä. Ei ole kuitenkaan varmaa, oliko Jordaneen tarkoittama Vigilius nimenomaan paavi vai muu samanniminen henkilö. Tämän Vigiliuksen korkean aseman puolesta puhuvat kuitenkin Jordaneen sanavalinnat. *Nobilissime frater* (*Rom.* 1) ja myöhemmin *novilissime et magnifice frater* (*Rom.* 5), joilla sanoilla hän Vigiliusta puhuttelee, osoittavat suurta kunnioitusta. Erityisesti on huomioitava sävyero verrattuna *Getican* alkusanoissa käytettyihin, Castalius-nimiselle henkilölle osoitettuihin ilmaisuihin *frater Castali* (*Get.* 1) ja *frater carissime* (*Get.* 3).³⁵ Christensen esittää kuitenkin, etteivät mitkään säilyneet lähteet näytä näiden Jordanes-nimisten henkilöiden välillä muuta yhteyttä kuin nimien samankaltaisuuden.³⁶ Myös Mommsenin näkemyksen mukaan *Getican* kirjoittanut Jordanes oli pikemmin munkki kuin piispa.³⁷ *Getican* kolmannessa käsikirjoituslinjassa häntä nimitetään Ravennan piispaksi, jota hän ei kuitenkaan ollut.³⁸

Myös *Getican* kirjoittamispaikasta on kiistelty. Mommsen ei kannattanut näkemystä, että teos olisi kirjoitettu Konstantinopolissa.³⁹ Kuitenkin useimpien tutkijoiden mukaan Jordanes on ollut nimenomaan Konstantinopolissa *Geticaa* kirjoittaessaan, ja kohdassa 38 *in nostro urbe* Jordanes tarkoittaa "meidän kaupungillamme" Konstantinopolia.⁴⁰ *Getica* on myös kiistatta kerrottu vahvasti konstantinopolilaisesta näkökulmasta. Jordanes mainitsee (*Get.* 2) saaneensa Cassiodoruksen teoksen lainaan tämän tilanhoitajalta. Pizarron mukaan tämä laina tapahtui Konstantinopolissa.⁴¹ Jordanes myös omistaa teoksensa Castaliukselle, joka asuu "lähellä kansaa" (*vicinus*

³⁵ Mierow 1915, 8.

³⁶ Christensen 2002, 102.

³⁷ Mommsen 1961, xiv.

³⁸ Mm. Mierow'n mukaan on varmaa, ettei Jordanes ollut Ravennan piispa, koska häntä ei mainita Agnelluksen *Vitae episcopum Ravennatum* -teoksessa 800-luvulta. (Mierow 1916, 6.)

³⁹ Mierow 1915, 12.

⁴⁰ Christensen 2002, 103.

⁴¹ Pizarro 2003, 48. Tämä näkemys ei välttämättä ole ristiriidassa Mierow'n mielipiteen kanssa, koska Jordaneen selostus lainasta (*Get.* 3) on tulkinnanvarainen. Sana *relegi*, 'luin uudelleen', voidaan käsittää siten, että Jordanes oli lukenut Cassiodoruksen teoksen jo ennen kuin otti sen lainaan kolmeksi päiväksi.

genti) tarkoittaen gootteja.⁴² Tämä viittaisi siihen, ettei Jordanes itse asunut tai oleskellut ostrogoottien Italiassa *Geticaa* kirjoittaessaan.⁴³

Jordaneen tärkeyttä historioitsijana on perinteisesti vähätelty paitsi hänen oletetusti heikon latinan kielen taitonsa takia myös siksi, että hänen merkittävimmän teoksensa oletetaan olevan vain yhteenveto Cassiodoruksen kadonneesta teoksesta.⁴⁴ Uudempi tutkimus ottaa huomioon Jordaneen ansiot: perspektiivin, historiallisten lähteiden käytön, kirjalliset menetelmät ja itsenäisyyden historioitsijana.⁴⁵ Jordaneen yritteliäs maantieteen kuvaus ja antiikin auktoreiden käyttö oli myös merkityksellistä keskiaikaisen maantieteen kehityksessä. Hänen ponnistelunsa ei jäänyt huomaamatta varhaisilta keskiaikaisilta maantieteilijöiltä, joiden keskuudessa häntä alettiin pitää auktoriteettina.⁴⁶ Hän onnistui myös juurruttamaan historiankirjoitukseen nykyaikanakin hyväksyttynä pidetyn kuvauksen goottien alkuperästä, vaikka muitakin teorioita kansan alkuvaiheista on kirjoitettu. Näitä käsitellään tämän tutkielman myöhemmissä kappaleissa.

2.2. Cassiodorus ja hänen historiateoksensa

Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus Senator (n. 487–580) oli roomalainen valtiomies ja oppinut. Aikalaiset kutsuivat häntä nimellä Cassiodorus Senator tai pelkästään Senator, joka oli osa hänen nimeään eikä kertonut hänen asemastaan politiikassa.⁴⁷ Cassiodoruksen elämästä tiedetään huomattavan paljon. Hän oli vaikutusvaltaisesta perheestä, ja hänet tunnettiin aktiivisesta osallistumisestaan ostrogoottien valtakunnan poliittiseen elämään kuningas Teoderik Suuren alaisuudessa. Hänen elämänvaiheensa voidaan jakaa kahteen osaan: poliittisesti aktiiviseen aikaan ja elämän loppu-aikaan, jonka hän vietti perustamansa Vivariumin luostarimaisessa yhteisössä.⁴⁸ 12-osaisen Goottien historian hän kirjoitti poliittisesti

⁴² *Get.* 3.

⁴³ Grimm 1846, 11.

⁴⁴ Esim. Maenchen-Helfen 1973, 17. Ks. Croke 1987, 1.

⁴⁵ Croke 2003, 367.

⁴⁶ Lozovsky 2000, 86.

⁴⁷ Christensen 2002, 55–56.

⁴⁸ Christensen 2002, 54.

aktiivisena aikakautenaan. Cassiodoruksen teoksista on säilynyt Goottien historiaa suppeampi maailmanhistoriateos *Chronica*. Häneltä on säilynyt myös muita kirjoituksia, kuten *Variae*-niminen kokoelma Teoderikin ja hänen seuraajinsa nimissä kirjoitettuja kirjeitä ja dokumentteja, sekä myöhemmällä iällä laadittu teologia-aiheinen *Institutiones*.

Cassiodorus kasvoi kristillisessä, roomalaisessa perheessä mutta myös goottikuningas Teoderikin läheisessä vaikutuspiirissä. Hän osoitti jo verrattain nuorella iällä merkillepantavaa oppimiskykyä ja lahjakkuutta retoriikassa. Hän sai aristokraattisen koulutuksen ja luki historiaa laajasti. Urallaan hän seurasi isänsä ja isoisänsä jalanjälkiä politiikan pariin ja yleni konsuliksi asti.⁴⁹ Cassiodorus toimi uransa aikana sihteerinä sekä Teoderik Suurelle että tämän seuraajalle Athalarikille. Käskyn Goottien historian kirjoittamiseen Cassiodorus sai Teoderikiltä itseltään. Se julkaistiin Teoderikin kuoleman (526) jälkeen mutta ennen vuotta 533, jolloin Cassiodorus mainitsi teoksen kirjeessään Rooman senaatille.⁵⁰ Se oli siis jo olemassa julkaistuna.⁵¹

Vaikka Cassiodorus ei itse ollut goottilaista syntyperää, hän oli Teoderikin ja goottien uskollinen alamainen ja kirjoitti teoksensa aikana, jolloin goottien valtakunnalla oli vielä odotettavissa loistokas tulevaisuus. Mahdollisesti toimeksianto on kuitenkin tapahtunut vasta, kun valtakunta on ollut jo horjumassa ja Teoderikin kruununperijä on tarvinnut tukea.⁵² Goottien historian näkökulma oli oletettavasti gootteja ihannoiva. Päämääränä oli mahdollisesti kirjoittaa teos roomalaisille, jotta he sopeutuisivat elämään tämän barbaarisena pitämänsä heimon alaisina. Tästä syystä Cassiodorus glorifioi goottien heimoa ja erityisesti Amalusten sukuhaaraa, josta Teoderik oli syntynyt. Hän ulotti goottien historian hyvin kauas menneisyyteen ja esitti kansan olleen osallisena roomalaisten tuntemissa vanhoissa taruissa.⁵³ On mahdollista, että Cassiodorus on uskonut näihin asioihin, mutta ne ovat nykytiedon valossa virheellisiä olettamuksia.⁵⁴

⁴⁹ Croke 2003, 359.

⁵⁰ Cassiod. *var.* 9, 25.

⁵¹ Mierow 1915, 23–25.

⁵² Goffart 2006, 68.

⁵³ Cassiodoruksen kadonneen teoksen sisällöstä on säilynyt joitakin kuvauksia. Hän on itse kuvaillut sitä poliittisen uransa aikana kirjoittamissaan kirjeissä. Ks. luku 2.4.

⁵⁴ Mierow 1915, 15–16.

Cassiodoruksen henkilökohtaisena motiivina näkökulman valitsemiseen on todennäköisesti ollut ainakin osin myös pönkittää omaa uraansa ostrogoottien alaisuudessa.⁵⁵ Kun ostrogoottien valtakunta tuhoutui Teoderikin kuoleman jälkeen, poliittinen ilmapiiri muuttui ratkaisevasti. Cassiodorus saattoikin itse tuhota teoksensa juuri siitä syystä, että se oli ollut gootteja suosiva. Cassiodorus päätyi Konstantinopoliin, jossa yleinen mielipide oli hyvin goottivastainen, ja on mahdollista, että hän koki tarpeelliseksi hävittää todisteet liittolaisuudestaan goottien kanssa.

Cassiodorus hylkäsi maallisen elämän goottivallan kukistumisen jälkeen. Hän ryhtyi munkiksi ja perusti sukunsa omistamalle maalle nykyisen Italian alueella sijainneeseen Squillaceen luostarin, Vivariumin, jossa hän kirjoitti useita teologiaa ja historiaa käsitteleviä teoksia. Hän piti antiikin kirjallisuutta suurella arvolla ja pyrki levittämään tätä suhtautumista myös toisten munkkien keskuuteen.⁵⁶

2.3 Jordaneen *Getica*

Getica on aiemmin tunnettu mm. nimillä *De origine actibusque Getarum* ja *De Getarum origine et rebus gestis*.⁵⁷ Teos voidaan jakaa sisällöllisesti kolmeen osaan. Ensimmäinen osa (*Get.* 4–130) toimii maantieteellisenä johdantona ja kuvailee goottien yhteisiä vaiheita. Se käsittää goottien muuton alkukodistaan Scandiasta, joka Jordaneen mukaan on saari pohjoisessa. Siinä kuvaillaan myös muita pohjoisia alueita, kuten Britanniaa, ja goottien myöhemmin asuttamia alueita Manner-Euroopassa Mustanmeren pohjoispuolella. Ensimmäinen osa päättyy tapahtumiin, joiden seurauksena visigoottien ja ostrogoottien heimot eriytyvät toisistaan. Toinen osa (*Get.* 131–245) seuraa visigoottien muuttoa Rooman keisarikunnan maille ja heidän myöhempiä vaiheitaan. Kolmas osa (*Get.* 246–314) kertoo ostrogooteista, jotka joutuvat jäämään hunnien alaisuuteen goottien entisille asuinalueille ja hyökkäävät myöhemmin heidän kanssaan Italiaan.

⁵⁵ Christensen 2002, 57.

⁵⁶ Mierow 1915, 23.

⁵⁷ Plate 1867, 607.

Etenkin ensimmäinen osa koostuu suurelta osin fiktiivisestä, suullista perinnettä hyödyntävästä kerronnasta. Sen tarkoitus useiden tutkijoiden mukaan⁵⁸ oli vahvistaa goottien heimon arvokkuutta ja vanhakantaisuutta ja asettaa heidät samalle tasolle roomalaisten, kreikkalaisten ja juutalaisten kanssa. Jordanes esittää gootit sodissa egyptiläisten, persialaisten ja makedonialaisten kanssa ja yhdistää heidät Troijan sotaan. Hän hyödyntää usein oman aikansa spekulatiivista etymologiaa ja yhdistää mm. amatsonit, gepidit, parthialaiset ja hunnit goottien jälkeläisiksi.⁵⁹ Jordaneen tehtävää goottien historian laajentamiseksi ja liioitteluksi helpottaa se, että kuten useat keskiaikaiset historioitsijat, hänkin yhdistää geettien⁶⁰ nimen virheellisesti gootteihin: *Getae* esiintyy jo hänen antamassaan otsikossa. On siis todennäköistä, että osa hänen dokumentoimastaan goottien historiasta pohjautuu todellisuudessa geeteistä kertoviin lähteisiin.⁶¹ Tämä vaikuttaa jossain määrin tarkoitukselliselta ottaen huomioon *Getican* poliittiset tarkoitukset ja sen, että hän on varsin estottomasti yhdistellyt myös muiden skyytialaisten kansojen historiaa goottien vaiheista kertovaan narratiiviinsa. Skyytialaisilla tarkoitettiin lähes kaikkia kansoja Veikselin ja Tonavan itäpuolella ja Mustanmeren pohjoispuolella.

Jordaneen latina on myöhäislatinaa, jossa on nähtävissä useita keskiajan latinan piirteitä. Käsikirjoituksissa ja Mommsenin editiossa esiintyy paljon vaihtelua kieliopissa ja kirjoitusasussa. Se saattaa johtua myös osin kopistien virheistä sekä siitä, ettei latina ollut Jordaneen äidinkieli. Jordaneen latinan kielen taitoa on perinteisesti arvosteltu melko jyrkästi.⁶²

Puutteistaan huolimatta *Getica* on tärkeä historiantutkimuksen lähde, sillä se sisältää tietoa, jota ei ole dokumentoitu missään muualla.⁶³ Teos ei ole arvokas ainoastaan goottien vaiheista kertovana lähteenä, vaan se on kiinnostava useiden muidenkin kansojen tutkijoille. Jordanes on tallettanut teokseensa aikaisempien historiankirjoittajien pohjalta huomattavan määrän esimerkiksi hunneista kertovaa

⁵⁸ Esim. Pizarro 2003, 82.

⁵⁹ Pizarro 2003, 82.

⁶⁰ Geetit olivat traakialaisperäinen heimo tai yleisnimitys heimoille, jotka asuttivat Balkanin niemimaan koillisosia nykyisten Romanian ja Bulgarian alueilla.

⁶¹ Ghosh 2015, 49–50.

⁶² Croke 1987, 1.

⁶³ Mierow 1915, 1.

asiaa. Myös slaavilaisten kansojen tutkijat ovat pitäneet *Geticaa* tärkeänä lähteenä. Curtan mukaan slaavilaisten kansojen varhaisimpien vaiheiden tutkimisen on mahdollistanut se, että Jordanes yhdistää (*Get.* 34) toisiinsa kolme kansaa: sklaavit, antalaiset ja veneetit.⁶⁴

Getica saavutti normin aseman goottien historiasta kertovana lähteenä heti julkaisemisensa jälkeen. Jordaneen valitsema sisältö on siis vaikuttanut mitä suurimmin siihen, miten gootteihin on perinteisesti suhtauduttu ja mitä on pidetty totuutena heidän historiastaan. Esimerkiksi myös Isidorus Sevillalainen kirjoitti goottien historiasta 600-luvun alkupuolella, mutta hänen selostuksensa on varsin erilainen.⁶⁵ Hän uskoi, että gootit ovat joko raamatullisen Magogin jälkeläisiä tai että he ovat kotoisin Skytyiasta tai että heidät on aiemmin tunnettu nimellä *Getae* tai että näissä kaikissa olisi osa totuutta. Isidorusta on kiistatta pidetty oppineena, mutta hänen esityksensä goottien alkuperästä ei saavuttanut samaa asemaa kuin Jordaneen kertomus. Tutkijoita onkin askarruttanut, miksi juuri Jordaneen näkemykseen on haluttu uskoa. Cassiodoruksen osuus *Getican* luomiseen selittää asiaa osaltaan: Jordanes itse oli yleisölle tuntematon, mutta Cassiodoruksen tunnettu nimi nosti teoksen ihmisten silmissä huomattavasti korkeammalle tasolle.⁶⁶

Cassiodorus kirjoitti oman teoksensa noin kaksi vuosikymmentä aiemmin, ja Jordanes oli omien sanojensa mukaan saanut sen lainaan vain kolmen päivän ajaksi.⁶⁷ Tarkkaa tietoa siitä, milloin tämä lainaaminen on tapahtunut, ei ole, mutta on selvää, että Jordaneen alkaessa kirjoittaa omaa teostaan Cassiodoruksen teos oli jo hävinnyt. Kuten edellä on mainittu, tutkijat eivät ole päässeet kovin hyvin perille siitä, miltä osin teoksessa on Jordaneen omaa lisäystä ja mikä on Cassiodoruksen alkuperäistä sisältöä. Omien sanojensa mukaan (*Get.* 2) Jordanes ei muista Cassiodoruksen teosta sananmukaisesti mutta uskoo säilyttäneensä edeltäjänsä kuvaamat tapahtumat kokonaisuudessaan. Hän kertoo myös täydentäneensä teosta lisäämällä siihen sopivina pitämiään asioita kreikkalaisilta ja roomalaisilta kirjoittajilta.

⁶⁴ Curta 2001, 336.

⁶⁵ Isid. *Goth.* 1, 1–9.

⁶⁶ Christensen 2002, 18.

⁶⁷ *Get.* 2.

Kun tutkimuksessa on pyritty selvittämään Cassiodoruksen ja Jordaneen teosten eroja, on päädytty vain epätarkkaan arvioon siitä, että Jordanes on hyödyntänyt Cassiodorusta erittäin paljon. *Getican* ensimmäisen puoliskon muotoilu vastaa täysin kuvausta, jonka Eutropius (Eutrop. 10, 2, 4–3) antaa Cassiodoruksen kadonneesta teoksesta.⁶⁸ Ei kuitenkaan ole osoittautunut mahdolliseksi identifioida *Geticasta* osia, joiden voitaisiin varmasti sanoa olevan lähtöisin juuri Cassiodorukselta. On myös tarpeellista kiinnittää huomiota siihen, mitä osia Cassiodoruksen teoksesta Jordanes on mahdollisesti päättänyt jättää pois. Goffart esimerkiksi pitää todennäköisenä, että Cassiodoruksella olisi ollut huomattavasti enemmän sanottavaa Teoderikista kuin mitä Jordanes on sisällyttänyt omaan teokseensa.⁶⁹ Näiden epäselvyyksien takia *Getican* kirjoittajaan viitataan tutkimuskirjallisuudessa toisinaan yhteisnimellä Cassiodorus-Jordanes.

Jordaneen itsenäisesti laatimaa sisältöä näyttää joka tapauksessa olevan kovin vähän. Esimerkiksi johdanto on lähes sanatarkasti kopioitu Rufinukselta.⁷⁰ Mommsen uskoo, että Jordaneen lisäämä sisältö koostuu lähes pelkästään lainauksista Orosiukselta (ks. seuraavalta sivulta alkava selvitys Jordaneen lähteistä).⁷¹ Toisen näkökulman mukaan Jordanes on systemaattisesti koonnut teoksensa vain löyhästi Cassiodoruksen varaan ja täydentänyt kertomusta harkintansa mukaan muita auktureita lainaamalla. Tätä näkemystä tukee myös Rufinuksen valitseminen johdannon malliksi, sillä Rufinus oli käyttänyt samaa täydentämismenetelmää omassa Origenes-lyhennelmässään.⁷²

Jordaneella on kuitenkin oma tunnistettava tyyliinsä, ja hän on yhdistellyt ansiokkaasti tietoja eri lähteistä yhdenmukaisesti narratiiviksi. Täysin hänen omana tekstinään voidaan pitää kohtia, joissa hän kertoo itsestään. Aina ei kuitenkaan ole selvää, kenelle kirjoittajan omat mielipiteet kuuluvat. Esimerkiksi ”uskon mieluummin lukemaani kuin luotan vanhojen naisten satuihin” (*Get.* 38) voi hyvin olla Jordaneen oma näkemys, ja hän saattaa viitata lukemallaan nimenomaan Cassiodorukseen. Jos taas seurataan teoriaa, jonka mukaan Jordaneen *Getica* on vain lyhennelmä

⁶⁸ Mitchell 2007, 28.

⁶⁹ Goffart 2009, 61.

⁷⁰ Rufinuksen kirjoittamat alkusanat esiintyvät hänen käänöksessään Origeneen roomalaiskirjeen kommentaarista. Rufinus Aquileialainen oli roomalainen kirjailija, joka käänsi useita teoksia mm. kreikasta latinaksi 300-luvulla.

⁷¹ Mierow 1915, 14.

⁷² Croke 2003, 365.

Cassiodoruksen teoksesta, tämänkin voisi ajatella olevan suora lainaus Cassiodorukselta. Ei kuitenkaan vaikuta todennäköiseltä, että Jordanes olisi tässä tapauksessa käyttänyt ensimmäistä persoonaa, koska hän ei voinut kopioida suoraan hävinneestä teoksesta.

Vertailevassa tutkimuksessa on myös saatu selville, että Cassiodorus kuvailee *Chronica*-teoksessaan joitakin samoja tapahtumia kuin Jordanes *Geticassa*, ja niissä esiintyy säännönmukaisesti eroavaisuuksia. Tuloksista ei kuitenkaan voida tehdä suoria johtopäätöksiä, sillä on mahdollista, että Cassiodorus on muuttanut mielensä tapahtumista aiemmin kirjoittamansa *Chronican* ja myöhemmän Goottien historian välissä. Eroavaisuudet saattavat kuvastaa myös eroja Cassiodoruksen ja Jordaneen valitsemissa näkökulmissa. Asiaa tarkasteltaessa on lisäksi otettava huomioon, että Jordanes oli *notarius* Amalus-sukuun kuuluvalla armeijan komentajalle, joten oletettavasti hän on myös itse kuullut suullista tietoa goottien traditioista.⁷³ Myös Cassiodorus eli goottien vaikutuspiirissä, ja on hyvin todennäköistä, että hänkin käytti suullisia lähteitä.

Kirjallisina lähteinään Jordanes hyödyntää useita antiikin auktoreita. Hän mainitsee nimeltä kuusitoista auktorin, joita hän on joko lainannut suoraan tai käyttänyt väljemmin lähteinään. Lisäksi tutkijat ovat tunnistaneet 7–8 lainausta eri kirjoittajilta, joita Jordanes on siteerannut merkitsemättä lähteitään.⁷⁴ Hänen usein mainitsemansa Ablabius on muutoin tuntematon historioitsija, joka ilmeisesti on ollut eräs Cassiodoruksen lähteistä. Mommsen uskoo, että suurin osa gootteja koskevista legendoista olisi peräisin Ablabiukselta, sillä Cassiodorus ei olisi voinut kerätä sellaista määrää perimätietoa vain suullisesti, etenkin kun Cassiodorus ei hänen mukaansa luultavasti osannut goottien kieltä. Mommsenin näkemyksen mukaan myös kreikkalaisilta auktoreilta lainatut tiedot olisivat tulleet Cassiodorukselle Ablabiuksen kautta, koska hänen mukaansa Cassiodorus ei osannut kreikkaa, kuten ei Jordaneskaan. Mommsen uskookin Ablabiuksen kirjoittaneen aiemmin jonkin goottien historiaa käsittelevän teoksen.⁷⁵ Myös Jordaneen mainitsema Fabius on saattanut olla Cassiodoruksen teoksessa Ablabius. Mierow'n mukaan Schirren

⁷³ Croke 2003, 365–369.

⁷⁴ Mierow 1915, 19.

⁷⁵ Mommsen 1882, xxxviii.

kuitenkin epäilee Mommsenin teoriaa Ablabiuksen tärkeydestä lähteenä.⁷⁶ Tutkijat eivät ole yksimielisiä myöskään siitä, hallitsivatko Cassiodorus ja Jordanes tai toinen heistä kreikan kielen. Esimerkiksi Momiglianon mukaan Cassiodorus osasi varmasti jonkin verran kreikkaa.⁷⁷ O'Donnellin mukaan Cassiodoruksen kreikan kielen taidosta ei ole todisteita, mutta Jordanes oli pätevä kreikassa.⁷⁸

Jordanes käytti lähteenään myös Orosiusta⁷⁹, jonka vaikutus on näkyvissä etenkin kertomuksen aloittavassa maantieteellisessä johdannossa. Jordanes mainitseeikin Orosiuksen nimeltä heti *Getican* alussa (*Get.* 1) ja lainaa tätä lähes suoraan.⁸⁰ Orosius on Jordaneen keskeinen lähde myös *Romanassa*, kun taas Cassiodorus on viitannut häneen hyvin harvoin.⁸¹ On siis todennäköistä, että lainaukset Orosiukselta ovat Jordaneen lisäämiä.⁸²

Muita Jordaneen käyttämiä lähteitä, jotka oletetusti ovat olleet myös Cassiodoruksen lähteinä, ovat muun muassa Priskos⁸³, Strabon⁸⁴, Dion⁸⁵ ja Ptolemaios⁸⁶. Priskoksen Jordanes mainitsee nimeltä useita kertoja (*Get.* 123, 178, 183, 222, 254–255). Ilmeisesti hän on ollut Jordaneen tärkein lähde 400-luvun puoliväliin sijoittuvissa luvuissa, jotka kertovat taisteluista hunnien kanssa ja Attilan vaiheista. Näissä kohdissa esiintyy erityisen tarkkaa kuvausta kansojen tunnusomaisista piirteistä, joten tässä tutkielmassa niihin kiinnitetään erityistä huomiota. Mommsen uskoo, että kaikki Attilaa koskeva tieto *Geticassa* on peräisin juuri Priskokselta Ablabiuksen kautta.

⁷⁶ Mierow 1915, 21. Mierow viittaa Schirrenin julkaisuun vuodelta 1882 (*Deutsche Literaturzeitung* 40, 1420–1424).

⁷⁷ Momigliano 1955, 188.

⁷⁸ O'Donnell 1979, 142 & 215.

⁷⁹ Orosius oli roomalainen kristillinen historioitsija 400-luvulla.

⁸⁰ Oros. 1, 3, 1.

⁸¹ Cassiodorus ei ilmeisesti pitänyt Orosiusta suuressa arvossa: *Orosius quoque, Christianorum temporum paganorumque collator, praesto vobis est, si eum legere volveritis.* ”Orosiuskin, kristillisten ja pakanallisten aikojen vertailija, on teille saatavilla, jos haluatte lukea häntä.” (Cassiod. *inst.* 1, 17, 1.)

⁸² Merrills 2005, 131.

⁸³ Priskos oli 400-luvulla elänyt kreikkalainen historioitsija ja reetori. Hän kirjoitti Bysantin historiaksi (*Ἱστορία Βυζαντιακή*) kutsutun teoksen, josta on säilynyt fragmentteja.

⁸⁴ Strabon (n. 63 eaa. – 24 jaa.) oli kreikkalainen filosofi, maantieteilijä ja historioitsija, johon Jordanes viittaa Britannian kuvauksessa. Todennäköinen lähde on ollut Strabonin tunnetuin teos *Geographica*.

⁸⁵ Toistuvasti mainittu *Dio* on todennäköisesti Dion Khrysostomos (Dion Prusalainen, n. 40–120). Hän oli reetori ja filosofi Bithynian Prusasta. Cassiodorus itse viittasi Cassius Dioon (n. 155–205), mutta nykytiedon mukaan hän luultavasti erehtyi. Dion Khrysostomos kirjoitti *Getica*-nimisen teoksen, jota Mommsen uskoo Cassiodoruksen käyttäneen eräänä lähteenään. Tämä teos oli jo antiikissa virheellisesti yhdistetty Cassius Dioon.

⁸⁶ Klaudios Ptolemaios (n. 100–170) oli kreikkalais-roomalainen matemaatikko, astronomi ja maantieteilijä. Hänen kreikankielinen maantieteellinen teoksensa on nimeltään *Γεωγραφικὴ Ὑφήγησις*.

Hänen mukaansa Jordaneen kerronta on näissä kappaleissa huomattavan laadukasta muuhun teokseen verrattuna, ja hän uskoo, että Jordanes olisi ollut niin vaikuttunut Priskokseen perustuvista kappaleista Cassiodoruksen teoksessa, että olisi pikemminkin jäljentänyt kuin lyhennellyt niitä.⁸⁷ Mitchell esittää, että Jordanes on historiallisen tiedon lähteenä parhaimmillaan juuri Priskokselta peräisin olevien kappaleiden kohdalla.⁸⁸

Mommsen jakoi *Getica*-käsikirjoitukset kolmeen sukulinjaan. Sekä Mommsen että Giunta & Grillone pitävät ensimmäiseen linjaan kuuluvia käsikirjoituksia parhaina, koska niissä on vähiten puutteita. Ensimmäisessä linjassa tärkeimpiä käsikirjoituksia ovat Heidelbergin käsikirjoitus *Heidelbergensis* 921 (H) 700–800-luvulta, Valenciennes'n käsikirjoitus *Valenciennensis* 95 (V) 800-luvulta, Vatikaanissa sijaitseva *Palatinus Latinus* 920 (P) 900-luvulta sekä Firenzen käsikirjoitus *Florentinus Laurentianus Latinus* 65, 35 (L) 1000-luvulta. Mommsen käytti editionsa pohjana myös 1000- tai 1100-luvulta peräisin olevaa, Milanossa säilytettävää *Ambrosianus Latinus* C 72 -käsikirjoitusta (A). Toisen linjan muodostavat *Breslaviensis* 106 (B) 1000-luvulta ja Vatikaanin kirjastossa säilytettävä *Ottobonianus* 1346 (O) 900-luvulta. Nämä sisältävät huomattavan paljon virheitä ja puutteita mutta ovat toisaalta olleet arvokkaita Jordaneen käyttämien lyhenteiden selvittämisessä. Kolmanteen linjaan, jota pidetään toista parempana, kuuluvat *Cantabrigensis* 0.4.36 (X) 1000-luvulta, *Berolinensis Latinus* 359 (Y) 1100-luvulta sekä *Atrebatensis* (Z), joka oli kadonnut jo ennen Mommsenin aikaa. Käsikirjoitukset *HBXY* tuhoutuivat vuonna 1880 tulipalossa Mommsenin kotikirjastossa.⁸⁹

Getica on kuitenkin ollut tunnettu teos jo ennen Mommsenin aikaa. Ensimmäiset editiot julkaisivat Konrad Peutinger vuonna 1515 Saksan Augsburgissa sekä Beatus Rhenanus Baselissa 1531.⁹⁰ Näitä seurasivat useat muut editiot, joista useimmat sisältävät sekä *Getican* että *Romanan*.

Uusimman tekstikriittisen *Getica*-edition, jota käytän tutkimukseni ensisijaisena lähteenä, julkaisivat italialaiset Francesco Giunta ja Antonino Grillone vuonna 1991.

⁸⁷ Mommsen 1882, xxxv–xxxvi.

⁸⁸ Mitchell 2007, 28–29.

⁸⁹ Giunta & Grillone 1991, ix–xv.

⁹⁰ Plate 1867, 607.

Aiemmin standardina on pidetty saksalaisen Theodor Mommsenin editiota vuodelta 1882. Mommsen ei tavoittele klassista kirjoitusasua vaan on pyrkinyt säilyttämään Jordaneen ajoittain sekavan kieliopin ja myöhäislatinan piirteet. Giuntan & Grillonen editiossa kirjoitusasua on yhtenäistetty klassisen latinan mukaiseksi, ja joissakin kohdissa esiintyy eri käsikirjoituksiin pohjautuvia korjausehdotuksia. Myös kappalejakoja on tarvittaessa muutettu Mommsenin editioon nähden.

2.4 Jordanes ja Cassiodorus suhteessa oman aikansa yleisiin ilmiöihin: miksi *Getica* kirjoitettiin?

Jordaneen motiiveja tarkastellessa on syytä kiinnittää huomiota kirjoitushetken poliittiseen ilmapiiriin sekä edeltäneisiin tapahtumiin. Gootit olivat osa kansainvaelluksia, joita pidetään suurena syynä Rooman valtakunnan hajoamiseen. Nykytutkimuksessa puhutaan mieluummin muutoksesta kuin hajoamisesta tai tuhoutumisesta, mutta on selvää, että läntinen valtakunta lakkasi olemasta eikä itäinen valtakunta saavuttanut samanlaista suurvallan asemaa huolimatta 500-luvun yrityksistä vallata menetetyt läntiset alueet takaisin. Koska gootit olivat perustaneet kuningaskuntia valtakunnan sisälle, heillä oli kiistaton vaikutus Länsi-Rooman tuhoon. Tästä huolimatta Jordaneen *Getica* ei kuvasta vihanpitoa goottien ja roomalaisten välillä. Päin vastoin teos pikemminkin esittää kansojen suhteen symbioottisena ja ylistää keisari Justinianusta, ostrogoottien kukistajaa, sekä Belisariusta, hänen armeijansa komentajaa.⁹¹ Mierow'n mukaan teoksen tavoitteena on goottien ja roomalaisten yhdistäminen rauhanomaisesti.⁹²

Cassiodorus ja Jordanes olivat lähtöisin erilaisista taustoista, ja heidän motiivinsa goottien historian kirjoittamiseen ovat saattaneet olla hyvinkin erilaiset. 500-luvulla Bysantti oli voimissaan, mutta Länsi-Rooma oli hajonnut jo edellisellä vuosisadalla. Cassiodorus eli ostrogoottien hallitsemassa kuningaskunnassa Italiassa, Jordanes todennäköisesti Konstantinopolissa. Cassiodorus kirjoitti teoksensa ostrogoottien ollessa vielä vallassa, kun taas Jordaneen *Getican* julkaisuajankohtana goottien valta

⁹¹ Christensen 2002, 16–17.

⁹² Mierow 1915, 16.

oli jo suuresti heikentynyt. Poliittisten syiden lisäksi historiallisia kirjoituksia muokkaavat historioitsijan oma kokemus ja perspektiivi, joten on otettava huomioon heidän elinympäristönsä ja henkilökohtaiset tavoitteensa.

Cassiodorus kasvoi ympäristössä, jossa menneisyys ja sen aiheuttamat kysymykset olivat jatkuvasti läsnä. Hän syntyi 480-luvun lopulla ja näin ollen tunsi ainoastaan sen maailman, jossa Teoderik oli kuninkaana. Hän oli hyvin nuoresta asti läheisissä tekemisissä Teoderikin kanssa, joka puhui myös latinaa. Cassiodorus oli koko elämänsä goottien vaikutuspiirissä, kuuli heidän kieltään puhuttavan ja oppi heidän historiastaan ja traditioistaan yhtä lailla kuin omasta roomalaisesta perimästään. Hänen sukujuurensa olivat kuitenkin keisarillisessa Roomassa, jossa hänen isänsä, isoisänsä ja isoisoisänsä olivat olleet merkittävässä rooleissa⁹³, joten hän sai myös ensikäden tietoa tapahtumista roomalaisten näkökulmasta. Lisäksi hän sai kristillisen kasvatuksen, joka osaltaan varusti hänet hahmottamaan Rooman menneisyyden maailmanhistorian kontekstissa.⁹⁴ Cassiodorus sai tehtäväkseen kirjoittaa goottien historian kuningas Teoderikilta, joka ylläpiti hyviä suhteita goottien ja roomalaisten välillä. Voidaan siis olettaa, että alkuperäinen teos on ainakin osin suunnattu roomalaisille ja että sen tarkoituksena on ollut esittää gootit ja roomalaiset kahtena tasavertaisena ja sopuisana kansana, joiden historia on osin yhteinen.

Cassiodoruksen teoksen katoaminen ja Jordaneen osuus sen uudelleen kirjoittamisessa kuitenkin mutkistavat asioita. Jordanes nimittäin kirjoitti oman versionsa erilaiselle yleisölle. Kuten edellä on mainittu, vuonna 551 ostrogoottien kuningaskunta Italian alueella oli jo tosiasiallisesti tuhoutunut. Konstantinopolissa Justinianus oli perinyt valtakunnan, jossa valta oli hajaantunut pieniä alueita asuttavien kansojen kuninkaiden käsiin. Hänen tavoitteenaan oli palauttaa valta roomalaisille, vaikka valtakunta ei ollut enää poliittisesti yhtenäinen. Kulttuuriset ja uskonnolliset tekijät sitoivat kuitenkin kansaa vielä yhteen, ja Konstantinopolista länteen latina oli vielä yleinen ihmisiä yhdistävä kieli. Latinan puhujat eivät olleet yhtenäinen joukko vaan

⁹³ Cassiodoruksen oman selostuksen mukaan (*var.* 1, 3–4) hänen isänsä, isoisänsä ja isoisoisänsä, joiden kaikkien nimi oli Cassiodorus, olivat olleet tärkeitä hahmoja politiikassa. Isoisänsä oli aatelin, jonka saavutuksiin kuului Sisilian ja Bruttiumin puolustaminen vandaaleilta. Isoisänsä oli sotatribuuni ja *notarius* Valentinianus III:n alaisuudessa. Isänsä oli Odovakar (ks. kpl 3.2) alainen virkanimikkeillä *comes privatarum rerum* ja *comes sacrarum largitionum*, jotka olivat tärkeitä rahataloudellisia virkoja, ja myöhemmin Teoderikin alaisuudessa useissa korkeissa viroissa.

⁹⁴ Croke 2003, 358–359.

jakautuneet yhteisöiksi pitkin valtakuntaa, mutta heidän keskuudessaan alkoi levitä yhteinen käsitys menneisyydestä. Tätä yhteistä käsitystä heijastelevat Cassiodorus ja Jordanes kuten muutkin 500-luvun historioitsijat. He elivät maailmassa, jossa voima ja vaikutusvalta olivat yhä maata omistavien aristokraattien käsissä, mutta myös maailmassa, jossa uudet etniset ryhmät olivat tulleet osaksi roomalaista historiaa.⁹⁵ Jordanes nimittää Konstantinopolia uskollisesti ”pääkaupungiksi” (*urbs*) ja ”meidän kaupungiksemme”. Herää kysymys, onko hänkin omaksunut Justinianuksen asenteen gootteja ja vandaaleja vastaan vallan palauttamiseksi roomalaisille.

Jordaneen *Getica* oli siis tarkoitettu konstantinopolilaisille, joilla oli varsin toisenlainen perspektiivi goottien hallintoon kuin Cassiodoruksen yleisöllä goottien hallitsemassa Italiassa. Jordaneen yleisö halusi, että Justinianus yhdistäisi läntiset alueet keisarillisen vallan alle. Onkin mahdollista, että Jordaneen on ollut tarpeellista muuttaa Cassiodoruksen kertomusta.⁹⁶ On myös esitetty (esim. Goffart, ks. seuraava kappale), ettei Jordaneen tarkoituksena ollutkaan kopioida Cassiodoruksen alkuperäistä teosta vaan jopa tuhota se ja muuttaa sitä tietoisesti. On kuitenkin todennäköisempää, että hänen tavoitteenaan oli goottien ja roomalaisten yhdistäminen rauhanomaisesti. Hän nimittäin viittaa toistuvasti Mathesuenthan ja Germanuksen väliseen avioliittoon ja heidän Germanus-nimiseen poikaansa ikään kuin kahden heimon yhdistämisen vertauskuvana.⁹⁷ Mathesuentha tai Matasuntha oli Amalusten sukuhaaraa jatkava Teoderik Suuren tyttären tytär, joka vihittiin keisari Justinianuksen serkun, Germanuksen, kanssa. Jordanes sanoo myös varsin suoraan, että näiden kahden heimon liittolaisuus toisi toivoa tulevaisuudelle (*Get.* 314):

in quo coniunctum Aniciorum genus cum Amala stirpe, spem adhuc utriusque generis domino praestante promittit.

“Hänessä [Germanus] toteutunut Anicius-suvun ja Amalusten heimon liitto lupaa toivoa tästä eteenpäin Jumalan suomana molemmille heimoille.”

⁹⁵ Croke 2003, 349.

⁹⁶ Croke 2003, 363.

⁹⁷ Mierow 1915, 16.

Toisenlaisiakin näkemyksiä Jordaneen tarkoituksista on esitetty. Alun perin Momiglianon esittämän teorian mukaan Cassiodorus, joka tietävästi oli Konstantinopolissa 540-luvun puolivälistä lähtien, olisi kirjoittanut uuden version Goottien historiasta juuri ennen kuin Jordanes teki omansa.⁹⁸ Jordanes olisi näin ollen käyttänyt tätä versiota oman teoksensa pohjana. Teorian perusteluna on mm. se, että vain Cassiodorus olisi voinut kuvailla Germanuksen syntymän.⁹⁹ Goffartin mukaan taas *Getica* olisi osa kampanjaa, jolla pyrittiin ulkoistamaan gootit Roomasta. *Getica* juhlistaisi näin goottien tuhoa Belisariuksen ja Justinianuksen käsissä ja olisi tarkoitettu yleisölle, joka on tyytyväinen tähän loppuun. Näin sen tavoitteena ei olisi ollut muuttaa ajankohtaista poliittista tilannetta eikä yhdistää gootteja ja roomalaisia. Goffart tuo esille, että siihen aikaan kun Jordanes kirjoitti *Getican*, Justinianus jopa vihasi gootteja ja oli päättänyt voimakkein ajaa heidät pois Roomasta. Cassiodorus oli Justinianuksen pääkaupungissa teoksensa kanssa, joka yritti todistaa goottien olevan asemansa arvoisia läntisen valtakunnan hallitsijoita. Teos oli silloin myös hyvin tunnettu. Goffartin mukaan Cassiodoruksen teos hävitettiin tietoisesti tämän tilanteen pelastamiseksi, ja Jordanes kokosi uuden tarinan, jonka tarkoitus oli olla harmoniassa sen kanssa, mitä Justinianus oli tehnyt goottien valtakunnalle. Jordanes, vaikka todennäköisesti (ks. kappale 2.1) väittikin olevansa gootti, ei siis Goffartin mukaan olisi ollut sanansaattaja goottien loisteliaalle historialle vaan kuuliainen Justinianuksen alamainen.¹⁰⁰ Kuitenkin Jordanes kiistattomasti esittää goottien historian loisteliaassa valossa ja tasavertaisena roomalaisten kanssa. Hän muun muassa sanoo mitä ilmeisimmin poliittisista syistä goottien valtakunnan kestäneen 2030 vuotta (*Get.* 313). Hän esittää myös (*Get.* 112), että vain goottien apu mahdollisti Konstantinopolin rakentamisen.

Getican kirjoittamiseen johtaneille syille voidaan siis esittää parhaimmillaan vain valistuneita arvauksia. Jordaneen henkilön jääminen hämäräksi vaikeuttaa hänen henkilökohtaisten vaikuttimiensa arviointia. Tieto on varsin tulkinnanvaraista ja perustuu pääasiassa hänen omiin säilyneisiin kirjoituksiinsa. Cassiodoruksen osuus *Getican* luomisessa yhtäältä mutkistaa kirjoitusprosessin selvittämistä, toisaalta avaa sitä tutkijoille. 500-luvun ja sitä edeltävän ajan yhteiskunnallista tilannetta

⁹⁸ Momigliano 1955, 207–245; ks. myös Wolfram 1990, 15.

⁹⁹ Croke 2003, 364.

¹⁰⁰ Goffart 2009, 70.

tarkastelemalla voidaan kuitenkin sanoa goottien kansan olleen erittäin merkittävä poliittinen vaikuttaja Rooman valtakunnan alueella, joten on hyvin epätodennäköistä, että heistä olisi voitu kirjoittaa teos, joka ei olisi ollut missään määrin poliittinen kannanotto. Koska lisäksi tiedetään teoksen kirjoittamisen olleen alun perin Teoderikin toivomus, on turvallista olettaa, että alkuperäisen teoksen tarkoitusperä on ollut ennen kaikkea goottien aseman vahvistaminen.

3 Tutkimuksen kohteena etnografinen historiateos

3.1 Historiankirjoitus 500-luvun kontekstissa

Käsitys historiallisesta totuudesta ja siitä, mitä historia on, oli 500-luvulla varsin erilainen nykyaikaan verrattuna. Kun tarkastellaan juuri historiateosta, on otettava huomioon, millä tavoin ajankohdan historiankirjoituksen menetelmät, motiivit ja tavoitteet eroavat nykyaikaisesta käsityksestä. Asiaan on kiinnitettävä erityistä huomiota, kun tutkimuksen aiheena ovat nimenomaan historioitsijan poliittiset ja henkilökohtaiset pyrkimykset sekä ympäröivän yhteiskunnan ja ajankohdan vaikutus tekstin välittämiin mielikuviin.

Vaikka ajatus historiankirjoituksen pyrkimyksestä totuuteen on vanha, antiikin auktoreilla ei ollut nykyiseen verrattavia kriittisiä taitoja, joiden avulla voidaan erottaa primaariset ja sekundaariset lähteet toisistaan ja arvioida aineiston paikkansapitävyyttä. Myös historiankirjoituksen tarkoitus oli nykyisestä poikkeava, ja se oli tieteenalana yleisluontoisempi. Nykyisin esimerkiksi myytit ja suulliset traditiot säilötään muualle kuin historiankirjoitukseen, mutta antiikin aikana vastaavaa jaottelua ei ollut. Tämä tietenkin mahdollisti myös historioitsijan valinnan hyödyntää myyttejä melko vapaasti kertomuksensa täydentämiseen.¹⁰¹ Jotta Jordaneen tai

¹⁰¹ Mellor 1999, 192.

Cassiodoruksen valinnat voidaan asettaa kontekstiin, onkin aiheellista tarkastella historiankirjoituksen kehitystä aiemmilla vuosisadoilla.

Kreikkalaiset olivat kirjoittaneet historiateoksia jo kolmen vuosisadan ajan, ennen kuin ensimmäiset roomalaiset ryhtyivät niitä kirjoittamaan. Kirjoitetun historian tunnusomaisia piirteitä loivat jo 400-luvulla eaa. eläneet Herodotos ja Thukydides. He seurasivat vielä Homeroksen esimerkkiä, vaikka hylkäsivätkin epiikan ja pyrkivät vähentämään fiktiivisyyttä. Homeeriseen tapaan Herodotos sepitti hahmoilleen repliikkejä, ja tätä tapaa seurasivat puolestaan lähes kaikki kreikkalaiset ja roomalaiset historioitsijat. Herodotoksen tarkoituksena oli tiedon välityksen lisäksi miellyttää ja viihdyttää lukijaa. Hän koki kuitenkin tarpeelliseksi todistaa tarinansa uskottavuuden: sen sijaan että olisi Homeroksen tapaan vedonnut muusien antamaan inspiraatioon, hän painotti omia tutkimuksiaan ja havaintojaan.¹⁰² Juuri Herodotoksen ajatus siitä, että historiankirjoituksen tulisi pohjautua tutkittuun tietoon on syy sille, että häntä pidetään ensimmäisenä varsinaisena historioitsijana.

Muutamaa vuosikymmentä myöhemmin Thukydides vei ajatuksen pidemmälle. Hänen aikomuksenaan oli kirjoittaa teos, josta olisi valtiomiehille hyötyä myöhemmin, jos vastaavat tapahtumat tulisivat jälleen ajankohtaisiksi, eikä hän välittänyt viihteellisyydestä. Näin hän tuli luoneeksi ajatuksen historian hyödyllisyydestä ja käyttökelpoisuudesta tulevaisuudessa. Sekä Herodotoksen että Thukydideen lähteet olivat suullisia ja käsittivät vain lähihistorian ja nykyhetken. Molemmat myös sepittivät puheita, kun kokivat sen tarpeelliseksi.

Myöhemmin myös Polybios (202–120 eaa.) uskoi historian syklisyyteen ja siihen, että se toistaisi itseään. Hän kritisoi Herodotosta ja Thukydidesta tunteellisuudesta sekä myyttisten tarinoiden käytöstä ja pyrki suurempaan analyttisyyteen. Polybios esitti, että pelkkien faktojen listaus ei riitä historiankirjoitukseksi vaan historioitsijan täytyy selvittää syiden ja seurausten yhteydet voidakseen tarjota hyödyllisen selityksen sille, miksi asiat tapahtuivat. Polybioksen vaikutus roomalaisiin historioitsijoihin oli suuri, vaikka joitakin roomalaisia historiateoksia oli jo kirjoitettu ennen hän aikaansa.¹⁰³

¹⁰² Mellor 1999, 6–7.

¹⁰³ Mellor 1999, 8–9.

Roomalainen historiankirjoitus pohjautui siis kreikkalaisiin esikuviin, mutta kreikkalaiset ja roomalaiset käyttivät toisistaan selvästi eroavia keinoja vakuuttaa lukijansa uskottavuudestaan ja asiantuntijuudestaan. Kreikkalaiset ilmensivät tieteellistä uskottavuuttaan kertomalla tutkimuksestaan ja metodeistaan sekä käymällä älyllistä keskustelua muiden historioitsijoiden kanssa. Roomalaiset omaksuivat erilaisen tavan oikeuttaa asiantuntijuutensa lukijoiden silmissä: he vetosivat sukuhistoriaan, sotilaallisiin saavutuksiin tai poliittisiin ansioihinsa.¹⁰⁴ Roomalaiset historiateokset erosivat kreikkalaisista myös siinä, että ne käsittelivät yleensä vain Roomaa. Tyypillinen roomalainen historiankirjoitus laadittiin annalien ja biografioiden muotoon.

Myöhäisantiikin Roomassa tälle pohjalle kehittyi uusia historiankirjoituksen lajityyppejä. Kristinusko oli levinnyt läpi valtakunnan, ja kristityt halusivat luoda menneisyydestä kuvauksen, joka ei pohjautuisi pakanallisiin uskomuksiin. Raamatun tutkimus mahdollisti kokonaisten maailmanhistorioiden kirjoittamisen. Vain Rooman valtakunnan menneisyydestä kertovien teosten rinnalle voitiin nyt siis kirjoittaa teoksia, jotka käsittivät koko ihmiskunnan historian. Syntyi useita kronikoita, jotka alkoivat luomiskertomuksesta ja ulottuivat kirjoitushetkeen asti.

Kristinusko ei kuitenkaan ollut ainoa uusi osatekijä myöhäisantiikin historiankirjoituksen muutoksessa. Samaan aikaan useita eri barbaarikansoja virtasi valtakuntaan ja asettui asumaan etenkin sen länsiosiin. Useilla näistä kansoista oli pian tarve kirjoittaa oma historiansa, joka muistutti heitä ja roomalaisia heidän loisteliaasta menneisyydestään. Barbaareilla ei yleensä ollut aiemmin kirjoitettuja historioita, mutta nyt niitä tarvittiin, kun kansat hallitsivat osia Rooman valtakunnasta. Näihin historiallisiin kertomuksiin valittu raja-alue keskittyi kuvaamaan vain yhden kansan historian siitä asti, kun kansa oli saanut alkunsa, kirjoittajansa elinaikaan asti. Kertomukset osoittavat, että barbaarikansoilla oli tietoa omasta menneisyydestään mutta vain suullisen perimätiedon kautta. Tähän aikaan historioitsijat käyttivät lähteinään niin vanhoja kreikkalais-roomalaisia historiateoksia kuin Raamattua ja valikoivat niistä melko kriittikittömästi kappaleita, joiden he uskoivat voivan liittyä

¹⁰⁴ Mellor 1999, 10.

kohteena olleeseen kansaan, jotta voisivat esittää heidän menneisyytensä pitkänä ja kunniakkaana.¹⁰⁵

Myöhäisantiikissa oli suosittua kirjoittaa myös breviaarioita, joissa historioitsija kertoi koko Rooman valtakunnan historian käyttäen lähteenään aiempaa historiografiaa. Nämäkin narratiivit ulottuivat historioitsijan omaan aikaan asti, jolloin hän teki enemmän tai vähemmän itsenäisiä lisäyksiä kertomukseen.¹⁰⁶ *Geticaa* tarkasteltaessa on selvää, että myös Jordanes käytti samantyyppistä metodologiaa.

Kuten aiemmin olen todennut, Jordanes sijoitetaan yleensä myöhäisantiikkiin. 500-lukua voidaan kuitenkin pitää myös varhaisena keskiaikana, ja *Geticassa* näkyy jo paljon keskiajan piirteitä. Tästä syystä on aiheellista kertoa lyhyesti myös keskiajan historiankirjoituksesta.

Keskiajalla historiankirjoitusta ei vielä pidetty omana tutkimuslajinaan, vaikka sillä oli jo pitkät juuret antiikissa. Yleisesti ottaen historia nähtiin joko grammatiikan tai retoriikan osana. Sana *historia*, kirjaimellisesti 'kertomus', ei viitannut pelkästään historiografiaan vaan sillä saatettiin tarkoittaa mitä tahansa narratiiveja. Ne saattoivat käsitellä taidetta, Raamattua tai pyhimysten elämää tai olla jopa eepistä runoutta. Historiaa kirjoittivat ihmiset, joilla oli vaihtelevat taustat ja eri syyt kirjoittamiseensa. Kristinusko ja juutalaisuus, jotka olivat molemmat luonteeltaan historiallisia, vaikuttivat suuresti historiallisiin narratiiveihin.¹⁰⁷

Etniset tarinat, joista monet kuuluvat varhaiskeskiajan eniten luettuihin ja tutkittuihin teoksiin, eivät oikeastaan kuuluisikaan yhden lajityypin alle. Niitä on perinteisesti käsitelty yhtenä ryhmänä, koska oppineet ovat kautta aikojen sijoittaneet ne yhdeksi historiankirjoituksen alalajiksi, josta on käytetty nimeä *origines gentium*. Teoksia yhdistää se, että niiden kirjoittajien osamotiivina on ollut jonkinlainen tietoisuus omasta etnisyydestään ja että ne yleensä käsittelevät germaanisista kansoja. Kuitenkaan niillä ei ole sellaisia yhteisiä tekijöitä, jotka normaalisti erottavat

¹⁰⁵ Christensen 2002, 3–4.

¹⁰⁶ Christensen 2002, 3.

¹⁰⁷ Deliyannis 2003, 2–4.

kirjallisuuden alalajit toisistaan: osa esimerkiksi seuraa Orosiuksen mallin mukaista maailmanhistoriaa ja osa Eusebioksen¹⁰⁸ asettamaa kirkkohistoriallista mallia.¹⁰⁹

3.2 Gooteista

Gootit olivat itägermaaninen kansa, jolla oli suuri merkitys Länsi-Rooman asteittaisessa luhistumisessa 300–400-luvuilla. Tiedot gooteista ovat pääasiassa peräisin roomalaisilta, joiden näkökulmasta he olivat pelkkiä barbaareja. Roomalaiset olivat tekemisissä goottien kanssa vasta noin 200-luvulta alkaen, joten heidän varhaisimmista vaiheistaan on vähän luotettavaa tietoa. Gootit sotivat seuraavien vuosisatojen aikana sekä roomalaisia vastaan että heidän puolellaan ja olivat tärkeässä roolissa kansainvaellusten aikaisissa tapahtumissa, jotka vaikuttivat Länsi-Rooman luhistumiseen. Toisaalta voidaan katsoa, että Rooman valtakunta oli joka tapauksessa tuhoutumassa ja että juuri gootit säilyttivät läntisen sivistyksen ja mahdollistivat länsimaisen kulttuurin jatkumisen.

Goottien heimot lähtivät todennäköisesti liikkeelle germaanisilta alueilta nykyisen Euroopan pohjoisosista. Vuodesta 238 alkaen he ahdistelivat Tonavan alueita, Kreikkaa ja Vähää-Aasiaa hyökkäyksillään. Noin vuonna 273 keisari Aurelianus luovutti Daakian heidän haltuunsa. Näihin aikoihin syntyivät visigoottien ja ostrogoottien heimot, jotka 300-luvulla liikkuivat länteen. Goottien massamuutto Rooman valtakuntaan tapahtui osin hunnien invaasion pakottamana vuosina 376–378, mutta Rooman provinseissa asui tuolloin jo paljon gootteja. Ensin länteen pakenivat visigootit: ostrogootit olivat nujertuneet hunnien vallan alle. Visigoottien kuningas Alarik valloitti Rooman vuonna 410 mutta kuoli pian valloituksen jälkeen, ja visigootit muuttivat Galliaan. Kun Attilan johtamat hunnit ostrogoottien kanssa yrittivät Rooman valtaamista 400-luvun puolella välissä, visigootit taistelivat roomalaisten puolella heitä vastaan. Attilan kuoleman jälkeen kuninkaaksi Italiassa nousi Odovakar¹¹⁰, jonka ostrogoottien Teoderik Suuri syrjäytti vuonna 493.

¹⁰⁸ Eusebios Kesarealainen (260/265–339/340) oli kristillinen historioitsija ja Kesarean piispa noin vuodesta 314.

¹⁰⁹ Pizarro 2003, 43.

¹¹⁰ Odovakarín etninen tausta ei ole selvillä, mutta todennäköisesti hän oli germaanista syntyperää.

Visigoottien nousu valtaan Roomassa on kuvattu *Geticassa*. Jordaneen kuvaus Alarikin noususta kuninkaaksi vuonna 410 on ainoa säilynyt kuvaus tästä tapahtumasta, mutta sitä ei nykytiedon valossa pidetä täysin todenmukaisena. Hän esittää (*Get.* 146) prosessin rauhanomaisena, ikään kuin roomalaiset keisarit olisivat valinneet kuninkaakseen tämän vahvan sotapäällikön ja näin siirtäneet vallan vertaiselleen, oikeutetulle taholle.¹¹¹

Todellisuudessa tapahtuma oli väkivaltaisempi, eikä goottien valtakunta rakentunut kovin vakaalle pohjalle, vaan Alarik jätti seuraajilleen perinnöksi horjuvan kuningaskunnan. Theodosius I (347–395) oli jakanut Rooman valtakunnan kahtia¹¹², ja jako oli jäänyt pysyväksi. Kristinusko ja vanhat pakanauskonnot olivat voimakkaasti konfliktissa. Valtaa horjuttivat nyt myös Alarikin epäonnistunut yritys edetä Afrikkaan, syrjäytetty roomalainen keisari ja vallan vaihtoa havittelevat barbaarikansat ympäri valtakuntaa.¹¹³ Vallananastusyrietykset eri puolilla imperiumia ja sisällissodat lännessä olivat heikentäneet Roomaa siinä määrin, ettei se palannut enää entiseen vahvuuteensa vaan heikentyi seuraavina vuosikymmeninä edelleen mm. vandaalien hyökkäysten myötä.¹¹⁴

Germaanisten heimojen vahvuutta suhteessa roomalaisten armeijaan voi selittää myös kansojen erilainen suhtautuminen sodankäyntiin. Rooman sotilaallinen mahti nojasi veroin tuettuun ammattilaisarmeijaan, kun taas germaanikansat näkivät sodankäynnin jokaisen vapaasyntyisen miehen velvollisuutena, korkean aseman merkkinä ja ehkä jopa huvina. Roomalaisiin verrattuna merkittävästi suurempi osa germaaniheimojen populaatiosta oli siis mukana sodankäynnissä.¹¹⁵

Goottien jakautuminen kahteen heimoon perustui kahteen heitä hallitsevaan sukuhaaraan: visigootteja hallitsevaan Balthusten sukuun ja ostrogootteja johtavaan Amalusten sukuun. Visigootit tunnettiin aiemmin nimellä *Vesi*; nimitys *Visigothi* on ilmeisesti peräisin Cassiodorukselta. Hänen oletetaan tulkinneen ostrogootit

¹¹¹ Sivan 2003, 116.

¹¹² Aiemmin gootteja vastaan sotinut Theodosius jakoi Rooman valtakunnan poikiensa kesken, joista nuorempi, Honorius, oli läntisen Rooman keisari vuonna 410.

¹¹³ Sivan 2003, 120–121.

¹¹⁴ Ward-Perkins 2006, 43–44.

¹¹⁵ Ward-Perkins 2006, 49.

”itägooteiksi” ja antaneen visigooteille samalta kuulostavan nimen. Goottiheimoilla tiedetään olleen myös vanhemmat nimitykset *Tervingi/Thervingi* ja *Greutung/Greuthungi*, joista ensimmäinen yleensä yhdistetään visigootteihin ja jälkimmäinen ostrogootteihin. Wolframin mukaan primäärilähteet käyttävät aina joko nimiparia *Tervingi-Greutung* tai *Vesi-Ostrogothi*, eivätkä ne sekoitu.¹¹⁶ Kaikki gootit eivät kuitenkaan kuuluneet näihin kahteen ryhmään, vaan heidän alaryhmiään oli useita muitakin. Heatherin mukaan¹¹⁷ *Getica* korostaa liiallisesti etenkin Amalusten sukuhaaran tärkeyttä, koska Teoderik oli siitä syntyisin.

Modernissa tutkimuksessa on kirjoitettu eriäviä näkemyksiä siitä, pitääkö Jordaneen väite goottien alkuperästä Skandinaviassa paikkansa. Jordaneen aikana toinen suosittu teoria oli, että he olivat kotoisin Skytyiasta, mutta väite perustui luultavasti heidän asuinsijojensa maantieteelliseen sijaintiin Mustanmeren ympäristössä ennen kuin hunnit ajoivat heidät länteen. Nykyisen kielitieteellisen tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että gootit olivat germaaninen kansa mutta heidän alkuperänsä Skandinaviassa on epävarma. Jordaneen *Getica* on varhaisin säilynyt kirjallinen teos, joka yhdistää gootit Scandzan tai Scandian saareen eli Skandinaviaan. Se osa *Geticaa*, jossa tämä mainitaan, sisältää kuitenkin huomattavan paljon fiktiivistä aineistoa, joten tutkijat suhtautuvat siihen varauksella. Goffartin mukaan Skandinavian mainitseminen saattaa olla Jordaneen oma lisäys eikä siihen liittyvää tietoa olisi välttämättä ollut Cassiodoruksen teoksessa lainkaan.¹¹⁸ Christensenin mukaan tieto on Cassiodorukselta, joka olisi sekoittanut gootit Skandinavian göötteihin samalta kuulostavan nimen takia.¹¹⁹

Gööttien ja goottien yhteys on pitkään ollut etymologisen tarkastelun alaisena. Nimet näyttävät olevan kielellisesti yhteydessä, joten teoria siitä, että molemmat kansat olisivat Skandinaviasta, on uskottava. Ruotsissa on myös useita paikannimiä, jotka etymologisesti voivat liittyä gootteihin, kuten Gotland, Götaland ja Östergötland (suom. Gotlanti, Götanmaa ja Itä-Götänmaa). On tosin myös mahdollista, että

¹¹⁶ Wolfram 1990, 24.

¹¹⁷ Heather 2006, 353.

¹¹⁸ Goffart 2009, 62.

¹¹⁹ Christensen 2002, 12.

Cassiodorus on juuri tämänkaltaisten nimien pohjalta päätellyt goottien tulleen nyky-Ruotsin alueelta ilman muita todisteita.¹²⁰

Osa tutkijoista¹²¹ onkin sitä mieltä, että Jordaneen klassinen näkemys goottien alkuperästä Skandinaviassa olisi hylättävä. Heidän mukaansa goottien kieli olisi ollut lähempänä saksaa kuin skandinaavisia kieliä ja lähempänä tanskaa kuin ruotsia, joten heidän alkukotinsa olisi ollut germaanisten alueiden eteläisemmissä osissa. Jordanes kuvaa kuitenkin *Geticassa* goottien muuton pohjoiselta Scandian saarelta meren yli maahan, jolle he antoivat nimen Gothiscandia. Historiantutkijat ovat yhdistäneet Gothiscandian nykyisessä Puolassa sijaitsevaan Gdanskiin. Väitettä tukemaan on löydetty arkeologista todistusaineistoa, mutta vastustavien tutkijoiden mukaan se ei ole riittävää eikä *Geticaa* voida pitää luotettavana lähteenä.

Kansojen alkuperän tutkimusta vaikeuttaa se, että niiden nimitykset vaihtelivat myöhäisantiikissa ja varhaiskeskiajalla melko mielivaltaisesti ja niiden tutkimus oli sekavaa. Kun Raamattua alettiin varhaiskeskiajalla tutkia ja käyttää hyödyksi historiantutkimuksessa, yhdistettiin gootteihin Raamatussa esiintyvät nimet *Gog* ja *Magog*. Kansanetymologinen tulkinta perustuu sanojen *Gog* ja *Gothus* samankaltaisuuteen, mutta tarkoituksena on ollut myös leimata kristittyjen näkökulmasta vääreuskoiset gootit liittämällä heidät Raamatussa negatiivisesti esitettyyn, maailmanloppua enteilevään Gogiin tai Magogiin.¹²² Ambrosius¹²³ (k. 397) näyttää olleen ensimmäinen tämän teorian kannattaja, mutta muiden kirkkoisien mielipiteet jakautuivat aiheen osalta: Hieronymus¹²⁴ (k. 420) ja Augustinus¹²⁵ (k. 430) eivät tukeneet ajatusta. Nimi Magog on toisaalta yhdistetty myös moniin muihin kansoihin, mm. hunneihin¹²⁶, samoin kuin Herodotoksen teksteissä esiintynyt *Massagetae*.¹²⁷ *Getae* viittaa antiikin historiantutkimuksessa sekä gootteihin, joka oli

¹²⁰ Wolfram 1990, 21.

¹²¹ Esim. Kortlandt 2000, 1.

¹²² Major 2018, 54.

¹²³ Ambr. *fid.* 2, 16, 137–138.

¹²⁴ Hier. *quaest. in gen.* 10, 2. *Et certe Gothos omnes retro eruditi magis Getas quam Gog et Magog appellare consueverunt.* ”Ja on varmaa, että kaikilla oppineilla oli tapana kutsua gootteja pikemmin nimellä *Getae* kuin yhdellä *Gog ja Magog*.” Vuonna 624 Isidorus Sevillalainen lainasi tätä kohtaa ja esitti, että gootit on yhdistetty Magogiin nimen samankaltaisuuden vuoksi. (Isid. *Goth.* 1, 1–9.)

¹²⁵ Aug. *civ.* 10, 11.

¹²⁶ Maenchen-Helfen 1973, 4.

¹²⁷ Bysanttilaisen historioitsija Prokopioksen (n. 500–565) mukaan *Massagetae* on hunnien muinainen nimitys (Procop. *Vand.* 11, 37; 18, 54), mutta heidät on yhdistetty myös mm. alaaneihin ja geetteihin.

yksi muinaisista daakialaisista heimoista, että gootteihin. Geetteja ja gootteja oli yleisesti pidetty samana kansana jo ennen Jordaneen aikaa.

Gootit olivat siis tiedetysti germaaneja ja puhuivat itägermaanista kieltä, mutta nykytutkimuksen mukaan he eivät kuitenkaan välttämättä olleet etnisesti niin yhtenäinen kansa, kuin aiemmin on oletettu. Klassisessa etnografiassa samalla nimellä voitiin tarkoittaa useampaa kansaa tai heimoa: samalla tapaa kuin useita germaanisia heimoja kutsuttiin nimellä sveebit, myös goottien nimeä sovellettiin useiden heimojen kohdalla. Samalla kun gootit saavuttivat mainetta myöhäisessä antiikissa, sen aikaiset etnografit kuvailivat goottilaisiksi kansoiksi kaikkia heimoja, joilla oli yhteisiä piirteitä kielen, maantieteellisen alkuperän ja elämäntavan suhteen.¹²⁸ Goottien vaellusten myötä heidän kanssaan saattoi myös liittoutua muuta alkuperää olevia heimoja, jotka omaksuivat goottien tavat ja nimen.

Jordanes itse uskoi tai väitti voivansa jäljittää goottien historian 2030 vuoden ajalta.¹²⁹ Klassinen kreikkalainen historiankirjoitus ei kuitenkaan mainitse gootteja lainkaan, eivätkä he esiinny myöskään varhaisissa roomalaisissa historiateoksissa.¹³⁰ Ensimmäisen puolentoista vuosisadan jaa. aikana neljä historioitsijaa mainitsee kansan, joka yleensä yhdistetään gootteihin. Ensimmäinen maininta on Strabonin *Geografiassa* (*geogr.* 7, 1, 3.) vuodelta 17 tai 18. *Gutones*- tai *gotones*-niminen heimo mainitaan ensimmäisellä vuosisadalla mm. Plinius vanhemman *Naturalis historia* -teoksessa¹³¹ sekä Tacituksen annaaleissa¹³². Noin vuonna 150 myös Klaudios Ptolemaios kirjoitti Γύθωνες-heimosta (*geogr.* 3, 5, 8).¹³³ Mitään näistä kansoista ei kuitenkaan voida varmuudella yhdistää myöhemmin eläneisiin gootteihin, joista Jordanes kirjoittaa.

¹²⁸ Wolfram 1990, 19.

¹²⁹ *Get.* 313.

¹³⁰ Christensen 2002, 22–23.

¹³¹ *Plin. nat.* 14, 13, 99.

¹³² *Esim. Tac. ann.* 62–63.

¹³³ Christensen 2002, 38.

3.3 Hunneista

Suurin osa *Geticassa* kuvailluista kansoista on ollut ainakin jossain määrin goottien vihollisia. Vaikka teoksessa käsitellään ainakin maininnan tasolla useita kymmeniä eri kansoja, lukijalle on silmiinpistävä, että hunnien kuvailuun on käytetty erityisen suuri osuus tekstistä. 300-luvun lopulta alkaen hunnit olivat tapahtumien keskiössä ensin goottien ja myöhemmin myös roomalaisten kannalta. He tunkeutuivat goottien asuinalueille idästä 370-luvulla, ajoivat osan heistä länteen ja kukistivat loput alaisuuteensa. He aiheuttivat useita sotia ja sekasortoa ja olivat lopulta tärkeä tekijä Länsi-Roman tuhoutumisessa osana kansainvaellusten aiheuttamia levottomuuksia.

Ennen Attilan hyökkäystä Itä-Roomaan vuonna 441 hunnit olivat roomalaisille tuttuja myös liittolaisina. He harjoittivat myös kaupankäyntiä roomalaisten kanssa.¹³⁴ Hunnien valtakausi päättyi Attilan kuoleman jälkeen lähes yhtä nopeasti kuin oli alkanutkin. Historiantutkijoille on edelleen mysteeri, mitä tarkalleen tapahtui. Jordaneen *Getica* on ainoa säilynyt kuvaus Attilan imperiumin luhistumisesta, eikä sitä pidetä erityisen luotettavana lähteenä. Todellisuudessa hunnien valtakunnan tuho oli monimutkaisempi prosessi kuin Jordanes antaa ymmärtää.¹³⁵ On myös yhä kiisteltyä, mihin jäljelle jääneet hunnit hävisivät. Yleisimmän teorian mukaan he sulautuivat muihin etnisiin ryhmiin, kuten bulgaareihin.

Roomalaisten kohtaamiset hunnien kanssa 410-luvulle asti rajoittuvat harvoihin yksittäisiin hunnijoukkoihin. Seuraavien kymmenen vuoden aikana hunnien lukumäärä lännessä kasvoi, mutta vasta Attilan ja hänen veljensä Bledan johtama ensimmäinen hyökkäys Rooman raja-alueille vuonna 441 näytti roomalaisille heidän todellisen vaarallisuutensa.¹³⁶ Roomalaiset saattoivat aiemmin saada hyvin vähän luotettavaa tietoa hunneista, koska päällimmäinen tiedonlähde olivat gootit, joilla oli tavoitteenaan päästä ylittämään joki läntiseen valtakuntaan. Hunnit eivät siis välttämättä olleet roomalaisille niin suuri uhka kuin uskottiin.¹³⁷

¹³⁴ Maenchen-Helfen 1973, 182–183.

¹³⁵ Heather 2006, 353.

¹³⁶ Heather 2006, 351.

¹³⁷ Mitchell 2007, 83.

Roomalaiset historiankirjoittajat kuitenkin kuvasivat hunnit yleensä villeinä, hurjina ja väkivaltaisina. Heitä inhottiin ja pelättiin. Koska hunnit eivät olleet kirjoitustaitoisia, heitä on perinteisesti käsitelty vain heidän viholliskansojensa näkökulmasta. Heistä säilyneet kuvaukset ovat pääasiassa juuri roomalaisilta. Koska hunnit demonisoitiin varhain, heistä on kirjoitettu varsin vähän puolueetonta kuvausta, jossa yritettäisiin selvittää heidän motiivejaan. Tärkein hunneja käsittelevä lähde on roomalaisen Ammianus Marcellinuksen (330–400) tekstikappale hänen osin säilyneestä teoksestaan *Res gestae*. Näkökulma on hunnien vastainen.¹³⁸ Hunneista kirjoitti myös Jordaneen erityisesti hyödyntämä Priskos, jonka teoksista on säilynyt vain fragmentteja.

Olemassa oleva tieto hunneista on edelleen melko vähäistä ja kiisteltyä. Heidän kulttuuristaan, tavoistaan ja uskonnostaan on jäänyt hyvin vähän todisteita. He olivat peräisin Euraasian suurilta aroilta, joten ilmastollisten ja maantieteellisten seikkojen perusteella voidaan päätellä, että he olivat paimentolaisia.¹³⁹ Hunnien etnisyydestä ei kuitenkaan ole varmuutta, ja on mahdollista, että he eivät ole olleet etnisesti yhtenäinen joukko. Kuten edellä on mainittu, hunnit eivät olleet luku- tai kirjoitustaitoisia, joten he eivät ole jättäneet dokumentoitua ensi käden tietoa itsestään. Heidän puhumansa kieli on myös säilynyt arvoituksena tutkijoille: tiedon murusia on säilynyt lähinnä joidenkin nimien muodossa, mutta edes niistä ei voida päätellä paljon, koska useimmat hunnit joko omaksuivat germaaniset nimet tai lähteissä on säilynyt vain germaanien heille antamat nimet.¹⁴⁰ Maenchen-Helfenin mukaan¹⁴¹ monet hunnien nimet osoittavat heidän puhuneen turkkilaista kieltä.¹⁴² Useat modernit tutkijat¹⁴³ ovat kuitenkin todenneet aineiston olevan niin vähäistä, ettei hunnien puhumasta kielestä voida sen perusteella tehdä luotettavia johtopäätöksiä.

¹³⁸ Maenchen-Helfen 1973, 2.

¹³⁹ Heather 2006, 146.

¹⁴⁰ Heather 2006, 148.

¹⁴¹ Maenchen-Helfen 1973, 441.

¹⁴² Priskokseen perustuvassa kappaleessa 126 Jordanes kertoo hunnien hyökänneen alueille, joilla asuivat mm. *Alpidzuri*- ja *Alcildzuri* –nimiset kansat. Näillä tarkoitetaan Maenchen-Helfenin mukaan samaa turkkilaisperäistä nimeä *Alpilčur*, joka ei ole erotettavissa hunnien čur-loppuisista nimistä. Tämä yhteys todistaisi siitä, että suuri osa heistä olisi puhunut turkkilaista kieltä. (Maenchen-Helfen 1973, 23.)

¹⁴³ Esim. Heather 2006, 148, Róna-Tas 1999, 208.

Hunneista eniten mainetta saavutti Attila, jonka johtama sodankäynti dominoi Euroopan alueen historiaa vuosina 441–453. Historiantutkijoiden mielipiteet Attilan diplomaattisista taidoista ja sodankäyntitaidoista ovat olleet vaihtelevia. Joka tapauksessa roomalaisten aikalaislähteiden mukaan hän onnistui kylvämään ennennäkemätöntä tuhoa koko Euroopassa.¹⁴⁴ Attilan rooli myös *Geticassa* on niin suuri, että sisällytän tutkimukseeni häntä kuvaavia kappaleita, vaikka pääsääntöisesti jätän yksittäisten henkilöiden kuvaukset tutkimukseni ulkopuolelle. Attilaa voidaan kuitenkin pitää siinä määrin hunneihin liittyviä asenteita kuvaavana henkilöitymänä, että kärjistetyimpien kohtien analysointi on mielestäni perusteltua.

3.4 Muista barbaarikansoista

Etenkin *Getican* ensimmäinen kolmannes, jossa kuvaillaan maantiedettä ja goottien alkuvaiheita, esittelee useita kansoja. Monet niistä sivuutetaan pelkällä maininnalla ja toisista kerrotaan melko neutraalisti kuvaillen heidän elintapojaan ja asuinalueitaan. Teoksessa kuvataan myös useita sotilaallisia yhteenottoja goottien ja muiden barbaarien, goottien ja roomalaisten sekä muiden barbaariheimojen kesken. Kansainvaellusten aikana barbaarien usuttaminen taistelemaan keskenään olikin roomalaisille tärkeä strategia, jota imperiumi käytti hyödykseen hallinnoidakseen rajaseutujaan. Rooma siis hyötyi barbaareista, mutta myös barbaarit olivat riippuvaisia Roomasta. Roomalaiset tuontitavarat olivat elintärkeitä poliittisen statuksen ja vaurauden merkkejä barbaariheimojen keskuudessa ja korvaamaton keino ilmentää vaikutusvaltaa. Tavaroita voitiin saada kaupankäynnin avulla, lahjoina ja ryöstelemällä.¹⁴⁵

Getican alussa (*Get.* 10–15) Jordanes kuvailee Britannian saarta sekä sen asukkaiden tapoja ja ulkonäköä. Roomalaiset olivat Caesarin johdolla valloittaneet Britannian jo vuosisatoja ennen Jordaneen aikaa, ja Jordanes viittaakin useisiin antiikin lähteisiin. Vaikka Britanniassa eli useita kansoja tai heimoja, Jordanes keskittyy kuvailemaan

¹⁴⁴ Heather 2006, 300.

¹⁴⁵ Halsall 2007, 149–151.

pohjoista Britanniaa ja kahta siellä elävää, toisistaan ulkoisesti huomattavasti eroavaa heimoa: siluureja ja kaledonialaisia. Molemmat olivat kelttiläisperäisiä heimoja, joista siluurit asuttivat nykyisen Walesin alueita. Heistä oli aiemmin kirjoittanut mm. Tacitus (*ann.* 11, 2). Kaledonialaiset elivät nykyisen Skotlannin alueella: roomalaiset käyttivät nimeä *Caledonia* Britannian saaren pohjoisosista ensimmäiseltä vuosisadalta jaa. lähtien.¹⁴⁶

Britannian kuvauksesta Jordanes siirtyy Scandiaan¹⁴⁷ (*Get.* 16–24), jota hän pitää tarinansa lähtöpaikkana ja goottien alkukotina. Scandia oli Jordaneen mukaan saari, jolla asui useita eri kansoja tai heimoja. Hän luettelee nimeltä useita kansoja tai heimoja, mutta kuvailee tarkemmin kolmea heimoa: *Screrefennae*, *Finnaiithae* ja *Finni mitissimi*. On mahdollista, että kyseessä on yksi fennien heimo, jonka kirjoitusasu on hänen lähteissään vaihdellut. Jordaneen fennit on yhdistetty Tacituksen *Fenni*-nimiseen kansaan (*Germ.* 46), joka on kuitenkin Tacituksen teoksessa kuvailtu varsin epätäsmällisesti.

Scandian jälkeen Jordanes kuvailee goottien muuton Skyytiaan sekä Skyytian, Moesian, Traakian ja Daakian alueiden maantiedettä (*Get.* 25–46). Täällä asuvia kansoja olivat Jordaneen mukaan muun muassa gepidit, aestit ja bulgaarit. Gepidit olivat germaaninen heimo, jota käsittelem tarkemmin hieman myöhemmin. Aestit taas ovat kansa, jonka alkuperästä ei ole varmuutta. Useimmat tutkijat pitävät todennäköisenä, että kyseessä on ollut balttilainen kansa, ei siis suomalais-ugrilainen kuten nykyiset virolaiset.¹⁴⁸ Etymologia ja yhteys vironkieliseen Eesti-nimeen on epäselvä. Aesteista kirjoitti ensimmäisenä Tacitus (*Germ.* 45), jonka mukaan he olivat germaaneja. Bulgaarit puolestaan olivat turkkilainen kansa, jonka Jordanes yhdisti hunneihin (*Get.* 37). Lisäksi Jordaneen mukaan (*Get.* 34) alueella asuivat veneetit (*Venethi*), joihin hänen mukaansa kuului kaksi eri heimoa: sklaavit (*Sclaveni*) ja antalaiset (*Antes*). Nämä kansat ovat ilmeisesti nykyisten slaavien esi-isiä.

Maantieteellisen johdannon jälkeen kansoja kuvaillaan enimmäkseen osana tapahtumia, joissa gootit olivat osallisina. Etenkin germaaniheimoja tunnettiin

¹⁴⁶ Fraser 2009, 15.

¹⁴⁷ Mommsenin editiossa saaren nimi on Scandza.

¹⁴⁸ Bojt 1999, 104.

kansainvaellusten aikana useita, ja niistä käytettiin monia eri nimityksiä sekä ylä- ja alakäsitteitä. Gepidit ja useat muut germaanisiet heimot, kuten herulit, sveebit ja vandaalit, esiintyvät *Geticassa* toistuvasti. Herulit olivat osallistuneet Mustanmeren suunnasta tapahtuneisiin Rooman alueiden valtauksiin 200-luvulla ja esiintyvät seuraavan kerran historiankirjoituksessa vasta 400-luvun puolivälissä hunnien alaisuuteen liittyneinä. Todennäköisesti he olivat välillä olleet goottien alaisuudessa.¹⁴⁹ Gepidit olivat itägermaaninen heimo ja läheistä sukua gooteille, minkä Jordaneskin tuo esille (*Get.* 94–95). Sveebit taas on roomalaisten antama yleisnimitys useille germaanisille heimoille, joihin lukeutuvat muun muassa alemannit ja markomannit. Vandaalit olivat itägermaaninen heimo. Plinius käytti nimeä *Vandilii* kuvaamaan suurta valikoimaa eri germaanien heimoja, joihin hän sisällytti myös *Gutones*-heimon.¹⁵⁰

Myös alaanit esiintyvät *Geticassa* useissa yhteyksissä. He olivat todennäköisesti iranilaista kieltä puhuneita¹⁵¹ paimentolaisia, jotka elivät Mustanmeren ympäristössä. 300-luvun lopulla hunnit valtasivat myös heidän alueensa ja ajoivat osan heistä länteen. Osa alaaneista liittyi hunneihin tai vandaalien kuningaskunnan alaisuuteen, osa puolestaan Rooman valtioon Galliassa.¹⁵²

¹⁴⁹ Heather 2005b. <https://www-oxfordreference-com.ezproxy.jyu.fi/view/10.1093/acref/9780198606413.001.0001/acref-9780198606413-e-3071>

¹⁵⁰ Plin. *nat.* 4, 28.

¹⁵¹ Alemany 2000, 2.

¹⁵² Heather 2005a. <https://www-oxfordreference-com.ezproxy.jyu.fi/view/10.1093/acref/9780198606413.001.0001/acref-9780198606413-e-236>

4 Kansojen luonnehdinnat *Geticassa*

4.1 Kansojen kuvaus myöhäisantiikin kontekstissa: johdanto

Etniset stereotypiat olivat hyvin tuttuja myöhäisantiikin roomalaisille. He osasivat käyttää niitä aktiivisesti tarpeen mukaan. Tyypillinen stereotypia myöhäisantiikin roomalaisessa kirjallisuudessa oli barbaarien käsite. ”Barbaarit” oli tähän aikaan mennessä muodostunut retoriseksi kategoriaksi, jota voitiin käyttää eri tavoin riippuen argumentoinnin tarkoituksesta. Barbaareista puhuttiin yleensä nimenomaan silloin, kun haluttiin korostaa roomalaisten ominaisuuksia: sitä, minkälaisia he ovat tai minkälaisia heidän tulisi olla, etteivät he olisi kuin barbaarit. Barbaarit kuvattiin villeinä, eläimellisinä ja julmina, kun tarkoitus oli korostaa roomalaisen sotaväen sankarillisuutta voiton yhteydessä tai toisaalta selittää hävittyä taistelua, jolloin usein korostettiin myös barbaarien kieroä juonikkuutta.¹⁵³ Kuvatessaan gootteja Jordanes tai Cassiodorus on puhdistanut heidät lähes kaikista barbaarisista tavoista, jotka voisivat kuohuttaa koulutetun roomalaisen lukijakunnan tunteita.¹⁵⁴

Vuonna 376 hunnit tunkeutuivat goottien vallassa oleville alueille. Seuraavina vuosikymmeninä he aiheuttivat uudenlaisen, yhteisen pelon roomalaisille ja muille barbaareille. Eunapiokselta on säilynyt fragmentti, jonka kuvauksen mukaan hunnit olivat suorastaan tuhonneet skyytialaiset eikä tappamisen väkivaltaisuudella ollut rajoja.¹⁵⁵ Yleinen asenne hunneja kohtaan oli vihan ja pelon sekainen, mikä näkyy myös Jordaneen asennoitumisessa: hunneja kohtaan kuvastuu kunnioitusta ja pelkoa mutta myös vihaa ja inhoa, joka ulottuu heidän ulkonäkönsäkin kuvaukseen.

Hunnit onkin kuvattu erityisen tarkkaan *Geticassa*. Heidän kuvailunsa oli poliittisesti tärkeää, koska he onnistuivat hallitsemaan gootteja kolmen sukupolven ajan. Cassiodoruksen tai Jordaneen on siis täytynyt selittää asiaa esittämällä hunnit

¹⁵³ Halsall 2007, 56.

¹⁵⁴ Maenchen-Helfen 1973, 16.

¹⁵⁵ Mitchell 2007, 83. Eunap. fr. 42, 1.

erityisen voimakkaana vastustajana. Lisäksi Jordaneen syihin sisällyttää teokseensa erityisen paljon kuvausta hunneista on saattanut vaikuttaa hänen henkilökohtainen ihailunsa Priskosta kohtaan, jota hän on ehkä jopa lainannut pitkälti suoraan. Myös monet Ammianuksen käyttämät sanat toistuvat Jordaneen tekstissä.¹⁵⁶ Vaikka hunnit esitetään niin *Geticassa* kuin yleisesti muussakin historiankirjoituksessa vihattuna viholliskansana, he olivat eri vaiheissa myös liittolaisen asemassa sekä germaanisille heimoille että roomalaisille. Cassiodorus kirjoitti teoksensa roomalaisille, joilla oli vielä muistissa sodat, joissa heidän esivanhempansa olivat taistelleet hunnien tavoin gootteja vastaan. Analyysissa on siis tarpeen ottaa huomioon, että traditio on päätenyt Cassiodoruksen kautta Jordaneen teokseen siistittyyn ja sivistyneeseen muotoon muokattuna.¹⁵⁷ Se että *Getica* on kirjoitettu roomalaisia varten, näkyy myös roomalaisten kuvauksessa: heidät esitetään melko tasavertaisena kansana suhteessa gootteihin.

Goottien lisäksi *Getican* kuvaamien tapahtumien aikana oli liikkeellä useita muitakin germaanikansoja. He olivat sotaisia ja tyypillisesti epäyhtenäisiä: heimot taistelivat usein toisiaan vastaan, mutta myös heimojen sisäinen epäyhtenäisyys oli tavallista raivokkaiden sukuriitojen muodossa.¹⁵⁸ Muun muassa gepidit ja vandaalit esiintyvät melko suurissa rooleissa *Geticassa*. Ne olivat germaanisia kansoja ja mahdollisesti läheistäkin sukua gooteille.

Koska *Getica* käsittelee historiaa goottien näkökulmasta, muiden kansojen kuvaukset liittyvät usein konflikteihin heidän kanssaan. Tästä syystä goottien piirteitä kuvataan paitsi erikseen myös vertailevasti suhteessa muihin kansoihin ja muita kansoja puolestaan verrataan gootteihin. Selkeyden takia erottelen pelkästään gootteja kuvailevat osuudet oman alaotsikkonsa alle. Muita kansoja käsittelevä luku sisältää kuitenkin väistämättä myös analyysia goottien kuvauksesta.

¹⁵⁶ Mierow 1915, 163.

¹⁵⁷ Maenchen-Helfen 1973, 15–16.

¹⁵⁸ Ward-Perkins 2006, 49.

4.2 Gootit Geticassa

Tässä luvussa jaottelen Jordanean gootteja koskevat premissit kolmeen teemaan, jotka toistuvat *Geticassa*. Ensimmäinen on se, miten Jordanes hyödyntää geettien, skyyttien ja goottien yhteistä historiaa tai pikemminkin sitä, että näiden kansojen nimitykset ovat sekoittuneet aiemmassa historiankirjoituksessa. Toinen on se, että Jordanes luo gooteille historian, joka on yhteinen roomalaisten ja kreikkalaisten kanssa. Kolmanneksi Ermanarikin hahmo nousee *Geticassa* esille siinä määrin, että hänen voi sanoa edustavan Jordanean käsitystä goottien kansanluonteesta.

Ermanarik ei ole ainoa goottien johtaja, joka saa *Geticassa* tarunhohtoisen maineen. Visigootteja käsittelevässä osassa on paljon myönteistä kuvausta yksittäisistä goottijohtajista. Kappaleessa 158 Alarikin kuoleman jälkeen kuvaillaan, kuinka kansalaiset surivat häntä, koska olivat kiintyneet häneen. Myös Amalusten sukuun Jordanes suhtautuu ihailevasti: kappaleessa 78 hän toteaa, että visigoottien johtajia, Amaluksia, ei suurten voittojensa ansiosta kutsuttu enää ihmisiksi vaan puolijumaliksi, *semidei*. Kappaleessa 187 on keisari Valentinianuksen visigooteille lähettämä kirje, jossa hän kutsuu heitä nimityksellä *fortissimi gentium*, ”kaikkein rohkein kansa.” Kirjeen tarkoitus oli yhdistää visigootit ja roomalaiset Attilaa vastaan.

Jordanes kertoo laajasti sekä visigoottien että ostrogoottien vaiheista, mutta yhdessä lyhyessä kappaleessa hän mainitsee, että on myös muita gootteja:

Erant siquidem et alii Gothi qui dicuntur ‘minores’, populus immensus, cum suo pontifice ipsoque primate Vulfila, qui eis dicitur et litteras instituisse. hodieque sunt in Moesia regionem incolentes Nicopolitanam, ad pedes Haemi montis gens multa, sed pauper et imbellis, nihilque abundans nisi armenta diversi generis pecorum, et pascua silvamque lignorum; parum habens tritici, ceterarum specierum est terra fecunda. vineas vero, nec si sunt alibi, certi eorum cognoscunt, ex vicinis locis sibi vinum negotiantes; nam lacte aluntur plerique. (*Get.* 267)

”Oli myös muita gootteja, joita sanotaan ’vähäisemmiksi’. He olivat valtava kansa, ja heidän pappinsa ja johtajansa oli Vulfila, jonka sanotaan myös opettaneen heidät kirjoittamaan. Nykyäänkin he ovat Moesiassa asuttamassa Nikopoliin aluetta Haimos-vuoren juurelle asti. He ovat suurilukuinen kansa mutta köyhä ja sotaan haluton, eikä heillä ole mitään muita rikkauksia kuin erilaisia karjalajeja, laidunmaata ja metsää polttopuita varten; vehnää on vähän, muille lajeille maa on hedelmällistä. Jotkut heistä ostaessaan itselleen viiniä lähialueilta tuntevat kyllä viinitarhat, mutta eivät tiedä, että niitä on muuallakin. Useimmat kuitenkin ravitsevat itseään maidolla.”

4.2.1 ”Gootit ovat yhtä kuin geetit ja skyytit”

Kuten edellä on todettu, gootit olivat roomalaisille alkujaan vieras ja ulkopuolinen kansa, joka otti Italian alueen valtaansa. Jordaneen aikana idästä vaeltaneita heimoja oli jo sulautunut osaksi Rooman valtakuntaa, ja roomalaisuuden ja barbaarisuuden rajat olivat alkaneet sekoittua. Aika oli siis otollinen etnografiselle historialle, jossa goottien menneisyys saadaan näyttämään yhteiseltä roomalaisten kanssa. Tässä ja seuraavassa alaluvussa tarkastellaan lähemmin sitä, millä tavoin Jordanes on yhdistellyt goottien historiaan roomalaisten tuntemia myyttejä sekä mitä metodeja hän on käyttänyt goottien, geettien ja skyytialaisten kansojen yhteensulauttamiseksi.

Pinto on tutkinut retorisia keinoja, joilla Jordanes on toteuttanut suunnitelmaansa. Hänen huomionsa on, että Jordaneen kerronnassa sana *Getae* ei esiinny koskaan yksinään, vaan heti perään samassa yhteydessä esiintyy aina sana *Gothi*.¹⁵⁹

Getae cum sua regina Parthos superant atque prosternunt, opimamque praedam de eis auferunt (ibique primum Gothorum gens serica vidit tentoria).
(*Get.* 62)

”Geetit ja heidän kuningattarensa voittivat ja musersivat parthialaiset ja ryöstivät heiltä muhkean sotasaaliin (ja siellä goottien kansa ensimmäisen kerran näki silkkisiä telttoja).”

¹⁵⁹ Pinto 2016, 94.

Pinton mukaan tämä on huolellinen metodi, joka todistaa tietoisesta pyrkimyksestä tehdä selväksi, että kyseessä on sama kansa. *Getae* esiintyy varsinkin *Getican* alkupuoliskolla, kun taas loppupuoliskolla Jordanes käyttää lähes yksinomaan *Gothi-*sanaa. Loppupuolella Jordanes siis ehkä olettaa lukijan jo sisäistäneen geettien ja goottien yhtäläisyyden.¹⁶⁰

Toinen Jordaneen käyttämä metodi eri kansojen historian sulauttamiseksi goottien historiaan on hallitsijoiden nimien mainitseminen.

Ut ergo ad nostrum propositum redeamus, in prima sede Scythiae iuxta Maeotidem paludem commanentes, praefati unde loquimur Filimer regem habuisse noscuntur, in secunda, id est Daciae Thraciaeque et Moesiae solo, Zalmoxen, quem mirae philosophicae eruditionis fuisse testantur plerique scriptores annalium. nam et Zeutam prius habuerunt eruditum, post etiam Deceneum, tertium Zalmoxen de quo superius diximus; nec defuerunt qui eos sapientiam erudirent. (*Get.* 39)

”Palatakseni siis pääasiaan, ensimmäisessä kotipaikassaan Skyytiassa Maiotijärven¹⁶¹ luona asuessaan edellä mainitulla kansalla, josta puhuin, tiedetään olleen kuninkaanaan Filimer. Toisessa, eli Daakian, Traakian ja Moesian mailla hallitsi Zalmoxes, jonka monet annalien kirjoittajat todistavat olleen ihmeellisen oppinut filosofiassa. Jo aiemmin heillä oli oppinut Zeuta, sen jälkeen myös Dekeneus, kolmantena Zalmoxes, josta aiemmin puhuin, eikä heillä ollut myöskään puutetta niistä, jotka heille opettivat viisautta.”

Jordanes luettelee henkilöitä, jotka ovat todellisuudessa olleet skyytialaisten, daakialaisten ja geettien kuninkaita tai muuten tunnettuja hahmoja. Zeutan, Dicineuksen ja Zalmoxiksen tiedetään olleen geettien jumalolentoja, pappeja tai kuninkaita. Ainoastaan Filimer on goottilaiselta vaikuttava nimi, mutta se ei esiinny missään muualla kuin *Geticassa*.¹⁶² Mikään ei siis todista, ettei kyseessä olisi keksitty

¹⁶⁰ Pinto 2016, 94.

¹⁶¹ Asovanmeri.

¹⁶² Pinto 2016, 92.

nimi. Näyttää siltä, että Jordaneella tai Cassiodoruksella ei ollut käytössään riittävästi tietoa gootihallitsijoista tai näiden nimet eivät olleet tarpeeksi tunnettuja.

antiquitus etiam cantu maiorum facta, modulationibus citharisque canebant, Eterpamarae, Hanalae, Fritigerni, Vidigoiae et aliorum quorum in hac gente magna opinio est. quales vix heroas fuisse miranda iactat antiquitas. (*Get.* 43)

”Aikaisemmin he myös lauloivat esi-isiensä teoista kitharan säestämässä lauluissa: he lauloivat Eterpamarasta, Hanalasta, Fritigernistä¹⁶³, Vidigoiaista ja muista, joita tämän kansan keskuudessa pidettiin suurella arvossa. Sellaisista miehistä, joita ihailtava muinaisuus tuskin mainitsee sankarillisina.”

Yllä oleva lainaus todistaa jälleen Jordaneen suunnitelman huolellisesta toteutuksesta. Eterpamara ja Hanala vaikuttavat goottilaisilta nimiltä, mutta ovat jälleen muille lähteille tuntemattomia. Ne saattavat olla keksittyjä nimiä. Fritigern ja Vidigoia sen sijaan olivat muidenkin lähteiden mukaan gootteja. He kuitenkin elivät 300-luvulla eli suhteellisen lähellä Jordaneen aikaa. Jordaneen kertomus siitä, että nämä miehet olisivat olleet muinaisten laulujen ylistämiä, ei siis voi pitää paikkaansa.¹⁶⁴

Ghoshin mukaan laulujen mainitseminen on eräs Jordaneen tavoista luoda valtuutusta kertomalleen: hän väittää, että hänellä on ollut käytössään suullisia lähteitä. Muissa kohdissa, joissa Jordanes kertoo näihin henkilöihin liittyvistä tapahtumista, hän ei kuitenkaan mainitse minkäänlaisia suullisia lähteitä. Vastaavanlainen viittaus vanhoihin lauluihin esiintyy *Getican* kappaleessa 28. Kun mainituista tapahtumista varsinaisesti kerrotaan, suullisiin lähteisiin ei ole mitään viittausta.¹⁶⁵

Kappaleissa 76–77 Jordanes kertoo Dorpaneus-nimisestä goottien johtajasta. Kyseessä on mitä ilmeisimmin sama henkilö kuin Diurpaneus, joka oli daakialaisten kuningas.¹⁶⁶

¹⁶³ Frit(h)igern oli visigoottien päällikkö, joka joukkoineen kukisti keisari Valensin 378.

¹⁶⁴ Pinto 2016, 94–95.

¹⁶⁵ Ghosh 2015, 51.

¹⁶⁶ Oros. 7, 10, 4. Ks. Christensen 2002, 126–127.

4.2.2 ”Gootit ovat roomalaisia”

Jordanes esittää gootit kauttaaltaan muita barbaarikansoja sivistyneempinä. Hän kertoo heidän olevan ”melkein kuin kreikkalaiset” ja vahvistaa sanomansa kertomalla, miten gootit saavuttivat viisautensa ja jättivät barbaariset tapansa. Näin hän tuo heidät tapojensa suhteen lähemmäs roomalaisia.

unde et pene omnibus barbaris Gothi sapientiores semper extiterunt, Graecisque pene consimiles, ut refert Dio, qui historias eorum annalesque Graeco stilo composuit; qui dicit primum ’Tarabosteseos’, deinde vocitatos ’Pilleatos’ hos, qui inter eos generosi extabant: ex quibus eis et reges et sacerdotes ordinabantur. (*Get.* 40)

”Sen takia gootit ovat aina olleet melkein kaikkia barbaareja viisaampia, melkein samanlaisia kuin kreikkalaiset, kuten kertoo Dio¹⁶⁷, joka laati heidän historiansa ja annaalinsa kreikkalaiseen tyyliin. Hänen mukaansa niitä, jotka heidän joukossaan olivat jalosyntyisiä ja joiden joukosta heidän kuninkaansa ja pappinsa nimitettiin, kutsuttiin ensin nimellä *Tarabostesei*, sitten *Pilleati*.”

Jordanes erottaa gootit barbaareista varsin suorasanaisesti ja vetoaa Dioon, joka kuitenkin kirjoitti geeteistä eikä gooteista. Sana *pilleatos*, ”*pilleus*-hatun pitäjät”, viittaa myös yhteiseen perinteeseen roomalaisten kanssa. Tällaista hattua muun muassa pidettiin Roomassa juhlien yhteydessä, ja vapautetut orjat saivat sellaisen vapautensa merkiksi.¹⁶⁸

Goottien viisaudesta on useita mainintoja. Jordanes muistuttaa asiasta vain kappaletta myöhemmin:

Tertia vero sede super mare Ponticum iam humaniores et, ut superius diximus, prudentiores effecti, divisi per familias populi: Vesegothae familiae Baltharum, Ostrogothae praeclaris Amalis serviebant. (*Get.* 42)

¹⁶⁷ Dio Cass. 68, 9, mutta todennäköisemmin Dion Khrysostomos, jonka teos ei ole säilynyt. Ks. kappale 2.3.

¹⁶⁸ Lewis & Short 1879, s. v. ’*pilleatus*’.

”Kolmannessa asuinpaikassaan Mustanmeren yläpuolella he olivat jo inhimillisempiä, ja kuten edellä sanoin, tulleet viisaammiksi. He olivat jakautuneet hallitsijasukujen mukaan: visigootit palvelivat Balthusten sukua, ostrogootit maineikasta Amalusten sukua.”

Myöhemmin kappaleessa 69 Jordanes kuvaa, miten gootit oppivat etiikkaa ja logiikkaa, jättivät barbaariset tapansa ja tulivat toisia kansoja taitavammiksi järjenkäytössä. Heidän opettajansa oli Dicineus, joka Jordaneen mukaan oli itsekin gootti.

nam ethicam eos erudiens, barbaricos mores compescuit; physicam tradens, naturaliter propriis legibus vivere fecit, quas usque nunc conscriptas ‘belagines’ nuncupant; logicam instruens, rationis eos supra ceteras gentes fecit expertos.

”Nimittäin opettamalla [gooteille] etiikkaa [Dicineus] karsi heidän barbaariset tapansa, luovuttamalla heille tietämyksen fysiikasta hän sai heidät elämään luonnollisesti heidän omien lakiansa mukaisesti, jotka ovat säilyneet tähän asti kirjoitetussa muodossa ja joita he kutsuvat nimellä ’belagines’, ja opastamalla heitä logiikassa hän teki heistä muita kansoja taitavampia järjenkäytössä.”

Saman tapahtuman yhteydessä mainitaan goottien sotaisuus (*Get. 70*):

qualis erat, rogo, voluptas, ut viri fortissimi, quando ab armis quantulumcumque vacassent, doctrinis philosophicis imbuebantur? (*Get. 70*)

“Kysyn, minkälainen mielihyvä näille mitä rohkeimmille miehille olikaan oppia filosofiaa silloin kun heillä oli sotimisesta vapaa-aikaa, kuinka vähän sitä sitten olikaan.”

Jordanes ikään kuin muistuttaa, että gootit olivat edelleen rohkeita. Sanat *virii fortissimi* viittaavat vahvasti siihen, että Jordanes pitää myönteisenä ominaisuutena sitä, että gootit olivat jatkuvasti sotimassa.

Viisauden ja sivistyksen lisäksi eräs Jordaneen tavoista luoda yhteyttä roomalaisten ja goottien välille on yhteisen historian luominen. Hän käyttää hyväkseen roomalaisten hyvin tuntemia lähteitä, kuten Vergiliusta. Metodi esiintyy mm. kappaleissa 41–42:

Adeo ergo fuere laudati Getae, ut dudum Martem, quem poetarum fallacia deum belli pronuntiat, apud eos fuisse dicant exortum, unde et Vergilius: ”Gradivumque patrem Geticis qui praesidet arvis”. quem Martem Gothi semper asperrima placavere cultura (nam victimae eius mortes fuere captorum), opinantes bellorum praesulem apte humani sanguinis effusione placandum. huic praedae primordia vovebantur, huic truncis suspendebantur exuviae, eratque illis religionis praeter ceteros insinuatus affectus, cum parenti devotio numinis videretur impendi.

”Geetteja on ylistetty vieläpä niin paljon, että kauan sitten on sanottu Marsin, jota runoilijoiden valheet julistavat sodan jumalaksi, syntyneen heidän joukostaan. Tästä syystä Vergiliuskin¹⁶⁹ sanoo: ”Ja isä Gradivus, joka hallitsee geettien maita.”¹⁷⁰ Gootit ovat aina lepyttelleet Marsia julmin riitein (nimittäin vankeja surmattiin hänen uhreinaan): heidän mielestään sotien johtajaa¹⁷¹ oli sopivaa lepyttää vuodattamalla ihmisverta. Hänelle omistettiin sotasaaliin ensimmäinen osa, häntä varten ripustettiin puihin vihollisilta riisutut aseet. Gooteilla oli myös muita kansoja syvempi uskonnollinen mielenlaatu, sillä heidän esi-isänsä näyttävät harrastaneen itsensä lupaamista tälle jumalalle.”

Jordaneen mukaan roomalainen sodan jumala Mars oli siis oikeastaan gootti. Näin ollen he eivät voisi olla vieras barbaarilauma vaan kansa, jolla on pitkä yhteinen historia roomalaisten kanssa. Lainauksesta käy ilmi, millä tavoin Jordanes luo kuvaa goottien pitkästä menneisyydestä: kauan sitten on sanottu Marsin syntyneen heidän joukostaan, eli he ovat muinaisempia kuin Mars itse. Jordanes nojaa väitteensä Vergiliukseen ehkä siksi, että tämä oli roomalaisten varmasti tuntema ja arvostama kirjallinen auktoriteetti. Syntyy vaikutelma, että asian on oltava totta, koska Vergilius

¹⁶⁹ Publius Vergilius Maro: Augustuksen aikainen runoilija, jonka tuotannosta on säilynyt useita runoelmia, mm. Rooman kansalliseepos *Aeneis*.

¹⁷⁰ *Aen.* 3, 35. Gradivus oli yksi sodan jumala Marsin lisänimistä. (Kretzmann & Stump 1988, 108.)

Yleisimmän tulkinnan mukaan se on johdettu verbistä *gradior* ’astua’, koska sotaan marssitaan.

¹⁷¹ Sana *praesul* ’edellä tanssija’ viitanee *Salii*-pappeihin, joista osa palveli Marsia.

on kirjoittanut siitä. Vergilius-lainauksessa tosin on kyse geeteistä, mutta seuraavissa virkkeissä Jordanes vaihtaa nimityksen lähes vaivihkaa gootteihin.

Jordanes myös erottaa jälleen gootit muista barbaarikansoista nyt uskonnollisuuden suhteen. Uskonnollisuus ominaisuutena on tulkittava myönteisessä valossa, koska Jordaneen aikana valtakunta oli kristillistynyt ja koska Jordanes oli ilmeisesti itsekin kääntynyt kristinuskoon. Gootit, kuten useat muutkin germaaniheimot, olivat kuitenkin kääntyneet ensin areiolaisuuteen ja sitten kristinuskoon. Areiolaisuus oli tuomittu harhaopiksi, joten asia oli Jordaneen näkökulmasta ongelmallinen. *Getican* kappaleissa 132–133 Jordanes kuvaa goottien kääntymisen areiolaisuuteen. Hänen mukaansa keisari Valens käännutti gootit tähän harhaoppisuuteen. Areiolaisuuden kritiikki on kappaleessa vahvaa. Jordanes siis tuomitsee areiolaisuuden jyrkästi, mutta ei pidä goottien syynä, että he olivat vääräuskoisia, vaan keisari Valens teki heistä areiolaisia eikä kristittyjä. Näin hän tekee selväksi, ettei areiolaisuus tee gooteista yhtään vähemmän ylistyksen arvoisia.

Ghoshin mukaan *Getican* päämäärä ei ole ajaa uskonnollista asiaa. Sen sijaan Jordanes kertoo hyvin niukasti uskonnosta ja pyrkii häivyttämään tämän ongelmallisen aiheen goottien voittojen ja onnistumisten varjoon.¹⁷²

Samaan tapaan kuin Jordanes lainaa edellä Vergiliusta, hän vetoaa seuraavassa kappaleessa myös toiseen roomalaiseen runoilijaan, Lucanukseen.¹⁷³ Lucanus-lainauksella on samanlainen käyttötarkoitus. Tässäkin tuodaan esille, että gootit (tai geetit) olivat erityisen etevää kansaa: he olivat naapurikansojensa joukossa ensimmäisiä, jotka keksivät jännittää jousen jänteillä. Jordaneen mukaan Lucanus oli ”enemmän historioitsija kuin runoilija”. Lausahduksen voi tulkita pyrkimyksenä osoittaa, että lähde on luotettava.

quorum studium fuit primum, inter alias gentes vicinas, arcum intendere nervis, Lucano plus historico quam poeta testante: “Armeniosque arcus Geticis intendite nervis”. (*Get.* 43)

¹⁷² Ghosh 2015, 63.

¹⁷³ Marcus Annaeus Lucanus: roomalainen keisariaikainen runoilija, jonka teoksista vain kansalaissotia käsittelevä *Pharsalia* on säilynyt.

”He olivat ensimmäisiä naapurikansojensa joukossa, jotka jännittivät jousen jänteillä, kuten todistaa Lucanus, joka oli pikemminkin historioitsija kuin runoilija: ’Jännittäkää armenialaiset jouset geettiläisillä jänteillä.’”¹⁷⁴

Goottien yhteisestä historiasta roomalaisten ja kreikkalaisten kanssa kertoo Jordaneen mukaan myös goottien myötävaikutus useisiin legendoihin ja myytteihin. Usean kappaleen pituinen osuus (*Get.* 44, 49–52, 56–57) kertoo amatsonista, jotka olivat Jordaneen mukaan goottien jälkeläisiä. Useat muutkin myöhäisantiikin historioitsijat uskoivat, että amatsonit olivat olleet todellinen historiallinen ilmiö eivätkä niinkään myytti.¹⁷⁵ Käsitykset heidän alkuperästään, asuinpaikastaan ja motiiveistaan olivat kuitenkin vaihtelevia ja ristiriitaisia.¹⁷⁶ Jordanes pystyi hyödyntämään tätä epäselvyyttä kertoessaan oman näkemyksensä. Hänen kertomuksensa pohjautuu osin Orosiukseen (ks. alaviite 175), mutta lähtee sitten omille urilleen.

Tunc ut fertur, Vesosis Scythis lacrimabile sibi potius intulit bellum, eis videlicet quos Amazonarum viros prisca tradit auctoritas, de quibus et feminas bellatrices Orosius, in primo volumine, professa voce testatur. unde cum Gothis eum tunc dimicasse evidenter probamus, quem cum Amazonarum viris absolute pugnassee cognoscimus; qui a Borystene amne, quem accolae Danaprum vocant, usque ad Tanain fluvium circa sinum paludis Maeotidis consedebant. (*Get.* 44)

”Sitten, kuten kerrotaan, Vesosis¹⁷⁷ ryhtyi itselleen tuhoisasti sotaan skyytialaisia vastaan, joiden muinainen traditio kertoo olleen amatsonien aviomiehiä. Näistä sotaisista naisista Orosius todistaa ensimmäisessä kirjassaan vakuuttavalla äänellä. Tästä syystä pystymme selvästi osoittamaan todeksi, että Vesosis taisteli gootteja vastaan, sillä tiedämme varmasti hänen käyneen sotaamatsonien aviomiesten kanssa, jotka silloin asuivat Borysthenes-joelta, jota paikalliset kutsuvat Dnepriksi, Don-joelle asti Maiotis-järven lahdelman rantamilla.”

¹⁷⁴ Lucan. 8, 221.

¹⁷⁵ Esim. Prokop. 8, 3, 7–11; Oros. 1, 15, 2–3.

¹⁷⁶ Pohl 2006, 140–141.

¹⁷⁷ Sesostris, Egyptin faarao 1908–1875 eaa.

Jordaneen perustelu ei vaikuta täysin loogiselta. On mahdollista, että sekavuus on tahallista. Tarkoitus voi olla lukijan huomion johdattelu pois siitä, että aluksi puhutaan skyytialaisista, jotka muuttuvat sitten gooteiksi. Orosiuksen ”vakuuttava ääni” lisää sanojen arvovaltaa. Orosiuksesta poiketen Jordanes kuvaa amatsonien sotamenestyksen osana goottien voitokasta historiaa.

Yleisesti ottaen amatsoneihin ei kuitenkaan antiikin tai keskiajan historiankirjoituksessa suhtauduttu ihailevasti. Pohlin mukaan he olivat ”toiseuden” symboli, mutta myöhäisantiikin historioitsijat eivät kuitenkaan tuominneet heitä moraalisesti täysin negatiivisesti.¹⁷⁸ Jordanes esittää heidät varsin positiivisessa valossa. Tämä näkyy esimerkiksi goottien kuninkaan Tanausiksen¹⁷⁹ kuoleman jälkeisten tapahtumien kuvauksessa (*Get.* 49):

Post cuius decessum, et exercitu eius cum successore ipsius in aliis partibus expeditionem gerentibus, feminae Gothorum a quadam vicina gente temptantur in praedam. quae doctae a viris fortiter restiterunt, hostesque super se venientes cum magna verecundia abegerunt.

”[Tanausiksen] kuoleman jälkeen, kun hänen armeijansa oli hänen kruununperijänsä kanssa retkellä muissa osissa, eräs naapurikansa yritti viedä goottien naiset sotasaaliina. Miesten opettamat naiset vastustivat voimakkaasti ja ajoivat pois heidän takiaan tulleet viholliset suuren häpeän saattelemina.”

Alla oleva lainaus (*Get.* 57) taas osoittaa, miten Jordaneen kuvaus amatsonien ja goottien sukulaisuudesta yhdistää gootit muinaisiin legendoihin, kuten Troijan sotaan.

Contra has, ut fertur, pugnavit Hercules, et Melanippen plus dolo quam virtute subegit. Theseus vero Hippolyten in praeda tulit, de qua et genuit Hippolytum. hae quoque Amazones posthaec habuere reginam nomine Penthesileam, cuius

¹⁷⁸ Pohl 2006, 142.

¹⁷⁹ Ilmeisesti skyyttien kuningas Tanaus: hän esiintyy Pompeius Troguksen historiateoksessa, joka on säilynyt vain Junianus Justinuksen kokoamana lyhennelmänä (*Iust.* 1, 1). Myös Jordanes viittaa tapahtumien yhteydessä Pompeius Trogukseen (*Get.* 48). Tapahtumakuvaus noudattaa samoja uria.

Troiano bello extant clarissima documenta. nam hae feminae usque ad Alexandrum¹⁸⁰ Magnum referuntur tenuisse regimen.

”Kuten kerrotaan, Herakles taisteli [amatsoneja] vastaan ja kukisti Melanippen pikemmin kavaluudella kuin urhoollisuudella. Theseus taas vei Hippolyten sotasaaliikseen ja hänestä siitti Hippolytoksen. Amatsoneilla oli kuitenkin tämän jälkeen kuningatar nimeltä Penthesileia, jonka osuudesta Troijan sotaan on olemassa erittäin kuuluisia dokumentteja. Näiden naisten sanotaan pitäneen valtansa Aleksanteri Suuren aikaan asti.”

Amatsonien jälkeen Jordanes jatkaa goottimiesten ylistettävyydestä ja muistuttaa jälleen geettien olevan gootteja (*Get.* 58):

Sed ne dicas “de viris Gothorum sermo adsumptus, cur in feminis tamdiu perseverat?”, audi et virorum insignem et laudabilem fortitudinem. Dio historicus et antiquitatum diligentissimus inquisitor, qui operi suo ‘Getica’ titulum dedit (quos Getas iam superiori loco Gothos esse probavimus, Orosio Paulo dicente), hic Dio regem illis post tempora multa commemorat nomine Telephum. ne vero quis dicat hoc nomen a lingua Gothica omnino peregrinum esse: nemo qui animadvertat nesciat usu pleraque nomina gentes amplecti, ut Romani Macedonum, Graeci Romanorum, Sarmatae Germanorum, Gothi plerumque mutantur Hunnorum.

”Mutta jotta et sanoisi ’miksi goottimiehiä käsittelevä keskustelu pysyy niin kauan naisissa?’, kuule myös miesten huomattavasta ja ylistettävästä urheudesta. Dion, historioitsija ja mitä huolellisin muinaisuuden tutkija, joka antoi teokselleen otsikoksi ’Getica’, (ja geettien olemme jo edellä todistaneet olevan gootteja Paulus Orosiuksen mukaan), tämä Dion mainitsee heillä olleen paljon myöhemmin kuninkaan nimeltä Telefos. Älköön kukaan sanoko tämän nimen olevan goottien kielelle täysin vieras: kukaan, joka niin arvelee, ei tiedä, että kansat hyödyntävät useita nimiä, niin kuin roomalaiset makedonialaisten,

¹⁸⁰ Käytetyssä editiossa *Alexandum*, joka näyttäisi olevan painovirhe.

kreikkalaiset roomalaisten, sarmaatit germaanien, myös gootit lainaavat useita hunnien nimiä.”

Lainauksen lopussa Jordanes tuo peiteltyä esille, että gootit ovat samanlaisia kuin roomalaiset ja kreikkalaiset: kaikki nämä kansat lainaavat toisten kansojen nimiä. Lisäksi hän kertoo, että gooteilla on ollut Telefos-niminen kuningas. Hänen mukaansa (*Get.* 59–60) Telefos oli Herakleen poika, hänen kuningaskuntaansa sanottiin Moesiaksi, hän taisteli kreikkalaisia vastaan ja kuoli Troijan sodassa. Kansanperinteen tuntema Telefos, Herakleen poika, oli Myysian myyttinen kuningas. Koska kreikan kielessä Myysiaan ja Moesiaan viitattiin samalla sanalla, erheellinen tulkinta oli helppo tehdä.¹⁸¹

Jordanes väittää goottien olleen sodassa myös persialaisia vastaan (*Get.* 64):

post cuius decessum iterum Xerses filius eius, paternas iniurias ulcisci se aestimans, cum suis septingentis et auxiliariis ccc milibus, rostratis navibus mille ducentis, onerariis tribus milibus, super Gothos ad bellum profectus. nec tentata re in conflictu praevaluit, eorum animositate et constantia superatus; sic namque ut venerat, absque aliquo certamine suo cum robore recessit.

”[Dareioksen] kuoleman jälkeen hänen poikansa Kserkses suunnitteli kostavansa isänsä kokemat vääryydet ja lähti jälleen sotaan gootteja vastaan mukanaan seitsemänsataatuhatta omaa ja kolmesataatuhatta apujoukkojen miestä, tuhatkaksisataa sotalaivaa sekä kolmetuhatta kuljetusalusta. Yrityksestään huolimatta hän ei selvinnyt konfliktista voittajana, sillä goottien rohkeus ja peräänantamattomuus saivat hänet valtaansa. Hän luopui taistelusta joukkoineen ja palasi niin kuin oli tullutkin.”

Seuraavaksi gootit taistelivat Jordanean mukaan makedonialaisia vastaan (*Get.* 65–66):

¹⁸¹ Rose 2014, 279.

unde et sacerdotes Gothorum illi qui ‘Pii’ vocabantur, subito patefactis portis, cum cytharis et vestibus candidis obviam egressi, patriis diis, ut sibi propitii Macedonas repellerent, voce supplici modulantes. quos Macedones sic fiducialiter sibi occurrere contuentes stupescunt et, si dici fas est, ab inermibus terrentur armati. nec mora soluta acie quam ad bellandum contruxerant, non tantum ab urbis excidio destiterunt, verum etiam et quos foris fuerant iure belli adepti reddiderunt, foedereque inito ad sua reversi sunt.

Quem dolum post longum tempus reminiscens, egregius Gothorum ductor Sithalcus, cum virorum milibus congregatis, Atheniensibus intulit bellum adversus Perdikkam Macedoniae regem, quem Alexander, apud Babyloniam ministri insidiis potans interitum, Atheniensium principatui hereditario iure reliquerat successorem. magno proelio cum hoc inito, Gothi superiores inventi sunt, et sic, pro iniuria quam illi in Moesia dudum fecissent, isti in Graecia discurrentes cunctam Macedoniam vastaverunt.

”Siellä myös goottien papit, joita kutsuttiin ’hurskaiksi’, avasivat yhtäkkiä portit ja tulivat ulos tapaamaan heitä kitharoiden kanssa ja valkoisissa vaatteissa ja lauloivat rukoillen isiensä jumalille, että he olisivat heille suopeita ja karkottaisivat makedonialaiset. Makedonialaiset hämmästyivät nähdessään pappien tulevan heitä vastaan niin itsevarmoina, ja jos on lupa sanoa, aseettomat pelottelivat aseistettuja. Viipymättä he purkivat taistelurivistön, jonka olivat sotaa varten muodostaneet, eivätkä ainoastaan jättäneet kaupunkia tuhoamatta vaan vieläpä palauttivat ne, jotka olivat olleet kaupungin ulkopuolella ja jotka oli otettu kiinni sodan oikeutuksella. Kun rauhansopimus oli tehty, he palasivat omille alueilleen.

Paljon myöhemmin goottien erinomainen johtaja Sithalcus muisti tuon petoksen, kokosi sataviisikymmentätuhatta miestä ja ryhtyi sotaan ateenalaisia ja Makedonian kuningasta Perdikkasta vastaan. Hänet Aleksanteri oli jättänyt seuraajanaan hallitsemaan ateenalaisia perintöoikeudellaan, kun hän itse joi oman tuhonsa Babylonin lähistöllä palvelijansa petoksen takia. Gootit ryhtyivät suureen taisteluun Perdikkasta vastaan ja osoittautuivat vahvemmiksi, ja siten sen vääryyden takia, jonka makedonialaiset olivat kauan sitten heitä vastaan tehneet Moesiassa, he juoksentelivat pitkin Kreikkaa ja hävittivät koko Makedonian.”

Sitalces oli traakialainen kuningas 400-luvulla eaa.¹⁸² Koska gootteja vastaan oli aiemmin tehty vääryyttä, Jordanes antaa ymmärtää olevan aivan oikein, että he ”hävittivät koko Makedonian”.

4.2.3 Ermanarik Jordaneen goottikäsityksen ruumiillistumana

Ermanarik on tärkeä henkilö *Getican* muodostamassa tarinassa. Hänen valtakautensa ajoittuu aikaan juuri ennen hunnien invaasiota ja sen ajamaa goottien massamuuttoa Rooman valtakuntaan vuosina 376–378. Attilan johtamat hunnit pakottivat ostrogootit alaisuuteensa samalla kun visigootit pakenivat länteen. Ermanarikin kuolema käynnistää siis tapahtumaketjun, jonka seurauksena ostrogootit ja visigootit erkanevat toisistaan. Hän toimii myös linkkinä goottien taruihin perustuvan menneisyyden ja dokumentoidun historian välillä.¹⁸³

Nam Gothorum rege Geberich rebus humanis excedente, post temporis aliquod Hermanaricus, nobilissimus Amalorum, in regno successit, qui multas et bellicosissimas arctoi gentes perdomuit suisque parere legibus fecit; quem merito nonnulli Alexandro Magno comparavere maiores. (*Get.* 116)

”Sillä goottien kuningas Geberik kuoli, ja jonkin ajan kuluttua Ermanarik, ylhäisin Amaluksista, astui valtaan. Hän alisti valtaansa useita erittäin sotaisia pohjoisen kansoja ja pakotti heidät tottelemaan lakejaan. Jotkut esi-isät ovat oikeutetusti verranneet häntä Aleksanteri Suureen.”

Lainauksessa Jordanes vertaa Ermanarikia Aleksanteri Suureen. Hän ei kuitenkaan esitä asiaa suoraan omana mielipiteenään vaan antaa sanomalleen oikeutusta sillä, että esi-isät ovat tämän vertauksen takana. Hän sisällyttää oman mielipiteensä virkkeeseen vahvistamalla esi-isien sanoman adverbillä *merito*, ’ansiosta’. Myös superlatiivien käyttö lainauksessa kertoo Ermanarikin hahmon tärkeydestä. Hänen alistamansa

¹⁸² Cormack & Hornblower 2012.

<https://www-oxfordreference-com.ezproxy.jyu.fi/view/10.1093/acref/9780199545568.001.0001/acref-9780199545568-e-5963>.

¹⁸³ Pinto 2016, 129.

kansat eivät olleet Jordaneen mukaan ainoastaan sotaisia vaan mitä sotaisimpia. Sanavalinta on esimerkki *Geticassa* usein toistuvasta retorisesta keinosta, jossa goottien voimakkuutta vahvistetaan kukistettuja viholliskansoja näennäisesti kehumalla.

Aestorum quoque similiter nationem, qui longissimam ripam oceani Germanici insident, idem ipse prudentia et virtute subegit, omnibusque Scythiae et Germaniae nationibus ac si propriis labores imperavit. (*Get.* 120)

”Samalla tavoin tämä sama [Ermanarik] kukisti viisaudella ja urheudella aestien kansan, joka asuu Pohjanmeren kauimmaisella rannalla, ja määräsi kaikille Skyytian ja Germanian kansoille töitä aivan kuin omilleen.”

Ermanarik kuvataan *Geticassa* johdonmukaisesti vahvana, rohkeana ja oikeamielisenä hahmona, joka kohtaa sankaritarinoihin sopivan traagisen lopun. Häntä voidaankin pitää kuvatun ”goottiuden” ruumiillistumana.¹⁸⁴ Kiinnostavaa on erityisesti, että Jordanes ei noudata Ermanarikin kuoleman kohdalla Ammianuksen kertomusta¹⁸⁵, jonka mukaan Ermanarik teki itsemurhan hunnien pelossa. Jordaneen mukaan erääseen petolliseen alamaisheimoon kuuluvat veljekset surmasivat Ermanarikin, ja vasta tämän kuolema antoi hunneille mahdollisuuden voittaa ostrogootit (*Get.* 129–130). Koska Jordanes käyttää muutoin Ammianusta lähteenään varsin paljon, on todennäköistä, että hän on tarkoituksella korvannut tämä osan goottien kannalta edullisemmalla tarinalla. Valinta voi olla myös Cassiodoruksen. Tämä *Getican* kertomuksen mukainen traaginen ja urhoollinen kuolema vahvistaa Jordaneen välittämää kuvaa gooteista ja todistaa siitä, että *Getican* kirjoittamisessa on tehty tarkoituksellisia, suunnitelmallisia valintoja.

¹⁸⁴ Pinto 2016, 129.

¹⁸⁵ Amm. 31, 5, 7.

4.3 Hunnit Geticassa

Eräänä hunnien retorisena tehtävänä *Geticassa* on käynnistää Ermanarikin tuhon jälkeiset tapahtumat: visigoottien ja ostrogoottien erkaantumisen toisistaan.

Hunnit mainitaan ensimmäisen kerran lyhyesti maantieteellisessä johdannossa (*Get.* 37–38):

Hinc iam Hunni, quasi fortissimarum gentium fecundissimus cespes, bifariam populorum rabiem pullularunt: nam alii Altziagiri, alii Saviri nuncupantur, qui tantum sedes habent divisas. iuxta Chersonam Altziagiri, qua Asiae bona avidus mercator importat, qui aestate campos pervagant, effusas sedes prout armentorum invitaverint pabula, hieme supra mare Ponticum se referentes. Hunuguri autem hinc sunt noti, quia ab ipsis pellium murinarum venit commercium.

Gothos tantum horum virorum formidavit audacia.

“Täältä hunnit kasvoivat kuin vahvimpien sukujen hedelmällinen maaperä hurjaksi kaksihaaraiseksi kansaksi. Toisia näet kutsutaan altziagireiksi, toisia savireiksi, ja heillä on eri asuinpaikat: altziagirit ovat lähellä Khersonia, jonne ahneet kauppiat tuovat Aasian tavaroita. Kesällä he levittäytyvät laajoille asuinalueilleen tasangoille, sen mukaan kuin karjan laidunmaat heitä vievät, talvella he palaavat Mustanmeren yläpuolelle. Hunugurit¹⁸⁶ puolestaan ovat tunnettuja siitä, että heiltä on peräisin karpännahkojen vaihtokauppa.

Vain näiden miesten rohkeus on pelottanut gootteja.”

Lainauksen viimeisessä lauseessa ei käsikirjoituksissa ja Mommsenin editiossa mainita sanaa *Gothos*, vaan lause esiintyy muodossa *quos tantorum virorum formidavit audacia*. Tällöin *quos* viittaisi edellä mainittuihin hunugureihin (onogurit). Jos noudatetaan lukutapaa *quos*, goottien nimeä ei tässä mainittaisi lainkaan, ja tämän

¹⁸⁶ Todennäköisesti onogurit, turkkilainen paimentolaiskansa.

jälkeen Jordanes kuitenkin selvästi siirtyy käsittelemään heitä. Giuntan & Grillonen korjausehdotus *Gothos* poistaa tämän ongelman. Merkitys muuttuu kuitenkin oleellisesti, kun tarkastellaan kansojen keskinäisiä suhteita. Jää myös epäselväksi, tarkoitetaanko ”näillä miehillä” pelkästään hunugureja vai myös hunneja.

Jordaneen antama kuvaus hunnien syntytarinasta kuvastaa yleistä asennoitumista heitä kohtaan:

Post autem non longi temporis intervallum, ut refert Orosius, Hunnorum gens omni ferocitate atrocior exarsit in Gothos. nam hos, ut refert antiquitas, ita extitisse comperimus. Filimer rex Gothorum et Gadarici magni filius, qui post egressum Scandiae insulae iam quinto loco tenens principatum Getarum, qui et terras Scythicas cum sua gente introisse superius a nobis dictus est, repperit in populo suo quasdam magas mulieres, quas patrio sermone ‘Haliarunnas’ is ipse cognominavit, easque habens suspectas de medio sui¹⁸⁷ proturbat, longeque ab exercitu suo fugatas in solitudine coegit errare. quas spiritus immundi per eremum vagantes dum vidissent, et eorum complexibus in coitu miscuissent, genus hoc ferocissimum ediderunt, quod primum fuit inter paludes, minutum taetrum atque exile, quasi hominum genus nec alia voce notum, nisi quod humani sermonis imaginem adsignabat. tali igitur Hunni stirpe creati Gothorum finibus advenerunt. (*Get.* 121–122)

”Kuitenkin vain lyhyen ajanjakson jälkeen, kuten Orosius kertoo,¹⁸⁸ hunnien kaikkea hurjuutta hirmuisempi kansa tulistui gootteihin. Heidän tiedämme nimittäin syntyneen seuraavasti, kuten historia kertoo. Filimer, goottien kuningas ja Gadarik Suuren poika, joka oli jo viides goottien vallanpitäjä Scandian saarelta lähdön jälkeen ja jonka jo aiemmin olen sanonut tunkeutuneen Skyytiaan kansansa kanssa, löysi kansansa joukosta eräitä noitanaisia, joita hän itse kutsui äidinkielellään nimellä ’haliarunna’. Hän piti heitä epäilyttävinä ja karkotti heidät kansansa keskuudesta ja ajoi heidät pakosalle harhailemaan yksinäisyydessä kaukana sotajoukoistaan. Siellä

¹⁸⁷ Muotoa *sui* on käytetty klassisesta latinasta poikkeavasti. Klassisen latinan mukainen ilmaus olisi esimerkiksi *suorum* tai *sui populi*.

¹⁸⁸ Oros. *hist.* 7, 33, 10.

epäpuhtaat henget katselivat, kun he vaelsivat pitkin erämaata ja syleilyillään yhtyivät heihin ja saivat aikaan tämän mitä hurjimman kansan, joka ensin oleskeli soiden keskellä. Se oli vähäpätöinen, inhottava ja kitukasvuinen ja melkein kuin ihmisten kansa eikä sillä tiedetty olevan muuta kieltä kuin sellainen, joka muistutti vain vähän ihmisten kieltä. Niin syntyi hunnien suku, joka tuli goottien maille.”

Jordanes käyttää tässä useita yksiselitteisen negatiivisia adjektiiveja. Hän sanoo suoranaisesti, että hunnit eivät ole ihmisiä: he ovat syntyneet noidista ja epäpuhtaista hengistä eivätkä puhu ihmismäistä kieltä. Kiinnostava seikka on se, että Jordanes luo epätodennäköisen sukuyhteyden hunnien ja goottien välille. Kyseessä voi olla keino suurennella goottien historiaa ja selittää goottien hyväksi sitä, että hunnit pystyivät myöhemmin nujertamaan gootit sodassa.

Lainauksessa esiintyvä sana *haliarunna* on esimerkki Jordaneen tavasta¹⁸⁹ sisällyttää tekstiinsä käsiteltävän kansan omakielisiä sanoja. Se että hän tuntee tämän sanan, saattaa kertoa hänen goottitaustastaan, mutta on huomionarvoista, että hän käyttää samaa metodologiaa myös muiden kansojen kohdalla. Hän on mahdollisesti ajatellut voivansa vakuuttaa lukijat asiantuntijuudestaan tuomalla esiin kielellistä tietämystään.¹⁹⁰

Seuraavassa kappaleessa hunneja kuvaillaan julmiksi:

Quorum natio saeva, ut Priscus historicus refert, Maeotida palude, ulteriore ripa insidens, venatione tantum nec alio labore experta, nisi quod, postquam crevisset in populis, fraudibus et rapinis vicinarum gentium quietem conturbans. (*Get.* 123)

”[Hunnien] julma heimo, kuten historioitsija Priskos kertoo,¹⁹¹ asui Maiotisjärven kauimmaisella rannalla. He olivat taitavia vain metsästyksessä mutta

¹⁸⁹ Se esiintyy myös kappaleissa 27, 48, 75, 95 ja 269.

¹⁹⁰ Pinto 2016, 161.

¹⁹¹ Mierow'n mukaan Priskoksen kappaletta ei ole onnistuttu jäljittämään, mutta seuraavat tapahtumat esiintyvät Prokopioksella kappaleessa *bell. Goth.* 4, 5, joka näyttäisi vertailevan tutkimuksen perusteella olevan peräisin Priskokselta.

eivät muissa tehtävissä, paitsi että sen jälkeen kun heimo oli kasvanut kansakunnaksi, he häiritsivät naapurikansojen rauhaa rikoksilla ja ryöstelyllä.”

Paitsi julmaa, *saevus* tarkoittaa myös villiä tai raivoisaa. Sanaa on käytetty usein myös eläimistä. *Fraus* taas merkitsee rikoksen lisäksi petosta. Hunnien petollisuus on toistuva teema, jota käsittelem myöhemmin.

Seuraavaksi Jordanes kertoo, miten hunnit päätyivät Skyytiaan: metsästämissä olleet miehet seurasivat naarashirveä (*cerva*) Skyytiaan ja ihastuivat näkemäänsä maahan. Eläinhahmo katosi, ja hunnit olettivat sen olleen jumalallinen näky. Tässä kohdassa Jordanes huomauttaa:

quod, credo, spiritus illi unde progeniem trahunt, ad Scytharum invidiam id egerunt. (*Get.* 124)

”Uskon näet, että nuo henget, joista hunnit olivat syntyneet, tekivät sen kateudesta skyyttejä kohtaan.”

Kuten aiemmin on todettu, Jordanes piti skyytialaisia gootteina. Ilmeisesti hän tarkoittaa, että pahat henget saattoivat hunnit skyytialaisten riesaksi kateuden johdosta.

Seuraavassa virkkeessä hän kehuu hunneja kekseliäiksi (*solers*):

illi vero, qui praeter Maeotidam alium mundum esse penitus ignorabant, admiratione ducti terrae Scythicae et, ut sunt solertes, iter illud nulli ante hanc aetatem notissimum divinitus sibi ostensum rati, ... (*Get.* 125)

”[Hunnit], jotka aiemmin olivat kokonaan tietämättömiä siitä, että Maiotiksen ulkopuolella oli toinen maailma, ihastuivat Skyytian maahan, ja koska he ovat kekseliäitä, he päättelivät, että tuo tie, jota kukaan ei ollenkaan tuntenut ennen tätä aikaa, oli heille jumalallisesti näytetty.”

Pian tämän jälkeen kuvaillaan hunnien ulkonäköä:

nam et quos bello forsitan minime superabant, vultus sui terrore nimium pavorem ingerentes, terribilitate fugabant, eo quod erat eis species pavendae nigredinis et velut quaedam, si dici fas est, informis offa non facies, habensque magis puncta quam lumina. quorum animi fiduciam torvus prodit aspectus, qui etiam in pignora sua primo die nata desaeviunt: nam maribus ferro genas secant, ut antequam lactis nutrimenta percipiant, vulneris cogantur subire tolerantiam. hinc imberbes senescunt et sine venustate ephebi sunt, quia facies, ferro sulcata, tempestivam pilorum gratiam cicatricibus absumit. exigui quidem forma, sed argutis motibus expediti et ad equitandum promptissimi, scapulis latis et ad arcus sagittasque parati, firmis cervicibus et superbia semper erecti, hi vero sub hominum figura vivunt beluina saevitia. (*Get.* 127–128)

”Sillä heidän kasvonpiirteensä aiheuttivat erittäin suuren kauhun ja pelon myös niissä, joita he kenties eivät olisi voittaneet sodassa, ja ajoivat heidät pakoon pelottavuudellaan, koska heidän mustanpuhuva ulkomuotonsa oli hirvittävä ja heillä oli, jos voi sanoa, kasvojen sijasta muodoton möykky ja silmien tilalla pikemminkin neulanpistot. Heidän tuima ilmeensä tuo ilmi heidän itseluottamuksensa, ja he ovat myös julmia omille lapsilleen heidän syntymänsä päivästä alkaen: he nimittäin viiltävät poikalasten poskia miekalla niin, että ennen kuin he saavat ravinnokeeseen maitoa, heidän täytyy oppia kestämään haavoja. Siksi he vanhenevat parrattomina ja nuorukaiset ovat vailla kauneutta, koska arvet miekan uurtamalla kasvoilla tekisivät tyhjäksi viehkeyden, jonka ajanmukainen parrakkuus muuten saisi aikaan. He ovat kuitenkin lyhyitä muodoltaan mutta älykkäiden mielenliikkeidensä takia taisteluvalmiita ja erittäin ketteriä ratsailla, leveäharteisia ja valmiita jousen ja nuolen käyttöön, ja heillä on jyrkät kaulat aina ylpeästi pystyssä. He todellakin elävät ihmisten muodossa julmina kuin villieläimet.”

On selvää, että hunnien ulkonäköä kuvataan *Geticassa* huomattavan paljon: muiden kansojen ulkonäöstä kertovat maininnat ovat kursorisia ja selvästi neutraalimpia. On tosin huomattava, ettei Jordaneen kuvaus kansoista ole muutenkaan systemaattista. Se ettei hunneilla näytä oikeastaan olevan kasvoja eikä edes silmiä, erottaa hunnit

ihmisistä ja tekee heistä vieraita. Jordanes luo siis vastakkainasettelun, jossa ”ne” ovat perustavanlaatuisesti erilaisia kuin ”me”.

Lisäksi kappale kertoo paitsi hunnien omiin lapsiinkin ulottuvasta julmuudesta myös siitä, että he eivät voi täyttää miehekkyyden ihannetta, koska heillä ei ole partaa. Heitä ei kuvata urhoollisina vaan eläimellisinä. Hunnien vertaaminen eläimiin ei ole Jordaneen omaa keksintöä. Eläinmetaforat ovat olleet esimerkiksi Ammianuksen hyvin yleisesti käyttämä retorinen keino.¹⁹² Ammianuksen hunnit olivat myös keino määrittellä roomalaisuutta näyttämällä, mitä se ei ole.¹⁹³ Jordanes hyödyntää samaa metodologiaa saadakseen gootit näyttämään samanlaisilta ihmisiltä roomalaisten kanssa. Toisin kuin hunnit, he eivät ole liian vieraita voidakseen tulla roomalaisiksi.

Myöhemmin hunneja kuvaillaan verenhimoisiksi ja röyhkeiksi (*Get.* 222):

Exhinc iam audaciores et necdum Romanorum sanguine satiati, per reliquas Venetum civitates Hunni bacchantur.

”Siitä lähtien hunnit, jotka olivat yhä röyhkeämpiä eivätkä vielä olleet saaneet tarpeekseen roomalaisten verestä, riehuivat pitkin veneettien jäljelle jääneitä kaupunkeja.”

Lainauksessa esiintyvällä sanalla *audax* on sekä positiivinen että negatiivinen merkitys. Se voidaan eri yhteyksissä kääntää röyhkeän lisäksi esimerkiksi sanoilla ’rohkea’, ’uskalias’ tai ’huimapäinen’ tai negatiivisemmin vivahtavalla sanoilla ’uhkarohkea’ tai ’julkea’. Tässä yhteydessä Jordaneen välittämät mielikuvat ovat voimakkaasti negatiivisia. Hänen käyttämänsä verbi *bacchor* ’riehua’ merkitsee kirjaimellisesti Bacchuksen juhlan viettämistä. Viittaus juhlimiseen sopii tulkintaan, että hunnien tarkoitetaan tässä olevan nimenomaan röyhkeitä tai julkeita.

¹⁹² Burrow 2007, 161.

¹⁹³ Williams 2018, 203.

Kuten edellä jo todettiin, hunnit kuvataan useasti myös petollisina. Esimerkiksi keisari Valentinianuksen lähettämässä kirjeessä visigooteille ja heidän kuninkaalleen Teoderikille¹⁹⁴ hän toteaa, että hunnit eivät voita sodan keinoin vaan petoksella.

recordamini, quaeso, quod certo non potest oblivisci, ab Hunnis non per bella, ubi communis casus est, fusum <me>, sed, quod graviter angit, insidiis adpetitum. (*Get.* 188)

”Muistakaa, pyydän, mitä varmasti ei ole mahdollista unohtaa: hunnit eivät voittaneet <minua> sodan keinoin, jolloin kummallakin olisi yhtäläinen mahdollisuus, vaan, mikä on erityisen ahdistavaa, käymällä kimppuun petoksin.”

Vaikka hunnit kuvataan kauttaaltaan itsevarmoina, pelottavina ja rohkeina, heissä ei siis ole miehekkyyttä ja urhoollisuutta vaan elämellisyttä ja petollisuutta.

Kuvaukset Attilasta muodostavat osin poikkeuksen Jordaneen hunnikäsitykseen. Ne sisältävät paljon voimakkaita sanoja. Hänet kuvataan mitä hurjimpana mutta myös suurena hahmona, ja kuvaukset sisältävät myös positiivisia ominaisuuksia. Attilaa kuvaillaan muun muassa kappaleissa 181–183.

bellorum quidem amator, sed ipse manu temperans, consilio validissimus, supplicantibus exorabilis, propitius autem in fide semel susceptis; (*Get.* 182)

”Hän oli tosiaan sotien rakastaja, mutta itse taistelussa maltillinen, mitä voimakkain neuvottelussa, leppyvä anoville ja suojea niille, jotka oli kerran otettu hänen suojelukseensa.”

Kappaleessa 212 Jordanes vertaa Attilaa haavoittuneeseen leijonaan, joka käyskentelee luolansa edustalla: *velut leo venabilis pressus* (”kuin metsästyskeihäiden lävistämä leijona”). Leijonaa voidaan pitää erittäin voimakkaana

¹⁹⁴ Teoderik I oli visigoottien kuningas vuosina 419–451. Editiossa hänestä käytetään nimeä Theodoridus, kun taas ostrogoottien Teoderik Suureen (454–526) viitataan nimellä Theodericus.

rohkeuden symbolina. Voisi sanoa, että Attila muodostaa Jordaneen retoriikassa vastaparin goottien Ermanarikille.

4.4 Getican roomalaiset

“Roomalaiset” on monitulkintainen käsite, koska valtakunta oli laaja eivätkä he olleet etnisesti yhtenäinen kansa. Jordaneen aikana barbaarikansoja oli jo sulautunut osaksi Roomaa ja roomalaisiksi. *Geticassa* roomalaiset esiintyvät jatkuvasti erityisesti loppupuolella, jolloin gootit olivat paljon tekemisissä roomalaisten kanssa. Jordanes ei anna heistä erityistä esittelyä. Koska Jordaneen luonnehdintaa roomalaisten ja goottien välisestä suhteesta on tutkittu paljon, käsittelen asiaa tässä tutkimuksessa vain muutaman esimerkin avulla. Yleisesti ottaen roomalaisista annettu kuva on positiivinen, mutta Jordanes tuo myös vahvasti esiin, että roomalaiset eivät olisi pärjänneet ilman gootteja.

Nam sine ipsis, dudum contra quasvis gentes Romanus exercitus difficile decertatus est; (*Get.* 111)

”Nimittäin ilman [gootteja] roomalaisen sotajoukon oli jo kauan ollut vaikeaa taistella mitä tahansa kansaa vastaan;”

Kappaleissa 110–111 Jordanes kertoo roomalaisten olevan aina sodassa. Roomalaiset eivät kuitenkaan hänen mukaansa pärjää enää yksin kaikissa sodissaan vaan ovat pyytäneet gootteja apuun. Sen jälkeen he ovat kuitenkin kohdelleet gootteja kaltoin. Roomalaisten ja etenkin yksittäisten keisarien tai päällikköjen tekoja kuvaillaan muutoinkin kriittisesti. Jordanes muun muassa kritisoi roomalaisia ahneudesta, kun gootit kärsivät nälänhätää:

coeperunt duces avaritia compellente, non solum ovium bovimque carnes, verum etiam canum et immundorum animalium morticina eis pro magno contradere, adeo ut quodlibet mancipium in uno pane aut decem libris carnis

mercarentur. sed iam mancipiis et suppellectili deficientibus, filios eorum avarus mercator, victos famis necessitate exposcit. (*Get.* 134–135)

”Johtajat alkoivat rahanhimon ajamina myydä heille suuresta hinnasta ei vain lampaiden ja nautojen lihaa vaan myös koirien ja epäpuhtaiden eläinten ruumiita, niin että mikä tahansa orja vaihdettiin yhteen leipään tai kymmeneen naulaan¹⁹⁵ lihaa. Mutta orjien ja varusteiden loputtua ahne kauppias vaati jo luovutettaviksi heidän poikansa, jotka nälkä oli saattanut ahdinkoon ja voittanut.”

Goottien nälänhätä päättyy, kun ahneen roomalaisen sotakomentajan Lupicinuksen petollinen juoni visigootteja vastaan epäonnistuu. Tapahtumaketju kuvataan kappaleissa 136–137. Visigoottien heimopäällikkö Fritigern onnistuu pelastamaan itsensä ja miehensä älyllään ja rohkeudellaan, ja Lupicinus kohtaa tuhonsa goottien käsissä. Tämän jälkeen (*Get.* 139–41) keisari Valens hyökkää gootteja vastaan, mutta gootit selviävät voittajina ja pääsevät hallitsemaan Traakiaa ja Daakiaa. Valensin saatua surmansa taistelussa hänen setänsä Gratianus solmii rauhan goottien kanssa ja luovuttaa heille alueita.¹⁹⁶ Keisari Theodosius, joka oli ollut sairaana, on tyytyväinen kuollessaan tästä, sillä hän on *amator pacis generisque Gothorum*, ”rauhan ja goottien heimon rakastaja.” Roomalaisten ja goottien välit ovat hyvät niin kauan kuin Theodosius elää, mutta tämän kuoleman jälkeen välit kiristyvät jälleen huonojen keisarien vuoksi. Roomalaiset ja gootit lopulta yhdistävä tapahtuma on Attilan hyökkäys.

primas mundi gentes, Romanos Vesegothasque, subdere praeoptabat (*Get.* 181)

“[Attila] yritti kukistaa maailman tärkeimmät kansat, roomalaiset ja visigootit”

Getican lopussa, kappaleessa 304 Teoderik ohjeistaa kuollessaan gootteja palvelemaan Roomaa. Ghoshin mukaan tämä on tunnustus keisarillisen vallan tärkeydestä gooteille: he tarvitsisivat roomalaisia instituutioita, jotta voivat

¹⁹⁵ Roomalainen naula vastasi 327 grammaa.

¹⁹⁶ Gratianus oli todellisuudessa Valensin veljenpoika.

legitimoida valtansa. Ghosh viittaa Teillet'n huomioon siitä, että goottikuninkaat *Geticassa* osoittavat suurta kunnioitusta keisarikuntaa kohtaan: vaikka goottien sotilaallinen voima on korvaamaton, Rooma tarjoaa senaatin ja lait, jotka ovat yhtä tarpeellisia rauhanomaiselle valtakunnalle.¹⁹⁷

Roomalaisiin liittyvissä tapahtumissa on erikoispiirre: Jordanes myöntää, että erään kerran gootit rikkovat aiemmin tehdyn sopimuksen. Tämä on esimerkki Jordaneella harvinaisesta gootteihin kohdistuvista kritiikistä. Hän kääntää kuitenkin asian roomalaisten syyksi, koska Domitianuksen ahneus oli syynä goottien toimintaan.

Longum namque post intervallum Domitiano imperatore regnante eiusque avaritiam metuentes, foedus quod dudum cum aliis principibus pepigerant Gothi solventes, ... (*Get.* 76)

”Nimittäin pitkän ajan jälkeen, kun keisari Domitianus¹⁹⁸ oli vallassa, gootit pelkäsivät hänen ahneuttaan ja rikkovat sopimuksen, jonka olivat kauan sitten tehneet toisten keisareitten kanssa, ...”

4.5 Muut *Geticassa* esiintyvät kansat

Tässä luvussa käsittelen Jordaneen tapoja esittää muita kansoja valikoitujen esimerkkien kautta. *Geticassa* esiintyy myös valtava määrä kansoja, jotka jäävät tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Ne Jordanes mainitsee vain nimeltä, tai hän kertoo niiden elämäntavoista vain hyvin pintapuolisia seikkoja.

4.5.1 Pohjoisen kansat

Jordanes esittelee ensin lyhyesti Britannian saarella asuvat kansat.

Silurum colorati vultus: torto plerique crine et nigro nascuntur. Caledoniam vero incolentibus rutilae comae, corpora magna sed fluvida: Gallis sive

¹⁹⁷ Ghosh 2015, 65; Teillet 1984, 321 & 323.

¹⁹⁸ Flaviusten hallitsijasukuun kuulunut Domitianus oli Rooman keisari 81–96.

Hispanis, ut quibusque obtenduntur adsimiles, unde coniectavere nonnulli, quod ea ex his accolas contiguo vocatos acceperit. inculti aequae omnes populi regesque populorum: cunctos tantum in Caledoniorum Meatarumque concessisse nomina Dio auctor est, celeberrimus scriptor annalium. virgeas habitant casas, communia tecta cum pecore, silvaeque illis saepe sunt domus; ob decorem nescio an aliam quam ob rem, ferro pingunt corpora. bellum inter se, aut imperii cupidine aut amplificandi quae possident saepius gerunt, non tantum equitatu vel pedite, verum etiam bigis curribusque falcatis, quos more vulgari essedas vocant. (*Get.* 14–15)

”Siluureilla on tummat kasvot ja useilla on syntyessään kihara ja musta tukka. Kaledonian asukkailla on puolestaan punertavat hiukset ja suuret mutta veltot ruumiit: he ovat samanlaisia kuin gallialaiset ja hispanialaiset sen mukaan kummat ovat naapureina. Siksi jotkut ovat otaksuneet, että se [saari] on saanut asukkaansa näistä kansoista läheisen sijainnin houkuttelemisena. Kaikki kansat ja kansojen kuninkaat ovat yhtä lailla sivistymättömiä: erittäin kuuluisa annaalien kirjoittaja Dio vahvistaa, että kaikki on yhdistetty kaledonialaisten ja meatalaisten nimien alle. He asuvat risumajoissa, yhteisissä katoksissa karjan kanssa, ja usein metsät ovat heidän kotinsa. Joko koristelun vuoksi tai kenties jonkin muun asian takia he maalaavat ruumiinsa raudanpunaisella. He käyvät usein sotaa keskenään joko vallanhimosta tai lisätäkseen omaisuuttaan, eivät ainoastaan ratsain ja jalan, vaan myös viikatteilla varustetuilla kaksivaljakkokärryillä, joita kansansa tavan mukaisesti kutsuvat nimellä ’essedas.’”

Näiden kansojen kuvaus on poikkeuksellista, koska heidän ulkonäköään kuvaillaan melko tarkasti, vaikka heillä ei muuten ole suurta roolia *Geticassa*. Syy voi olla se, että Jordanes on toistanut tässä kohdassa tarkkaan, mitä on lukenut lähteistään. Ulkonäön kuvaus liittyy myös galleihin ja hispanialaisiin, jotka olivat roomalaisille tuttuja.

Eläimelliset ja barbaariset tavat ovat edellisessä lainauksessa selvästi esillä, vaikka barbaari-sanaa ei mainitakaan. Eläinten tavoin asuvia kansoja on myös Scandiassa:

post hos Ahelmil, Finnaithae, Fervir, Gautigoth, acre hominum genus et ad bella promptissimum, dehinc Ostrogothae mixti etiam Greetingis. hi omnes excisis rupibus quasi castellis inhabitant, ritu beluino. (*Get.* 22)

”Näiden jälkeen [seuraavat] ahelmilit, finnaithat, fervirit ja gautigöötit, kiivaiden ja sotaan valmiiden miesten rotu, sitten myös greetingeihin sekoittuneet itägöötit. Nämä kaikki elävät niin kuin villieläimet ikään kuin linnakkeiksi hakatuissa kallioluolissa.”

Yllä olevassa lainauksessa esiintyvä *Ostrogothae* viittaa Itä-Götanmaan (ruots. Östergötland, lat. *Ostrogothia*) asukkaisiin ja *Gautigoth* ilmeisesti Länsi-Götanmaan göötteihin. Jordanes näyttää erottavan nämä kansat gooteista.

sunt et his exteriores Raumarici et Ragnarici, Finni mitissimi, Scandiae cultoribus omnibus mitiores, nec non et pares eorum Vinovil. Othsuetidi cogniti in hac gente, reliquis corpore eminentiores quamvis, et Dani, ex ipsorum stirpe progressi, Herulos propriis sedibus expulerunt; qui inter omnes Scandiae nationes nomen sibi ob nimiam proceritatem affectant praecipuum. (*Get.* 23)

”Näiden takana ovat raumarikit ja ragnarikit, ja erittäin lauhkeat fennit, kaikkia Scandian asukkaita lauhkeammat, ja heidän kaltaisiaan ovat myös vinovilit. Othsuetidit ovat tunnettuja tämän kansan parissa, he tosin ovat kooltaan suurempia kuin muut. Danit, jotka ovat syntyisin samasta sukuhaarasta, ajoivat herulit asuinsijoiltaan. He havittelevat itselleen erityistä mainetta kaikkien Scandian kansojen kesken, koska ovat tavallista pidempiä.”

Viimeisimmän lainauksen viimeinen lause on monitulkintainen: ei ole selvää, kumpaa kansaa Jordanes tarkoittaa. Esimerkiksi Mierow’n tulkinnan mukaan lauseessa esiintyvä relatiivipronomini *qui* viittaisi heruleihin.¹⁹⁹ Herulit olisivat siten yksi Scandian kansoista. Pronomini *qui* on kuitenkin samassa kieliopillisessa muodossa sanan *Dani* kanssa, joten lause voi yhtä hyvin käsitellä daneja. Jordanes ei myöskään

¹⁹⁹ Esim. Mierow 1915, 57.

kerro, missä ja milloin herulit on ajettu asuinsijoiltaan. Jää epäselväksi, ovatko myös herulit kotoisin Scandiasta vai viitataan tässä johonkin paljon myöhempään tapahtumaan, jonka hän kenties olettaa olevan lukijoidensa tiedossa. Herulit olivat konstantinopolilaisten tuntema kansa²⁰⁰, joten yksi mahdollinen tulkinta on, että Jordanes haluaa sivulauseessa muistuttaa lukijoitaan: danit ovat se kansa, joka ajoi herulit asuinsijoiltaan.

Herulien mainitseminen Scandian kansojen yhteydessä on erikoista myös siksi, että Jordanes kuvailee heitä paljon myöhemmin ja kertoo seikan, joka vaikuttaa olevan ristiriidassa sen kanssa, että he olisivat peräisin Scandiasta. Kappaleessa 117 Jordanes nimittäin selittää herulien saaneen nimensä Asovanmeren ympäristön suoalueista, joita he asuttivat.²⁰¹

Kappaleessa 118 Jordanes kehuu herulien nopeutta mutta kritisoi kuitenkin heidän ylpeyttään. Kuvaus ylpeästä kansasta sopisi siis aiempaan kuvaukseen kansasta, joka havittelee itselleen asemaa muiden kansojen etusijalla.

gens quanto velox, eo amplius superbissima: nulla siquidem erat tunc gens, quae non levem armaturam in acie sua ex ipsis eligeret. sed quamvis velocitas eorum ab aliis crebro bellantibus non evacuetur, Gothorum tamen stabilitati subiacuit et tarditati, fecitque causa fortunae ut et ipsi, inter reliquas gentes, Getarum regi Hermanarico servirent.

”He olivat niin nopeaa kansaa, että sen takia he olivat sitäkin enemmän ylpeitä: ei nimittäin ollut sellaista kansaa, joka ei olisi valinnut heidän joukostaan miehiä kevyesti aseistettuun taistelurivistöön. Mutta vaikka muut usein sotivat kansat eivät tehneet tyhjäksi heidän nopeuttaan, goottien vakaus ja hitaus kuitenkin ylitti sen, ja kohtalo aiheutti sen, että myös he, muiden kansojen mukana, palvelivat geettien kuningasta Ermanarikia.”

Herulien tai danien pituutta käsittelevän kappaleen 23 jälkeen Jordanes jatkaa:

²⁰⁰ Pinto 2016, 54.

²⁰¹ Herulien alkuperää ei ole tutkimuksessa selvitetty aukottomasti, vaan on ratkaisematon ongelma, ovatko he yksi kansa, yksi kahtia jakautunut kansa vai kaksi aivan erillistä kansaa, joilla on sama nimi. Ks. Goffart 2006, 205–206.

sunt quamquam et horum positura Granii, Augandzi, Eunixi et Thelae, Rugi, Arothi, Ranii, quibus non ante multos annos Rodvulf rex fuit, qui contempto proprio regno ad Theoderici Gothorum regis gremium convolavit, et ut desiderabat, invenit. hae itaque gentes, Germanis corpore et animo grandiores, pugnabant beluina saevitia. (*Get.* 24)

”Samassa asemassa ovat kylläkin granit, augandzit, eunixit ja thelat, rugit, arothit ja ranit, joiden kuningas Rodvulf oli vain joitakin vuosia sitten. Hän halveksi omaa kuningaskuntaansa ja riensi goottien kuninkaan Teoderikin huomaan ja löysi kaipaamansa. Nämä kansat olivat ruumiiltaan ja hengeltään germaaneja suurempia ja taistelivat villieläimen julmuudella.”

Lainauksen ensimmäinen lause viittaa siis todennäköisesti siihen, että nämäkin kansat ovat tavallista pidempiä. Heitä kuvataan myös taistelutavoiltaan eläimellisiksi. Viimeisessä lauseessa esiintyvälle sanalle *animus* ’henki, sielu, mieli’ ei ole täydellistä vastinetta suomen kielessä. Sanalla on myös merkitykset ’luonne’ ja ’rohkeus’. Sanavalinnalla Jordanes tarkoittaa kenties juuri rohkeutta tai yleisemmin luonteen lujutta. On epäselvää, miten ja miksi Jordanes on päätenyt tähän päätelmään.²⁰²

Myös gepidit ovat Jordaneen mukaan kotoisin Skandinaviasta. Teoderikin aikana gepidit olivat ostrogoottien vihollisia.²⁰³ Tästä syystä voisi olettaa, että Jordanes ei teoksessaan osoittaisi heitä kohtaan suurta suosiota. Kuitenkin Jordanes on päättänyt asettaa heidät erityisasemaan kertomalla, että he ovat läheistä sukua gooteille. Gepidit ja hunnit ovat ainoat goottien sukulaiskansat, joiden polveutuminen gooteista kuvataan *Geticassa* yksiselitteisesti. Molemmat goottien sukulaiskansat esitetään sotilaallisesti vahvoina, mutta muilta osin kuvaus ei ole imartelevaa.

Quomodo vero Getae Gepidaeque sint parentes si quaeris, paucis absolvam. meminisse debes me, in initio, de Scandiae insulae gremio Gothos dixisse egressos, cum Berig rege suo, tribus tantum navibus vectos ad ripam oceani

²⁰² Ks. Christensen 2002, 279–280.

²⁰³ Pinto 2016, 82.

citerioris, id est Gothiscandia; quarum trium una navis, ut adsolet, tardior nancta nomen genti fertur dedisse. nam lingua eorum pigra 'gepanta' dicitur; hinc factum est ut, paulatim et corrupte, nomen eis ex convicio nasceretur 'Gepidae'. nam sine dubio ex Gothorum prosapie et hi trahunt originem; sed quia, ut dixi, 'gepanta' pigrum aliquid tardumque designat, pro gratuito convicio Gepidarum nomen exortum est, quod nec ipsud credo falsissimum: sunt etenim tardioris ingenii, et graviores corporum velocitate. (*Get.* 95)

”Jos kysyt, millä tavoin geetit ja gepidit todella ovat sukulaisia, selitän muutamalla sanalla. Sinun pitäisi muistaa minun sanoneen alussa, että gootit lähtivät Scandian saaren hoivista kuninkaansa Berigin kanssa vain kolmen laivan kuljettamina kohti valtameren tämänpuoleista rantaa eli Gothiscandiaa. Kuten on tavallista, yksi näistä kolmesta laivasta saapui myöhemmin, minkä kerrotaan antaneen kansalle nimen: heidän kielellään nimittäin 'gepanta' tarkoittaa hidasta. Tämän johdosta he saivat nimen 'gepidit', kun tuo haukkumasana oli vähitellen turmeltunut. Nimittäin epäilemättä hekin ovat syntyisin goottien suvusta, mutta kuten olen sanonut, koska 'gepanta' tarkoittaa jotakin hidasta ja vitkastelevaa, gepidit saivat nimensä aiheettomasta haukkumasanasta. En pidä sitä aivan vääränä: he ovat nimittäin hitaita mielenliikkeiltään ja liian kankeita liikkuaakseen nopeasti.”

Piger tarkoittaa paitsi hidasta myös laiskaa, joten kyseessä on negatiivisesti vivahtava adjektiivi. Sanan ”gepanta” kohdalla Jordanes käyttää tyypillistä metodiaan, jossa hän esittelee tietämystään toisten kansojen kielistä. Seuraavaksi hän kertoo goottien ja gepidien välisestä sodasta. Hänen mukaansa gepidit aloittivat sodan kateudesta gootteja kohtaan. Hän tekee näin gepideistä yksin syyllisiä sotaan, johon gootit olivat täysin syyttömiä.

quem²⁰⁴ cernens Gepidarum natio subito ubique vincentem praedisque ditatum, invidia ducta arma in parentes movit. (*Get.* 94)

²⁰⁴ Relatiivinen *quem* viittaa edellisessä lauseessa esiintyvään sanaan *Geta*: yksikköä on todennäköisesti käytetty tässä kollektiivisesti.

”Nähdessään [geettien] äkkiä voittavan kaikkialla ja rikastuvan sotasaaliilla gepidien kansa ryhtyi kateuden johdosta sotaan sukulaisiaan vastaan.”

Gepidien kuningas Fastida saa vielä erikseen syntipukin roolin. Hänet kuvataan vahvana, sotaisana hahmona, vaikka hänen kansansa oli rauhallinen:

ergo ut dicebamus, Gepidarum rex Fastida quietam gentem excitans, patrios fines per arma dilatavit: nam Burgundiones pene usque ad internecionem delevit aliasque nonnullas gentes perdomuit. Gothos quoque male provocans, consanguinitatis foedus prius importuna concertatione violavit, ... (*Get.* 97)

”Joten, kuten olen sanonut, gepidien kuningas Fastida ajoi liikkeelle rauhallisen kansansa ja laajensi maansa rajoja aseilla: hän hävitti burgundit melkein täydelliseen tuhoon ja kukisti myös muutamia muita kansoja. Hän ärsytti goottejakin pahasti ja oli ensimmäinen, joka loukkasi veriheimolaisuuden sopimusta häikäilemättömällä sanakiistalla.”

Kuvaus sodasta jatkuu usean kappaleen ajan. Tässä Jordanes kuvaa vastapuolet tasaväkisinä ja myöntää, että myös gepidit taistelivat urhoollisesti. He joutuvat kuitenkin perääntymään suuressa häpeässä:

tunc Ostrogotha rex Gothorum, ut erat solidi animi, respondit legatis bellum se quidem tale horrere, durumque fore et omnino scelestum armis configere cum propinquis, loca vero non cedere. quid multa? Gepidae in bella ruunt, contra quos, ne minor iudicaretur, movet et Ostrogotha procinctum, conveniuntque ad oppidum Galtis, iuxta quod currit fluvius Auha, ibique magna partium virtute certatum est, quippe quos in se et armorum et pugnandi similitudo commoveret. sed causa melior vivacitasque ingenii iuvat Gothos; inclinata denique parte Gepidarum, proelium nox diremit.

Tunc relicta suorum strage, Fastida rex Gepidarum properavit ad patriam, tam pudendis oppropriis humiliatus, quam fuerat elatione erectus. redeunt victores Gothi, Gepidarum discessione contenti suaque in patria feliciter in pace versantur, usque dum eorum praevious existeret Ostrogotha. (*Get.* 99–100)

”Silloin goottien kuningas Ostrogotha, koska oli luja mieleltään, vastasi lähettiläille pelkäävänsä sellaista sota ja että olisi julmaa ja kaikkiaan rikollista käydä sotaan sukulaisiaan vastaan, mutta alueita hän ei silti luovuttaisi. Miksi sanoa enempää? Gepidit syöksyivät sotaan, ja Ostrogotha laittoi sotavoimansa liikkelle heitä vastaan, ettei häntä pidettäisi vähäpätöisempänä. He kohtasivat Galtisin kaupungin luona, jonka lähellä Auha-joki virtaa, ja siellä vastapuolet taistelivat suurella urhoollisuudella, koska heidän samanlaiset aseensa ja taistelutapansa yllyttivät heidät toisiaan vastaan. Mutta parempi tarkoitus ja synnynnäinen ponneisuus auttoivat gootteja: kun osa gepideistä vihdoinkin oli taipunut, yö ratkaisi taistelun.

Silloin gepidien kuningas Fastida jätti jälkeensä maahan hakatut joukkonsa ja kiiruhti kotimaahansa, yhtä nöyryytettynä häpeällä ja solvauksilla kuin oli aiemmin ollut innostuksen rohkaisema. Gootit palasivat voittajina, tyytyväisinä gepidien perääntymiseen, ja elivät kotimaassaan onnellisina ja rauhassa niin kauan kuin Ostrogotha oli heidän johtajansa.”

Vaikka Jordanes kuvasi aiemmin gepidit laiskoina ja hitaina, he esiintyvät nyt voimakkaan vastustajan roolissa. Koska kansat ovat läheistä sukua toisilleen, on goottien edun mukaista esittää gepidit sotilaallisesti vahvoina. Jordanes tuo useasti esille goottien oikeamielisyyden ja jalot tarkoitukset kontrastina gepidien häikäilemättömyydelle.

4.5.2 Muut kansat

Esimerkiksi gepidien ja roomalaisten kohdalla on todettu Jordaneen tapana olevan vierittää syy sotiin muiden kansojen kuin goottien kontolle. Tähän on kuitenkin poikkeuksia.

Ad litus autem oceani, ubi tribus faucibus fluente Vistulae fluminis ebibuntur, Vidivarii resident, ex diversis nationibus adgregati. post quos ripam oceani item Aesti tenent, pacatum hominum genus omnino. quibus in austrum adsidet

gens Acatzirorum fortissima, frugum ignara, quae pecoribus et venationibus victitat. ultra quos distenduntur supra mare Ponticum Bulgarum sedes, quos notissimos peccatorum nostrorum mala fecerunt. (*Get.* 36)

”Mutta valtameren rannalla, missä Veiksel-joen virrat tyhjenevät kolmesta suusta, asuvat vidivarit, eri heimoista yhdistynyt kansa. Heidän lisäksi samoin valtameren rantaa pitää hallussaan täysin rauhallinen aestien kansa. Heistä etelään päin asuu erittäin vahva akatzirien kansa, joka on maanviljelystä tietämätön ja elää karjalla ja metsästyksellä. Heidän toisella puolellaan Mustanmeren yläpuolella levittäytyvät bulgaarien asuinalueet. He ovat tulleet erittäin tunnetuiksi meidän syntiemme aiheuttamista vastoinkäymisistä.”

Ei ole selvyyttä, mitä Jordanes tarkoittaa ”meidän synneillämme”. Croken mukaan tämä kuvastaa Justinianuksen propagandaa, joka liittyi konstantinopolilaisten tuntemaan epävarmuuteen barbaariheimojen hyökkäyksistä: barbaareja ei ollut otettu riittävän vakavasti ennen Justinianuksen lakeja.²⁰⁵

Samankaltainen maininta ”meidän pahoista teoistamme” esiintyy veneettien kohdalla (*Get.* 119):

nam hi, ut in initio expositionis vel catalogo gentium dicere coepimus, ab una stirpe exorti, tria nunc nomina ediderunt, id est Veneti Antes Sclaveni, qui quamvis nunc, ita facientibus peccatis nostris, ubique desaevant, tamen tunc omnes Hermanarici imperiis servierunt.

”Nimittäin nämä [ihmiset], kuten sanoin kansojen esittelyn tai katalogin alussa, ovat syntyneet samasta heimosta. Nyt he tekevät tietäväiksi kolmea nimeä, eli veneetit, antalaiset ja sklaavit. Vaikka he nyt riehuvat ankarasti kaikkialla, he tekevät niin meidän pahojen tekojemme takia. Silloin kuitenkin kaikki noudattivat Ermanarikin käskyjä.”

²⁰⁵ Croke 1987, 126.

Veneetit, antalaiset ja sklaavit on esitelty *Getican* alkupuolella. Edellä käsitellystä kappaleesta 119 poiketen Jordanes kertoo veneettien olevan yleisnimi kansalle, joka jakautuu sklaaveihin ja antalaisiin (*Get.* 34–35):

Introrsus illis Dacia est ad coronae speciem arduis Alpibus emunita, iuxta quarum sinistrum latus quod in aquilonem vergit, ab ortu Vistulae fluminis per immensa spatia, Venetorum natio populosa considet. quorum nomina licet nunc per varias familias et loca mutantur, principaliter tamen Sclaveni et Antes nominantur. Sclaveni a civitate Novietunense et lacu qui appellatur Mursiano, usque ad Danastrum et in boream Viscla tenus commorantur; hi paludes silvasque pro civitatibus habent. Antes vero, qui sunt eorum fortissimi, qua Ponticum mare curvatur, a Danastro extenduntur usque ad Danaprum; quae flumina multis mansionibus ab invicem absunt.

”Näiden [jokien] lomassa on Daakia, jota korkeat Alpit kruunun tapaan linnoittavat. Lähellä niiden vasenta kylkeä, joka viettää pohjoiseen päin, ja alkaen Veiksel-joen lähteiltä asustaa suunnattomalla alueella väkirikas veneettien kansa. Vaikka heidän nimityksensä vaihteleeekin kautta eri paikkojen ja sukujen, kutsutaan heitä kuitenkin pääasiassa sklaaveiksi ja antalaisiksi.

Sklaavit asuttavat aluetta Noviodunumin kaupungista ja Mursianukseksi kutsutulta järveltä aina Dnestr-joelle ja pohjoisessa Veikseliin asti: he pitävät soita ja metsiä kaupunkinaan. Antalaiset puolestaan, jotka ovat heistä vahvimpia, Mustanmeren kaarteessa levittäytyvät Dnestriltä Dneprille: nämä joet ovat monen päivämatkan päässä toisistaan.”

Antalaiset ovat siis vahvempia tai rohkeampia kuin sklaavit. Veneettejä kuvataan kuitenkin pelkurimaisiksi kappaleen 119 loppuosassa:

Post Herulorum caedem idem Hermanaricus in Venetos arma commovit, qui quamvis armis despecti sed numerositate pollentes, primum resistere conabantur. sed nihil valet multitudo imbellium, praesertim ubi et Deus permittit et multitudo armata advenerit.

”Herulien surmaamisen jälkeen sama Ermanarik ryhtyi aseisiin veneettejä vastaan. Vaikka heitä halveksittiin sodassa, he olivat suurilukuisuudessaan voimakkaita ja yrittivät ensin vastustaa. Mutta suuri joukko pelkureita ei pysty mihinkään, varsinkaan kun jumala sallii aseistetun joukon hyökätä heitä vastaan.”

Adjektiivi *imbellis*, jonka Jordanes liittää veneetteihin, merkitsee kirjaimellisesti epäsodanomaista eli epäsotaisaa mutta varsinaisesti sotaan kelpaamatonta tai halutonta tai ei sotakuntoista. Sillä on myös merkitys ’raukkamainen, arkamainen’. Sanapari *multitudo imbellium* viittaa usein sotaan sopimattomiin henkilöihin tai ryhmiin, kuten naisiin ja lapsiin.²⁰⁶ Kokonaisen kansan kohdalla ilmaisu on tulkittavissa vähätteleväksi. Vaikka nykyajan länsimaisessa kulttuurissa rauhanomaisuus voidaan tulkita positiivisena ominaisuutena, antiikin maailmassa näkemys oli siis päinvastainen: haluttomuutta sotaan pidettiin heikkoutena ja pelkurimaisuutena.

Tässä lainauksessa sanaa käytetään tavalla, joka on mielekästä kääntää substantiivilla. Mierow onkin valinnut englanninkieliseen käännökseensä sanan ”cowards” eli ”pelkurit”.²⁰⁷ On todennäköistä, että Jordanes on tavoitellut nimenomaan tällaista vivahdetta.

Sotaisuus on *Geticassa* toistuva teema eri kansojen kohdalla. Esimerkiksi vandaalien kuningas Visimarin kohdalla mainitaan, että hän on erityisen sotaisasta suvusta. Hänet kuvataan vahvana vihollisena, jota vastaan goottien kuningas Geberich voitti kuitenkin sodan vuonna 336.

... contra Visimar eorum regem, qui Asdingorum stirpe (quae inter eos eminent genusque indicat bellicosissimum, Dexippo storico referente...) (*Get.* 113)

²⁰⁶ *ThLL* s. v. ‘*imbellis*’.

²⁰⁷ Mierow 1915, 85.

”... heidän kuningastaan Visimaria vastaan, joka on asdingien heimosta (joka on näkyvä heidän joukossaan ja osoittaa mitä sotaisinta syntyperää, kuten historioitsija Deksiippos²⁰⁸ kertoo...)”

Getican kuvauksen mukaan sota goottien ja vandaalien välillä oli aluksi tasaväkinen, mutta lopulta gootit voittivat vandaalit ja Visimarin. Selostus muistuttaa siis huomattavasti edellä kappaleessa 4.5.1 käsiteltyä kuvausta sodasta goottien ja gepidien välillä.

tunc perpauci Vandali qui evasissent, collecta imbellium suorum manu, infortunatam patriam relinquentes, Pannoniam sibi a Constantino principe petierunt (*Get.* 115)

”Silloin harvat vandaalit, jotka olivat paenneet, kokosivat joukon epäsoitaisesta väestään, jättivät epäonnisen maansa ja pyysivät keisari Konstantinukselta Pannoniaa itselleen.”

Lainauksessa esiintyy jälleen adjektiivi *imbellis*, jota edellä käsiteltiin veneettien kohdalla. Tässä yhteydessä se ei välttämättä merkitse pelkurimaisuutta. Kyse on vain osasta vandaaleja, sillä Jordaneen kertoman mukaan suurin osa heistä tuhoutui gootteja vastaan käydyssä sodassa. Lainaus on siis tulkittavissa siten, että vain sotaan sopimattomia henkilöitä oli jäljellä, eikä sana tässä yhteydessä viittaa kansan luonteeseen. Tässä kohdassa Mierow on valinnut käännökseensä pelkurimaisuutta huomattavasti neutraalimman adjektiivin ”unwarlike”.²⁰⁹

Sotaisana kansana Jordanes esittelee myös alaanit, jotka hänen mukaansa ovat hunnien veroisia taistelussa (*Get.* 126):

Alanos quoque pugna sibi pares, sed humanitate, victu formaque dissimiles, frequenti certamine fatigantes subiugaverunt.

²⁰⁸ Deksiippos oli kreikkalais-roomalainen historioitsija 200-luvulla jaa. Häneltä on säilynyt vain fragmentteja.

²⁰⁹ Mierow 1915, 84.

”[Hunnit] väsyttivät alituisilla hyökkäyksillään ja alistivat valtaansa myös alaanit, vaikka he olivat heidän veroisiaan taistelussa mutta erilaisia sivistyksen, elintapojen ja ulkomuodon suhteen.”

Muissa asioissa kuin sodassa alaanit ovat kuitenkin Jordaneen mukaan erilaisia kuin hunnit. Koska hunnien on kerrottu olevan eläimellisiä ja kauheannäköisiä, Jordanes tarkoittaa mitä ilmeisimmin alaanien olevan hunneja parempia näissä asioissa. Sana *humanitas* viittaa paitsi sivistykseen ja säädyllisyyteen, myös ihmisyyteen tai inhimillisyyteen. Jordanes saattaa siis tarkoittaa alaanien olevan ihmismäisempiä kuin eläimelliset hunnit. Kuvauksesta voisi päätellä, että alaanien taistelutaidot ovat olleet yleisessä tiedossa. Tätä vahvistaa *quoque* pääsanana *Alanos* jälkeen. Se merkitsee suunnilleen samaa kuin suomen kielen liitepartikkeli *-kin* ja voidaan ymmärtää myös merkityksessä ”jopa alaanit”. Kuten kappaleessa 2.1 todettiin, Jordaneella oli myös henkilökohtaisesti jonkinlainen suhde alaanien heimoon ainakin isoisänsä kautta. Ei siis ole yllättävää, että hän ei kuvaile alaania eläimellisiksi ja kuvaus on muutenkin suhteellisen positiivinen. Alaanit eivät kuitenkaan nouse *Geticassa* erityisen suureen rooliin, vaan muut maininnat heistä ovat varsin neutraaleja.

Sivistykseen ja elintapoihin liittyvä käsite olisi barbaarisuus, mutta kuten aiemmin on todettu, Jordanes käyttää siihen viittaavaa sanaa harvoin. Barbaarisuus tulee esille pääasiassa silloin, kun hän käyttää yleisesti käsitettä ”barbaarikansat”. Goottien kohdalla hän kertoi heidän hylänneen barbaariset tapansa, joten on selvää, että barbaarisuus oli hänenkin näkökulmastaan huonona pidetty asia. Frankit ovat kuitenkin kansa, joka Jordaneen mielestä on ansainnut tulla kutsutuksi tällä sanalla (*Get.* 176):

Aetius ergo patricius tunc praerat militibus, fortissimorum Moesium stirpe progenitus in Durostorena civitate a patre Gaudentio, labores bellicos tolerans, rei publicae Romanae singulariter natus, qui superbiam Suavorum Francorumque barbariem, immensis caedibus servire Romano imperio coegisset.

”Silloin patriisi Aetius oli armeijan komentajana. Hän oli syntynyt Durostorumin²¹⁰ kaupungissa hyvin urhoollisesta moesialaisheimosta ja hänen isänsä oli Gaudentius. Hän kesti sodan vaivat ja oli syntynyt erityisesti Rooman valtiota varten. Hän pakotti mittaamattomalla verenvuodatuksella ylpeät sveebit ja barbaariset frankit palvelemaan Rooman valtiovaltaa.”

Frankit mainitaan *Geticassa* vain muutaman kerran, vaikka muiden lähteiden perusteella heillä on ollut suurempi rooli goottien historiassa. Tiedetään esimerkiksi, että visigoottien kuningas Alarik II kuoli taistelussa frankkeja vastaan, mutta Jordanes ei mainitse tätä seikkaa lainkaan. Vaikuttaa siis siltä, että Jordaneen valinta on ollut jostain syystä jättää frankit vähälle huomiolle. Ne harvat kerrat, kun frankit mainitaan, heitä arvostellaan ankarasti. He esiintyvät muun muassa petollisen juonittelijan roolissa (*Get.* 302):

qui Amalaricus, in ipsa adulescentia Francorum fraudibus irretitus, regnum cum vita amisit. post quem Thiudis tutor idem regnum ipse invadens, Francorum insidiosam calumniam de Hispaniis pepulit, et usque dum viveret, Vesegothas continuit.

”Amalarik kietoutui nuoruudessaan petollisten frankkien pauloihin ja menetti yhdessä valtakuntansa kanssa elämänsä. Sen jälkeen hänen suojelijansa Thiudis hyökkäsi samaan valtakuntaan, karkotti kavalasti juonittelevat frankit Hispaniasta ja piti visigootteja koossa niin kauan kuin eli.”

Frankit ovat siis Jordaneen mukaan sekä barbaarisia että petollisia. Myöhemmin he esiintyvät lisäksi kansana, joka halusi tehdä yhteistyötä goottien kanssa. Tämä tapahtuu sen jälkeen, kun Teoderik on pyytänyt frankkien kuninkaalta Lodoinilta tämän tytärtä²¹¹ avioon (*Get.* 296):

²¹⁰ Nykyinen Silistra.

²¹¹ Audefleda (Audofleda) ja Teoderik Suuri vihittiin noin vuonna 493. Heidän tyttärensä oli Amalasintha. Lodoin on ilmeisesti frankkien kuningas Klodvig I; Gregorius Toursilaisen mukaan (*Franc.* 3, 31) Audofleda oli hänen siskonsa.

quam ille grate libenterque concessit, suosque filios Childebertum et Heldebertum et Theodebertum, credens hac societate cum gente Gothorum inito foedere sociari.

”[Lodoin] luovutti [tyttärensä] halukkaasti ja mielellään, ja myös poikansa Childebertin, Heldebertin ja Theodebertin. Hän uskoi tällä liitolla tulevansa liittolaiseksi goottikansan kanssa, kunhan valtiosopimus olisi solmittu.”

Tapahtumat sijoittuvat siis Jordaneen omaan elinaikaan tai ainakin lähelle sitä. Pikemminkin kuin frankkien kuvauksesta on kyse goottien esittämisestä myönteisessä valossa. Frankit toimivat tässä kohtaa välineenä goottien maineen kiillottamiseen, esimerkkinä siitä, että muut kansat pitävät gootteja vahvana kansana, jonka kanssa halutaan liittoutua.

5 Yhteenveto

Jordaneen *Getica* on noin vuonna 551 kirjoitettu goottien historian kokoava teos, joka pohjautuu Cassiodoruksen hävinneeseen teokseen. Cassiodorus oli kirjoittanut oman teoksensa työskennellessään ostrogoottien hallitsemassa valtakunnassa Italiassa goottikuningas Teoderik Suuren alaisuudessa. Jordanes eli todennäköisesti Konstantinopolissa, jossa poliittinen ilmapiiri ja yleinen suhtautuminen gootteihin oli kirjoittamisajankohtana oleellisesti erilainen. On myös mahdollista, että Jordanes oli itse goottisyntyperää.

Tutkimukseni tarkoitus on selvittää Jordaneen vaikuttimia *Getican* kirjoittamisessa. Ensimmäinen tavoite oli poimia teoksesta kohdat, jotka sisältävät huomattavan määrän kuvausta jostakin kansasta. Toinen tavoite oli analysoida Jordaneen sanavalintoja: minkälaisia mielikuvia hän on mahdollisesti halunnut niillä välittää, minkälaisia arvolatauksia ja asenteita sanoihin liittyy ja mikä on ollut näiden valintojen poliittinen tai henkilökohtainen tarkoitus.

Oletukseni oli, että *Getican* alkuperäisenä päämääränä on esittää gootit edullisessa valossa, ja tämä näyttää pitävän paikkansa. Jordaneen käyttämät sanavalinnat ovat goottien kohdalla merkitykseltään yksinomaan positiivisia. Muiden kansojen kohdalla ne ovat suurelta osin negatiivisia. Erityisen paljon negatiivisia sanavalintoja esiintyy hunnien kohdalla. Jordanes käyttää kuitenkin harvoin sanaa ”barbaari”. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että useiden kansojen kohdalla hän käyttää adjektiiveja ja muita kuvailevia sanoja säästeliäästi, mutta heidän ominaisuuksiaan luonnehditaan tekojen ja yksittäisten johtajien kuvailun kautta. Monet kansat, kuten vaikkapa sveebit ja vandaalit, ovat ehkä olleet Jordaneen tai Cassiodoruksen kohdeyleisölle niin tuttuja, ettei heitä ole tarvinnut varsinaisesti esitellä. Toisaalta Jordanes on kuvaillut kaikkein yksityiskohtaisimmin hunneja, jotka olivat myös yleisesti tunnettuja Rooman valtakunnassa. Hunneilla on kuitenkin erityisasema vihattuina valloittajina, ja säilyttääkseen goottien erinomaisuutta korostavan narratiivin Jordanes on joutunut selittämään, minkälainen kansa on pystynyt

kukistamaan heidät alaisuuteensa vuosikymmeniksi. Sveebeillä, vandaaleilla ja monilla muilla *Geticassa* mainituilla kansoilla ei ollut tällaista osaa goottien historiassa, vaan gootit olivat heidän alistajiaan.

Kolmas tavoite oli kartoittaa muita retorisia keinoja, joita hän käyttää sanomansa välittämiseen. Tutkimukseni erottelee kolme pääteemaa, joilla Jordanes toteuttaa suunnitelmaansa goottien esittämiseen myönteisessä valossa: goottien samankaltaisuus roomalaisten ja kreikkalaisten kanssa, goottien yhtäläisyys geettien ja skyytialaisten kanssa sekä Ermanarikin nostaminen suureen rooliin goottien historiassa. Jordanes on kuvauksessaan puhdistanut gootit lähes kaikista barbaarisista tavoista. Hän vertaa heitä viisauden suhteen kreikkalaisiin ja yhdistää heidän historiansa roomalaisten hyvin tuntemiin kreikkalaisiin ja roomalaisiin myytteihin. Näin hän saa gootit vaikuttamaan oikeutetuilta roomalaisen sivilisaation jatkajilta. Hän punoo goottien vaiheisiin myös tapahtumia ja henkilöitä geettien ja skyytialaisten kansojen historiasta. Gootit ja geetit sekoittuvat nimien samankaltaisuuden takia muussakin antiikin historiankirjoituksessa, ja Jordanes vaikuttaa hyödyntävän tätä hämmennystä saadakseen goottien historian vaikuttamaan pitkältä ja hyvin dokumentoidulta.

Getican kuvaus Ermanarikista edustaa sitä, mitä gootit Jordaneen mielestä ovat: sankarillisia, vahvoja, rohkeita, älykkäitä ja oikeamielisiä. Hunnit puolestaan edustavat toista ääripäätä: eläimellisyyttä, petollisuutta, rumuutta ja inhottavuutta. Tällä keinolla Jordanes asettaa gootit samalle puolelle roomalaisten kanssa akselilla, jonka toisessa päässä on ihmisuus ja sivistys ja toisessa vieraus ja eläimellisyys. Roomalaiset ovat Jordaneen esityksessä melko tasavertaisia suhteessa gootteihin, mutta ahneet roomalaiset keisarit ja päälliköt ovat olleet syyllisiä goottien ja roomalaisten välisiin konflikteihin. Hunnien johtaja Attila puolestaan kuvataan jokseenkin suurenmoisena hahmona, joka pystyi voittamaan gootit.

Jordaneen tai Cassiodoruksen poliittinen motiivi, goottien aseman vahvistaminen, on nähtävissä goottien suorana ylistämisenä sekä muiden kansojen vähättelynä mutta myös hienovaraisempina sanakäänteinä. Poliittisen päämäärän kannalta olisi tuskin mielekäästä esittää viholliskansoja täysin heikkoina: myös kukistettujen kansojen rohkeuden ja vahvuuden korostaminen on keino esittää gootit, heidän valloittajansa,

erityisen mahtavina. Esimerkiksi kuvaukset goottien käymistä sodista vandaalien ja gepidien kanssa heijastelevat tätä metodia.

Neljäs tavoite oli tutkia Jordaneen käsitystä kansojen hyvistä ja huonoista ominaisuuksista sekä sitä, kohdistaaako hän gootteihin minkäänlaista kritiikkiä. Tutkimuksessa kävi ilmi, että yleisesti ottaen Jordaneen kerronnassa usein toistuvia luonteenpiirteitä ovat rohkeus, pelkurimaisuus ja sotaisuus. Näiden ominaisuuksien suuren esiintyvyyden voidaan olettaa johtuvan siitä, että luonteeltaan historiallisessa teoksessa kuvaillaan erityisen paljon sotimista. Sotaisuus näyttääytyy myönteisenä ominaisuutena, sotaan haluttomuus taas pelkurimaisuutena. Toistuvia teemoja kansojen esittämisessä ovat myös elämellisyys ja petollisuus, jotka ovat negatiivisia ominaisuuksia. Toisinaan Jordanes arvioi kansoja luonnehtiessaan myös älykkyyttä tai mielen nopeutta tai hitautta. Gootteja hän ei juurikaan näytä kritisoivan.

Tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että Jordaneen kuvaukset kansoista ovat useissa tapauksissa tarkoin suunniteltuja. *Getica* ei siis ole vain muistin varassa koottu lyhennelmä Cassiodoruksen teoksesta vaan harkittu kokonaisuus. Toisaalta Cassiodoruksen vaikutus teoksen luomisessa vaikeuttaa johtopäätösten tekemistä Jordaneen omista motiiveista.

Bibliografia

Varsinaiset lähteet:

Iordanis De origine actibusque Getarum. A cura di Francesco Giunta & Antonino Grillone. Roma 1991.

Jordanis Romana et Getica. Rec. Theodor Mommsen (1882). *Monumenta Germaniae Historica: inde ab anno Christi quingentesimo usque ad annum millesimum et quingentesimum: auctores antiquissimi*, 5:1. Berolini 1961.

Tutkimuskirjallisuus:

Aleman, A. 2000. *Sources of the Alans: A Critical Compilation*. Leiden.

Bojt, E. 1999. *Foreword to the Past: A Cultural History of the Baltic People*. Budapest.

Burrow, J. 2007. *A History of Histories*. London.

Christensen, A. S. 2002. *Cassiodorus, Jordanes, and the History of the Goths. Studies in a Migration Myth*. Copenhagen.

Cormack, J. & Hornblower, S. 2012. "Sitalces". *OCD*⁴.
<https://www-oxfordreference-com.ezproxy.jyu.fi/view/10.1093/acref/9780199545568.001.0001/acref-9780199545568-e-5963> (30.10.2019)

Cracco Ruggini, L. 1987. "Intolerance: Equal and Less Equal in the Roman World", *Classical Philology* 82 (3), 187–205.

Croke, B. 1987. "Cassiodorus and the *Getica* of Jordanes." *Classical Philology* 82 (2), 117–134.

Croke, B. 2003. "Latin Historiography and the Barbarian Kingdoms". *Greek and Roman Historiography in Late Antiquity: Fourth to Sixth Century A. D.* Marasco, G. (ed.), 349–389. Leiden.

Curta, F. 2001. *The Making of the Slavs: History and Archaeology of the Lower Danube Region, c. 500–700*. Cambridge.

Deliyannis, D. M. (ed.), 2003. *Historiography in the Middle Ages*. Leiden.

Fraser, J. E. 2009. *From Caledonia to Pictland: Scotland to 795*. Edinburgh.

Galdi, G. 2010. "Late *sparsa collegimus*: the influence of sources on the language of Jordanes". *Colloquial and Literary Latin*. Dickey, E. & Chahoud, A. (ed.), 357–375. Cambridge.

Ghosh, S. 2015. *Writing the Barbarian Past: Studies in Early Medieval Historical Narrative*. Leiden.

Giunta, F. & Grillone, A. (ed.), 1991. *Iordanis De origine actibusque Getarum*. Roma.

Goetz, H. 2003. "Gens. Terminology and perception of the 'Germanic' peoples from late Antiquity to the early Middle Ages". Corradini, R., Diesenberger, M. & Reimitz, H. (ed.), *The Construction of Communities in the Early Middle Ages: Texts, Resources and Artefacts*, 39–64. Leiden.

Goffart, W. A. 2006. *Barbarian Tides: The Migration Age and the Later Roman Empire*. Philadelphia.

von Grienberger, T. 1889. "Die Vorfahren des Jordanes". *Germania. Vierteljahrsschrift für deutsche Alterthumskunde* 34, 406–409.

Grimm, J. 1846. “Über Iornandes und die Geten”. *Abhandlungen der Berliner Akademie* 1846, 1–59.

Halsall, G. 2007. *Barbarian Migrations and the Roman West*, 376–568. Cambridge.

Heath, M. 2008. “Aristotle on Natural Slavery.” *Phronesis: A Journal for Ancient Philosophy* 53 (3), 243–270.

<http://eprints.whiterose.ac.uk/4463/> (15.01.2020)

Heather, P. J. 2005a. “Alans”. *OCD*³.

<https://www-oxfordreference-com.ezproxy.jyu.fi/view/10.1093/acref/9780198606413.001.0001/acref-9780198606413-e-236> (29.10.2019)

Heather, P. J. 2005b. “Heruli”. *OCD*³.

<https://www-oxfordreference-com.ezproxy.jyu.fi/view/10.1093/acref/9780198606413.001.0001/acref-9780198606413-e-3071> (24.10.2019)

Heather, P. J. 2005c. “Jordanes”. *OCD*³.

<https://www-oxfordreference-com.ezproxy.jyu.fi/view/10.1093/acref/9780199545568.001.0001/acref-9780199545568-e-3494> (17.10.2019)

Heather, P. J. 2006. *The Fall of the Roman Empire: A New History of Rome and the Barbarians*. Oxford.

Kortlandt, F. 2001. “The Origin of the Goths”. *Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik* 55, 21–25.

Kretzmann, N. & Stump, E. 1988. *The Cambridge Translations of Medieval Philosophical Texts: Volume 1, Logic and the Philosophy of Language*. Cambridge.

Lewis, C. T. & Short, C. 1879. *A Latin Dictionary*. Oxford.

Lozovsky, N. 2000. *“The Earth Is Our Book”*: *Geographical Knowledge in the Latin West ca. 400–1000*. Ann Arbor.

Maenchen-Helfen, O. J. 1973. *The World of the Huns: Studies in Their History and Culture*. Berkeley.

Major, T. 2018. *Undoing Babel: The Tower of Babel in Anglo-Saxon Literature*. Toronto.

Mansi, G. D. 1902 (1763). *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, vol. 9. Welter, H. (ed.), *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, cujus Johannes Dominicus Mansi et post ipsius mortem Florentius et Venetianus editores ab anno 1758 ad annum 1798 priores triginta unum tomos ediderunt, nunc autem continuata et absoluta. Parisiis.

Mellor, R. 1999. *The Roman Historians*. London.

Merrills, A. H. 2005. *History and Geography in Late Antiquity*. Cambridge.

Mierow, C. C. 1915. *The Gothic history of Jordanes in English version*. With an introduction and a commentary by Charles Christopher Mierow. Princeton.

Mitchell, S. 2007. *A History of the Later Roman Empire, AD 284–641*. Oxford.

Momigliano, A. 1955. “Cassiodorus and Italian Culture of His Time”. *Proceedings of the British Academy* 41, 107–245.

Mommsen, T. 1961 (1882). *Jordanis Romana et Getica*. Rec. Theodor Mommsen. *Monumenta Germaniae Historica: inde ab anno Christi quingentesimo usque ad annum millesimum et quingentesimum*. Auctores antiquissimi 5:1. Berolini.

OCD³ = Hornblower, S. & Spawforth, A. 2005. *The Oxford Classical Dictionary*. Oxford.

OCD⁴ = Hornblower, S. & Spawforth, A. & Eidinow, E. 2012. *The Oxford Classical Dictionary*. Oxford.

O'Donnell, J. J. 1979. *Cassiodorus*. Berkeley.

Pinto, O. L. V. 2016. *Integrating Magna Dacia. A Narrative Reappraisal of Jordanes*. Leeds.

Pizarro, J. M. 2003. "Ethnic and National History ca. 500–100". Deliyannis, D. M. (ed.), *Historiography in the Middle Ages*, 43–87. Leiden.

Plate, W. 1876. "Jornandes". Smith, W. (ed.), *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*. Vol. 2, 607–608. Boston.

Pohl, W. 2006. "Gender and ethnicity in the early middle ages". Noble, T. F. X. (ed.), *From Roman Provinces to Medieval Kingdoms*. London.

Róna-Tas, A. 1999. *Hungarians and Europe in the Early Middle Ages: an introduction to early Hungarian history*. Budapest.

Rose, C. B. 2014. *The Archaeology of Greek and Roman Troy*. Cambridge.

Schneider, D. J. 2004. *The Psychology of Stereotyping*. New York.

Sivan, H. 2003. "Alaricus rex: legitimizing a Gothic king". Corradini, R., Diesenberger, M. & Reimitz, H. (ed.), *The Construction of Communities in the Early Middle Ages: Texts, Resources and Artefacts*, 109–121. Leiden.

Teillet, S. 1984. *Des Goths à la nation gothique: Les origines de l'idée de Nation en Occident du Ve au VIIe siècle*. Paris.

ThLL = *Thesaurus Linguae Latinae*. 1900–. Lipsiae.

Tomlin, R. S. O. 2005. “Magister militum”. *OCD*³.

<https://www-oxfordreference-com.ezproxy.jyu.fi/view/10.1093/acref/9780198606413.001.0001/acref-9780198606413-e-3869> (17.10.2019)

Wagner, N. 1967. *Getica: Untersuchungen zum Leben des Jordanes und zur frühen Geschichte der Goten*. Berlin.

Ward-Perkins, B. 2006. *The Fall of Rome and the End of Civilization*. Oxford.

Williams, G. A. J. 2018. *Defining a Roman Identity in the Res Gestae of Ammianus Marcellinus: the dialogue between ‘Roman’ and ‘foreign’*. Manchester.

Wolfram, H. 1990. *History of the Goths*. Berkeley.